

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Ivana Mergerová

**Dezinformační akce StB Neptun v
československém a západoněmeckém tisku
v roce 1964**

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Ivana Mergerová**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2009

Hodnocení: .....

Bibliografický záznam

MERGEROVÁ, Ivana. *Dezinformační akce StB Neptun v československém a západoněmeckém tisku v roce 1964*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Ústav komunikačních studií a žurnalistiky, 2009. 76 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Anotace

Diplomová práce *Dezinformační akce StB Neptun v československém a západoněmeckém tisku v roce 1964* popisuje jednu z kampaní, které probíhaly pod dozorem sovětské bezpečnosti v tehdejší ČSSR s cílem ovlivnit mezinárodní politickou situaci, zejména v západním Německu. Seznamuje s pojmem dezinformace, s jejím historickým vývojem a se strukturou čs. Státní bezpečnosti, která byla za tuto činnost oficiálně odpovědná. Po krátké charakteristice politického postavení ČSSR a regulace médií detailně přibližuje průběh akce Neptun a významnou úlohu médií v ní. Vychází přitom zejména z materiálů Archivu bezpečnostních složek. Dále analyzuje články ze tří vybraných periodik z každé země věnované akci Neptun a promlčení nacistických zločinů, které mělo v NSR vstoupit v platnost v květnu 1965.

Annotation

Diploma thesis *Neptun, a Disinformation Action of the Secret Police in the Czechoslovak and West German Press in the Year 1964* gives an example of misinformation campaigns that were organized under the supervision of the Soviet Security in former CSSR with the target to change the international political situation, namely in West Germany. It deals with the term misinformation, its historical development and the structure of the Czechoslovak Security that was responsible for this activity. After a short outline of the position of the CSSR and its media regulation the work describes the action itself and the important role of media in it, on the basis of materials from the Security Services Archive. It also analyses articles from three chosen periodicals from each country on the action Neptun and on the prescription of war crimes that should have come into being in West Germany in May 1965.

Klíčová slova

Dezinformace, cenzura, StB, KGB, československý tisk, západoněmecký tisk, ČTK, promlčení válečných zločinů

Keywords

Misinformation, censorship, StB – Czechoslovak Security, KGB – Soviet Security, Czechoslovak press, West German press, ČTK, prescription of war crimes

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Vlastní text práce bez anotací a příloh má celkem 152 574 znaků s mezerami, tj. 85 normostran.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 12. 5. 2009

Ivana Mergerová

Poděkování

Děkuji PhDr. Petru Bednaříkovi, Ph.D. za inspirativní vedení a trpělivé posuzování mé práce, stejně jako za všechny rady, které mi při této příležitosti poskytl.

Obsah

OBSAH	- 1 -
ÚVOD	- 1 -
1. DEZINFORMACE JAKO PROSTŘEDEK OVLIVŇOVÁNÍ VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ V HISTORICKÉM VÝVOJI	- 5 -
1.1 DEFINICE	- 5 -
1.2 HISTORIE	- 6 -
1.3 ORGANIZACE STB.....	- 9 -
2. ČESKOSLOVENSKO V 60. LETECH 20. STOLETÍ V KONTEXTU MEZINÁRODNÍ SITUACE	- 13 -
2.1 POVÁLEČNÉ OBDOBÍ	- 13 -
2.2 VZTAHY S NĚMECKEM.....	- 14 -
3. REGULACE MÉDIÍ V ČSSR V 60. LETECH	- 15 -
3.1 POČÁTKY HLAVNÍ SPRÁVY TISKOVÉHO DOHLEDU	- 15 -
3.2 PROMĚNY V PRŮBĚHU 60. LET.....	- 17 -
3.3 SROVNÁNÍ SE ZÁPADNÍM NĚMECKEM.....	- 17 -
4. PRŮBĚH AKCE NEPTUN	- 20 -
4.1 ZÁMĚR	- 20 -
4.2 ORGANIZACE.....	- 21 -
4.3 ROLE MÉDIÍ V AKCI NEPTUN	- 23 -
4.3.1. <i>Dokumenty z Archivu bezpečnostních složek</i>	- 23 -
4.3.2. <i>Zásadní úloha Československé televize</i>	- 32 -
5. HISTORICKÁ SROVNÁVACÍ ANALÝZA ČLÁNKŮ VE VŠECH NOVINÁCH	- 34 -
5.1 ČESKÁ PERIODIKA	- 34 -
5.1.1. <i>Rudé právo</i>	- 34 -
5.1.2. <i>Mladá fronta</i>	- 41 -
5.1.3. <i>Obrana lidu</i>	- 44 -
5.2 NĚMECKÁ PERIODIKA.....	- 46 -
5.2.1. <i>Frankfurter Allgemeine Zeitung</i>	- 46 -
5.2.2. <i>Der Spiegel</i>	- 53 -
5.2.2. <i>Die Süddeutsche Zeitung</i>	- 54 -
ZÁVĚR	- 63 -
RESUMÉ	- 66 -
SEZNAM ZKRATEK	- 67 -
POUŽITÁ LITERATURA	- 68 -
SEZNAM PŘÍLOH V DIGITÁLNÍ FORMĚ (NA CD)	- 75 -

Úvod

Téma své diplomové práce *Dezinformační akce StB Neptun v československém a západoněmeckém tisku v roce 1964* jsem si vybrala na základě svého dlouholetého zájmu o tematiku špionáže a tajných operací. Před rokem 1989 jsem přečetla zakázané knihy o akcích československé rozvědky od Ladislava Bittmana a Josefa Frolíka, které mě v té době hodně ovlivnily. Později se mi dostaly do ruky i jiné publikace, které odhalovaly práci a působení tajných služeb. Jako literární redaktorka jsem spolupracovala na vydání několika publikací o špionážních operacích. V souvislosti se studiem mediální komunikace mě zajímá uplatňování dezinformačních metod a jejich vliv na utváření veřejného mínění. V neposlední řadě mě k výběru tohoto tématu vedl zážitek z dětství, v němž jednou z určujících událostí byla návštěva ve Spolkové republice Německo v roce 1965 a při zpáteční cestě několikahodinový výslech otce na celnici kvůli převozu několika výtisků západoněmeckých časopisů.

Pro studium dějin dezinformace jsem využila dvě knihy Ladislava Bittmana. Pro popis organizace StB jsem našla materiál v knize Karla Kaplana *Nebezpečná bezpečnost*, a dále na webových stránkách Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, kde jsou ve *Slovníkové příručce k československým dějinám 1948–1989* rozpracována jednotlivá hesla (státní bezpečnost, sovětsí poradci, mezinárodní politika, média a jejich role v totalitním systému, novinářské organizace, cenzura, tisk, ČTK). V ní jsem našla informace i k následujícím kapitolám.

Ke kapitole o čs. společnosti v kontextu evropského vývoje a vztazích s Německem jsem kromě výše uvedené slovníkové příručky využila knihu Karla Kaplana *Československo v poválečné době*.

Hlavním zdrojem kapitoly o cenzuře byly publikace Dušana Tomáška.

Jako zdroj informací o akci samotné mi posloužily jednak články v českém tisku z poslední doby, knihy Ladislava Bittmana a Karla Pacnera, ale zejména svazek č. 90039 z Oddělení operativních svazků rozvědky a Vojenské kontrarozvědky z Archivu bezpečnostních složek.

Informace, které obsahoval, byly mnohem obsáhlejší a podrobnější, než jsem očekávala, díky němu jsem také objevila nové souvislosti, které mi pomohly zpětně vyhodnotit některé novinové články. Materiály mi byly zpřístupněny do badatelky po předchozím objednání, a to v digitální formě, a byly mi k dispozici po dobu dvou

měsíců. Požadované kopie byly vtištěny na papír, svázané a zapečetěny, aby mohla být doložena jejich hodnověrnost.

Pro doplnění celkového obrazu o akci Neptun jsem chtěla zhlédnout dokumenty *Zvědavá kamera*, a obrátila jsem se proto písemně na Českou televizi se žádostí o zapůjčení kopie pořadů ke studijním účelům. To však bohužel nebylo možné, neboť „ČT zapůjčování pořadu neumožňuje, jiný archiv tento pořad neposkytne,“ a jedinou možností byla objednávka placeného přepisu z profesionálních nosičů na DVD nebo VHS, té jsem však nevyužila.

V březnu 2009 uvedla však ČT v rámci cyklu *Tajné akce StB* dokument, který zajímavě spojil motivy z natáčení s poučenými vzpomínkami tvůrců.

K historické srovnávací analýze jsem si vybrala tři československá a tři západoněmecká periodika. Z tuzemských jsem zvolila deník *Rudé právo* jakožto reprezentanta vládnoucí strany, neboť jsem předpokládala, že na jeho stránkách budou kompletně využity zprávy agentury ČTK o akci Neptun. Jeho zprávy jsem proto považovala pro svou práci za základ, s nímž jsem porovnávala ostatní periodika. Jako druhé československé noviny jsem si vybrala deník *Mladá fronta*, s odlišným vydavatelem a mladší cílovou skupinou. Do třetice kvůli odbornému vojenskému zaměření, které mohlo hrát v té době svoji roli, jsem zkoumala týdeník *Obrana lidu*.

Z německých tiskovin jsem se rozhodla využít *Frankfurter Allgemeine Zeitung* jakožto seriózní deník celonárodního významu, a na jeho člancích jsem si chtěla ověřit, za jak hodnověrné byly považovány zprávy ČTK a jak na ně bylo reagováno. Jako pohled jiného vydavatele jsem zvolila deník *Die Welt*, a na doplnění prestižní týdenní magazín *Der Spiegel*.

Periodika měla být zkoumána v časovém období 14. červenec až 31. prosinec 1964, neboť z literatury jsem věděla, že teprve v polovině července byla potvrzena informace o obsahu beden. Při prohlížení prvních novin ze 14. července jsem ale zjistila, že se odvolávají na dřívější zprávy, proto jsem do své práce zahrнула i období od začátku července.

Česká periodika byla poměrně lehce dostupná; *Rudé právo* jsem pro snadnost přístupu studovala v Městské knihovně, *Mladou frontu* jsem četla na mikrofilmech na čtečce v Národní knihovně, *Obranu lidu* jsem nakonec objevila v knihovně Vojenského historického ústavu. Kromě *Mladé fronty*, jejíž články jsem musela nechat zkopírovat, jsem si ve zbylých periodikách články fotila digitálním fotoaparátem sama.

Diplomová práce

Německé *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (FAZ) byly také dobře dostupné v Národní knihovně, *Der Spiegel* též, u něj však nastal problém jiného typu: ani v jednom vydání za celý půlrok, ani v internetovém archivu časopisu jsem nenašla jediný článek, který by se nálezu beden věnoval. Zkusila jsem ještě mimo povinná periodika prozkoumat internetový archiv deníku *Die Zeit*, ale ani ten neobsahoval články o tomto tématu. Proto jsem se po dohodě s konzultantem rozhodla rozšířit oblast výzkumu na hlavní cíl dezinformační akce, a to prodloužení promlčecí lhůty, která měla podle německé ústavy vstoupit v platnost v květnu 1965 a měly do ní být zahrnuty i zločiny spáchané nacisty. Prozkoumat jsem chtěla jak zpětně všechna periodika, tak i zbývající deník *Die Welt*. Zde se však nečekaně objevil problém největší: v knihovně FSV deník dostupný nebyl, navzdory jeho uvedení v katalogu. Po dohodě s konzultantem jsem proto zvolila v tu chvíli jediný dostupný deník, *Die Süddeutsche Zeitung*.

Od tezí své práce jsem se uchýlila jednak v tomto bodě, a pak ještě ve dvou dalších: prvním z nich bylo předřazení kapitoly nazvané „Průběh akce Neptun“ přímo před kapitolu „Historická srovnávací analýza článků ve všech novinách“ kvůli logičtější návaznosti, a druhým odstranění kapitoly 7 „Porovnání publikovaných informací v obou zemích“, neboť touto problematikou se dostatečně zabývá kapitola předchozí.

Názvy všech periodik jsem v odkazech i v bibliografii uvedla ve zkratkách, které jsou vysvětleny v úvodu ke každému z nich.

Texty všech příloh uvedených v odkazech jsem umístila v elektronické podobě na CD, které je připojeno k bakalářské práci.

1. Dezinformace jako prostředek ovlivňování veřejného mínění v historickém vývoji

Dezinformace nejsou objevem totalitních režimů dvacátého století – provázejí lidstvo od počátků jeho existence. Doloženy jsou ve všech velkých civilizacích, počínaje antickým Řeckem, Římem, Egyptem, až po Čínu, Mongolsko či osmanskou říši a ve výbavě vojenských i politických strategií se udržely dodnes. Dezinformační prostředky se díky bouřlivému technologickému rozvoji nepředstavitelně zdokonalily, stejně tak ale vzrostla poučenost veřejnosti. Proto stále i v dnešní době platí, že pro úspěšné provedení je nezbytná dobrá znalost lidské psychologie, neboť hlavním cílem akcí je ovlivnit myšlení a posléze jednání protivníka ve svůj prospěch.

1.1 Definice

Slovník mediální komunikace podřazuje pojem „psychologické válce, aktivnímu zpravodajskému opatření, vlivové politice, strategickému klamu“.¹

Ladislav Bittman v knize *Špionážní oprátky* uvádí: „Dezinformace, ať už politického, vojenského, hospodářského či vědeckého rázu, je akcí, která má protivníka oklamat. Předpokládá, že oběť udělá na základě podvržené informace závěry zamýšlené pachatelem. Každá dezinformace musí mít určité racionální jádro, procento ověřitelných faktů či racionální kostru, na kterou je dezinformační poselství navlečeno.“²

Bittman se jako příslušník StB podílel na aktivním provádění akce Neptun a dalších dezinformací, posléze emigroval a donedávna přednášel na Bostonské univerzitě obor dezinformace a tisk. Podle něj existují dva druhy dezinformací, tzv. černá, pro oklamání veřejného mínění, a tajné operace, které mají oklamat protivníkův vládní aparát nebo jeho politickou, hospodářskou a či vojenskou elitu.

V knize *Mezinárodní dezinformace* upřesňuje, že nejčastěji se na vytváření dezinformací podílejí „zpravodajské služby, které mají k dispozici potřebnou mezinárodní síť. K dalším častým pachatelům patří různé tajné a polotajné politické spolky a teroristické organizace s konspiračními programy a metodami. Do široké palety černé propagandy patří především padělky vládních dokumentů s kompromitujícím obsahem, šíření nepravdivých zpráv šeptandou, podsouvání

---

¹ Reifová, Irena & kol.: *Slovník mediální komunikace*. Praha : Portál, 2004, s. 45

² BITTMAN, Ladislav. *Špionážní oprátky. Pohledy do zákulisí československé zpravodajské služby*. Praha : Mladá fronta, 1992, s. 120

falešných zpráv tisku přes agenty mezi novináři a veřejnými činiteli, publikování článků a knih pod cizím jménem, rozhlasové a televizní dezinformační poradenství a v posledních letech také rozšiřování falešných zpráv prostřednictvím počítačové mezinárodní sítě.³

Dále přiznává, že jednou z nejdůležitějších aktů je oklamání tisku a zapojení novinářů. Ti mohou předstírat, že shromažďují informace pro svou práci, a přitom působit jako špioni nebo jako agenti – dezinformační materiál pak přepracují do vlastní zprávy, tu pak převezmou další média a spustí „řetězovou reakci masových médií. Při některých operacích doručí pachatel tisku dezinformační zprávu anonymně, v masce úředníka, kterému se dokument dostal náhodou do rukou. Padělky vládních dokumentů bývají doručovány touto cestou.“⁴

K metodice dezinformací uvádí: „Obsah a frazeologie jsou voleny tak, aby vnášely zmatek do názorů lidí, urážely jejich národní hrdost či náboženské cítění lidí a budily dojem, že za všemi existujícími problémy stojí vnější nepřítel. Nejsnadnější obětí bývají osoby s vyhraněnými radikálními názory, lhostejno, zda levicového, či pravicového ladění, nebo se silnými nacionalistickými předsudky. Když je dezinformační poselství v souladu s jejich přesvědčením, jsou ochotni uvěřit i velmi bizarním obviněním a konspiračním teoriím. Co jim chybí, je kritický přístup k informačním pramenům a zdravá dávka skepticismu, které jsou předpokladem realistického úsudku.“⁵

1.2 Historie⁶

První dezinformační kampaně nacházely uplatnění především během vojenských útoků nebo tažení. Obětí dezinformace se stal při svém tažení do chetitské Kadeše již egyptský faraon Ramesse II. (1279–1213 př. n. l.). Uvěřil dvěma poslům, že nepřátelská armáda je vzdálena týden pochodu, a opustil ležení. Protivník však čekal nedaleko a zaskočený Ramesse se svou armádou vyvázl za cenu velkých ztrát. Čínský Mistr Sun (514–496 př. n. l.) ve dvanácti traktátech obsažených v knize *O válečném*

---

³ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha : Mladá fronta, 2000, s. 83

⁴ Tamtéž, s. 36–37

⁵ Tamtéž, s. 92

⁶ Podle BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha : Mladá fronta, 2000, s. 45–79

umění doporučoval, aby vojevůdce místo vojenské síly a masivních zbraní přelstil protivníka klamnými manévry a dezinformací – vším, co by ho vyvedlo z rovnováhy. Symbolem úspěšných lživých strategických i taktických manévru se stal i trojský kůň z řecké mytologie. Kartáginský vojevůdce Hannibal (248–183 př. n. l.) využíval při bojích s Římany důmyslné nástrahy a klamavou taktiku; jeho oblíbeným trikem při obléhání bylo používání agentů, kteří předstírali, že jsou reprezentanty římské vlády, pronikli dovnitř a umožnili Hannibalovým jednotkám vstoupit do města. V oboru propagandy a dezinformací vynikal i Gaius Julius Caesar (100–44 př. n. l.), jenž vyznával sílu masových shromáždění, triumfálních pochodů a sportovních her. I mongolská armáda pod vedením Čingischána (1162–1227) měla ve svých řadách vynikající vojevůdce a vojenské strategy, stejně jako odborníky na špionáž a psychologické vedení války. Mongolská zpravodajská služba pravidelně vysílala na nepřátelské teritorium agenty, kteří předstírali, že jsou zběhy, získali si důvěru, usadili se a za čas začali posílat zprávy svému mongolskému vojenskému velení. Po každém proniknutí do nové oblasti si Mongolové vytvářeli síť překladatelů a administrátorů, velmi pečlivě sbírali a analyzovali zprávy o slabinách evropských států a o vzájemných sporech mezi panovníky a jednotlivými etnickými skupinami.

Ve dvacátém století se uplatňovaly některé z forem dezinformací či propagandy opět převážně ve válečných dobách. Proslulosti dosáhly zejména zpravodajské služby Sovětského svazu, Německa, mistrovstvím proslula v tomto smyslu Velké Británie.

Sovětská první tajná policie Čeka byla založena v roce 1917, a i když se později několikrát přejmenovala (např. na KGB), masové propagandistické a dezinformační akce přetrvaly. Jednou z prvních velkých provokací byl Trust, který probíhal v letech 1921–1927. Jeho cílem bylo infiltrovat emigrantské ruské organizace a kompromitovat je v očích zahraniční veřejnosti. Lidé, kteří se do hnutí zapojili, jednali v přesvědčení, že pomáhají rozložit sovětský režim, jejich činnost však byla kontrolována sovětskou zpravodajskou službou, která dokonce dva britské agenty, Borise Savinkova a Sidneyho Reillyho, vlákala do Sovětského svazu a popravila. Ve službách sovětské propagandy se ve 20. letech proslavil i německý intelektuál Willy Münzenberg. V západních zemích vytvořil síť krycích kulturních organizací levicového zaměření, jejichž prostřednictvím byla šířena komunistická propaganda nebo organizováno spojení s agenty. Během války měla sovětská aktivní opatření a dezinformace především vojenský charakter – ať už se jednalo o známý masakr v Katyni, nebo „operaci Scherhorn“, při níž zajatý

podplukovník Scherhorn musel z ruského zajetí vysílat dezinformační výmysly pod sovětskou kontrolou, nebo zmizení švédského diplomata Raoula Wallenberga.

Bývalý sovětský agent Mitrochin, který s bednami tajných materiálů KGB utekl v 90. letech minulého století do Velké Británie, věří, „že operace KGB po celém světě tvoří základní, i když často opomíjenou součást historie mezinárodních vztahů dvacátého století.“⁷

Německo zažilo za 1. světové války propagandistické fiasko, což mělo vliv i na nacistické hnutí, které se začalo formovat krátce po ní. Hitler v knize *Mein Kampf* charakterizoval základní principy úspěšné nacistické propagandy: apelovat hlavně na emoce a neustále opakovat několik základních hesel či idejí s použitím stereotypních frází. V prvních fázích byly hlavní formou masová shromáždění, demonstrace, plakáty a tiskové kampaně v nacistických listech, které na německou veřejnost silně působily.

Zahraniční veřejnost těmto metodám odolávala, s výjimkou dvou a půl milionu sudetských Němců v Československu. Henlein s finanční pomocí německých vládních míst organizoval masivní propagandistické kampaně s cílem přičlenit Sudety k Německu, manipuloval veřejné mínění a nakonec dosáhl svého podpisem mnichovské dohody v září 1938. Další dezinformace použili nacisté např. v září 1939, kdy předstírali útok Poláků na pohraniční rozhlasovou stanici v Gliwicích a na základě tohoto konfliktu vyhlásili Polsku válku, později díky dezinformační lsti nazvané „akce Barbarossa“ přepadli Sovětský svaz, s nímž měli uzavřený pakt o neútočení. Dalekosáhlé důsledky měla dezinformace o maršálu Tuchačevském, jehož dal Stalin popravit jako zrádce. Dodnes není vysvětleno, zda akci zosnovala sovětská či německá tajná služba, svou roli sehrál i prezident Beneš.

Nejdokonalejší dezinformace však vycházely z britské tajné služby. Podle některých historiků to byly její akce, které vyvedly USA z politiky izolacionismu a dokázaly je zapojit do 2. světové války, a to především pomocí spřátelených novinářů v tisku, rozhlasových zpráv a šeptandy. Vrcholem dezinformačních úspěchů byl manévr spojený s vyloděním anglo-amerických jednotek na plážích Normandie.

V srpnu 1995 zpřístupnila Velká Británie historikům dokumenty o operacích proti komunismu v době studené války, kdy Informační odbor postupně zakládal celosvětovou síť vzájemně propojených tiskových kanceláří a rozhlasových stanic,

---

⁷ ANDREW, Christopher, MITROCHIN, Vasilij. *Neznámé špionážní operace KGB – Mitrochinův archiv*. Praha : Academia, 2001, s. 34.

posléze knižních nakladatelství, protože podle britského pojetí může být dezinformace úspěšná jen tehdy, je-li součástí normální, spolehlivé novinářské zprávy.

Americká zpravodajská služba CIA podle Ladislava Bittmana se vyhýbá slovu dezinformace, termín nahrazuje spojeními „krycí legenda“ či „strategické klamání“. „Americké vládní organizace však pokládají masové použití padělků ... za nepřipustné a bezúčelné. Vojenská dezinformace (strategic deception) je ovšem platnou součástí americké vojenské strategie a taktiky. Po 2. světové válce Spojené státy vybudovaly rozsáhlý aparát produkující oficiální informace a propagandu zaměřené na zahraniční publika. [...] Tato činnost je prováděna otevřeně, legálně a obsah není úmyslně zkreslován.“⁸ Je však třeba podotknout, že autor byl zapojen do amerických bezpečnostních struktur a jeho pohled je tím nutně ovlivněn.

Za totalitního režimu proslulo vytvářením dezinformačních akcí mezinárodního charakteru i Československo, hlavním činitelem v nich byla Státní bezpečnost.

1.3 Organizace StB

Státní bezpečnost byla „jednou ze složek Sboru národní bezpečnosti, která se po roce 1945 postupně stala mocenským nástrojem KSČ na cestě k uchopení moci. Po únorovém převratu 1948 se podílela na upevňování komunistického režimu a chránila ho až do jeho zhroucení. Ve svém působení spojovala funkce zpravodajské služby a politické policie.“⁹

Její poslání a skladbu určovaly jen interní rozkazy a nařízení ministerstva vnitra, její organizace se v průběhu let měnila, hlavní rozdělení však bylo trvalé od roku 1949: sektor obranného, politického a hospodářského zpravodajství, od roku 1951 i vojenská kontrarozvědka. Z pomocných útvarů byly nejdůležitější sledování, zatýkání a operativní techniky. Podléhala přímo vedení KSČ, od roku 1950 nově vytvořenému Ministerstvu národní bezpečnosti, což posílilo její pozici ve společnosti. „Působila jako výkonný a zvláště účinný útvar komunistického vedení při realizaci jeho politiky a zajišťování totální nadvlády nad společností. [...] Omezil se dovoz tisku a publikací, zakázán byl jejich prodej občanům, následovala kontrola a cenzura korespondence se západní cizinou a zabavování zasílaných tiskovin. [...] Působení kulturních středisek

---

⁸ Bittman Ladislav: *Československo a mezinárodní dezinformace in Manipulátoři. O technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce.* Praha : Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1992, s. 7

⁹ *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Pešek Jan: Státní bezpečnost, s. 124*

západních států bylo postupně zakázáno, činnost tiskových agentur znatelně omezena, stejně jako počet zahraničních dopisovatelů. Československo vystoupilo z více než padesáti mezinárodních organizací.¹⁰ Hlavní náplní StB bylo vytváření politických procesů, a to za výrazného podílu sovětských poradců, kteří přicházeli do čs. bezpečnosti od roku 1949; největším z nich byl proces s Miladou Horákovou. V republice působili na základě mezivládní dohody mezi ČSR a SSSR z roku 1950, v StB tvořili „ucelený, vnitřně organizovaný útvar, který Bezpečnost plně ovládl a zaujal v ní vedoucí postavení. [...] Prostřednictvím poradců pronikaly do praxe čs. Státní bezpečnosti kruté a nelitostné pracovní metody i způsob myšlení.“¹¹ To se týkalo vyšetřování a výsledků, při nichž se v masovém rozsahu používalo brutálního fyzického a psychického násilí. Dalším cílem poradců bylo začlenit Československo do systému bezpečnostních a zpravodajských služeb států sovětského bloku a plně je podřídit moskevskému vedení, které shromažďovalo informace a zpětně odesílalo příslušným ministerstvům pokyny k dalším postupům.

Počet členů StB stále vzrůstal díky intenzivním náborům zaměstnanců, velmi mladých lidí bez vzdělání i praxe. V roce 1953 činil asi 13 000 osob, což bylo maximum za celé období její existence. Její velení koncentrovalo v rukou obrovskou a nekontrolovatelnou moc, a to představovalo nebezpečí i pro špičky totalitního režimu. Situace po Stalinově a Gottwaldově smrti, kdy začala revize politických procesů a zaznívala stále silnější kritika StB, jim umožnila uskutečnit dílčí úpravy, které vedly posléze ke sloučení MNB s Ministerstvem vnitra. Ministrem se stal Rudolf Barák, a zatímco předchozí ministři Kopřiva a Bacílek „bezvýhradně plnili návrhy a doporučení svých hlavních poradců, R. Barák prosadil poněkud odlišnou pozici, vystupoval jako rovnoprávnější partner svého poradce. [...] Dosavadní mocenská pozice Státní bezpečnosti byla otřesena, ale v první řadě její hlavní pracovní náplň, smysl či důvody její existence – výroba politických procesů – zanikly. [...] Musela hledat a určit náplň své další činnosti.“¹² Počet sovětských poradců byl postupně omezován, v polovině padesátých let jich bylo asi 50, začátkem šedesátých let 10.

---

¹⁰ KAPLAN, Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Brno : DOPLNĚK, 1999, s. 55.

¹¹ *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Pešek Jan: *Sovětské poradce v bezpečnostním aparátu*, s. 133–134.

¹² KAPLAN, Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Brno : DOPLNĚK, 1999, s. 17, 35.

Místo jednotné Státní bezpečnosti kopírující sovětský vzor bylo ustaveno devět správ a několik samostatných odborů, základní pilíře tvořily: I. správa MV (rozvědka), II. správa (kontrarozvědka neboli obranné zpravodajství), III. správa (politická kontrarozvědka neboli vnitřní či politické zpravodajství), IV. a V. správa (ekonomická kontrarozvědka), VI. správa (vojenská kontrarozvědka) a VII. správa (sledování), VIII. správa – ochrana ústavních činitelů, IX. správu – operativně technické služby a správa vyšetřování, a dále jednotlivé odbory I. – operativní evidence, II. – cenzura pošty, III. – pasy a víza, IV. – mobilizační, V. – ostraha stranických objektů, III. odd. - šifra.¹³ Po reorganizaci sice počet pracovníků poklesl, „výrazně však narůstala agenturní síť jako základní předpoklad toho, aby StB mohla plnit svoji nově se rodící úlohu systematického dozoru a dohledu nad celou společností. [...] Počet tajných spolupracovníků v roce 1959 dosáhl téměř 42 000 osob, tedy nejvyššího počtu za dobu existence StB. [...] Narůstal rozsah takové činnosti, která byla později nazvána vnitřním zpravodajstvím. Začala více shromažďovat poznatky o názorech a postojích obyvatelstva, především jednotlivců a skupin, u nichž se projevovaly výhrady a opoziční tendence vůči politice komunistické strany a kteří se svými aktivitami stávali nepohodlnými. [...] ‚Informační‘ a ‚preventivní‘ působení StB vystupovalo do popředí, v žádném případě však nevyklučovalo trestní postih.“¹⁴ Rozvědka se zaměřovala na čs. emigraci a čs. pracovníky zaměstnané v zahraničí, dále také na politicko-vojenskou situaci v USA, Velké Británii, Francii a Německu.

Až do začátku 60. let se téměř nepoužíval název Státní bezpečnost a obvykle ho nahrazoval termín „operativní“ či „vyšetřovací“ orgány ministerstva vnitra, a to až do přijetí zákona o SNB v roce 1965. Od roku 1961 stál v čele MV Lubomír Štrougal. Podle závěrů XII. sjezdu KSC v prosinci 1962 se mělo těžiště operativní činnosti přenést proti tzv. vnějšímu nepříteli, tj. proti agenturním sítím zahraničních zpravodajských služeb, což se promítlo do změny její organizace, kdy všechny předchozí součásti kontrarozvědky byly sloučeny do jediné II. správy.

Podle Ladislava Bittmana sovětská státní bezpečnost začala provádět tajné akce včetně dezinformací, oficiálně označované jako „aktivní opatření“, krátce po revoluci, ale v roce 1959 ustavila speciální odbor, který se zabýval jejich soustavnou produkcí, řízením a koordinací. Dezinformační odbor První hlavní správy KGB měl k dispozici

---

¹³ KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Brno : DOPLNĚK, 1999, s. 31

50–70 pracovníků a fungoval jako mozkový trust. V příštích letech následovaly Československo a další země sovětský vzor, založily uvnitř svých služeb stejný útvar a pracovaly podle dlouhodobého plánu „aktivních opatření“ vypracovaného na základě sovětských instrukcí. Byl velkovýrobnou padělků hlavně amerických, britských a západoněmeckých vládních dokumentů. Ty se podstrkovaly tisku v nekomunistických zemích, a pokud byl takový dokument skutečně publikován, využil toho pachatel jako startovního výstřelu ke kampani, do níž zapojil další tiskové, rozhlasové a televizní kanály včetně vlastních, a kampaň pak přižívoval dalšími padělanými důkazy.¹⁵

V červenci 1962 byla uzavřena dohoda o spolupráci mezi MV a KGB, která přinesla změnu v postavení poradců – do práce StB už nezasahovali přímo a direktivně, ale přijali roli „konzultantů“. Nadále dostávali všechny informace, které StB získala, a jejich názory byly důsledně respektovány.

---

¹⁴ *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Pešek Jan: *Státní bezpečnost*, s. 126

¹⁵ Podle BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha : Mladá fronta, 2000, s. 17–18

2. Československo v 60. letech 20. století v kontextu mezinárodní situace

2.1. *Poválečné období*

Sedmnáct let po konci 2. světové války nastal moment, kdy se svět málem nacházel na počátku války nukleární. V roce 1962 se Chruščov chystal jako velmi riskantní provokaci umístit na Kubě rakety středního doletu a Kennedy se svými stoupenci váhal, zda zaútočit, či ne, neboť si uvědomoval, že vojenský střet by stál život miliony Američanů i Rusů. Nakonec oba státníci přistoupili k dohodě, ovšem za cenu ústupků ze strany USA, což byla zatím nejhorší porážka Američanů za dobu studené války. Tato tzv. karibská krize pak měla vliv na vývoj v dalších státech – na válku ve Vietnamu, postupné rozšiřování sféry vlivu Sovětského svazu prostřednictvím Kuby na státy Střední a Jižní Ameriky, na financování programu dobytí kosmu atd.¹⁶

Ani období, které tomuto konfliktu předcházelo, nebylo příliš klidné. Křehké příměří, ke kterému svět dospěl v roce 1945 za cenu nevyčísitelných obětí, se dlouho neudrželo. Mezinárodní organizace jako OSN, UNESCO, Organizace pro výživu a zemědělství (FAO), Mezinárodní měnový fond a Světová banka, které měly zaručovat spolupráci, sice vznikly těsně po konci války, přesto však rozdílné názory na uspořádání společnosti vyústily zanedlouho v tzv. válku studenou, kdy se svět bipolarizoval, rostlo napětí mezi Západem organizovaným v NATO a Východem seskupeným ve Varšavské smlouvě.

Československo bylo v roce 1948 po únorovém převzetí moci komunisty násilně zařazeno do sféry vlivu Sovětského svazu. Podléhalo autoritativnímu režimu řízenému přímo ze SSSR a jeho výkonné, soudní i bezpečnostní složky ovládaly a kontrolovaly všechny sféry politického i společenského života země. Teprve po úmrtí Stalina a Gottwalda v roce 1953 nastalo lehké uvolnění, ve společnosti se mohla uplatnit mírná kritika režimu, nikoli však jeho zásadního směru. Postupem doby se rozvolňovalo tuhé sevření, ožívala kultura, navzdory cenzuře se rozvíjela média. Hospodářská situace stagnovala, neboť vinou závislosti na centrálním plánování nebyla ekonomika schopna reagovat na vývoj na zahraničních trzích. Byly přezkoumávány politické procesy z padesátých let, lidé začali cestovat, postupně se osmělovali a zapojovali do procesu, který je též nazýván reformním hnutím a který vyvrcholil v roce 1968.

---

¹⁶ Podle JOHNSON, Paul: *Dějiny 20. století*. Praha : Rozmluvy, 1991, s. 605–612.

2.2. Vztahy s Německem

Pro Československo byly vztahy se sousedním Německem jedním ze základních kamenů zahraniční politiky. Po roce 1945 byly nesmírně zatíženy válečnou minulostí a z ní vyplývajícími problémy, které bylo nutné vyřešit, aby mohly být obnoveny diplomatické i hospodářské styky. Jednalo se zejména o mezinárodní uznání vysídlení Němců, o otázku jimi požadovaného práva na vlast a seburčení, jim konfiskovaného majetku, a naopak nároků čs. strany na vyplacení válečných reparací.

Německo bylo po válce rozděleno mezi čtyři vítězné mocnosti, které převzaly veškerou moc v zemi s cílem zajistit dlouhodobou denacifikaci Němců a uzavřít s Německem i mezinárodní mírovou dohodu. Ta by byla významná i pro Československo, neboť se týkala anulace mnichovské dohody.

„Boj velmocí o Německo se vyvíjel směrem k jeho rozdělení, ke sblížování západních okupačních sektorů s jiným politickým a ekonomickým systémem, než jaký byl v pásmu sovětském. Československá vláda podporovala sovětské návrhy.“¹⁷ Odlišnost vývoje západních sektorů a sovětské okupační zóny vyvrcholila ustavením dvou německých států na podzim 1949, k uzavření mírové smlouvy tedy nedošlo.

Německá demokratická republika se vyvíjela pod kontrolou SSSR jako totalitní země. Československo ji uznalo hned v říjnu 1949, navázalo s ní diplomatické styky a budovalo hospodářskou spolupráci.

Německá spolková republika se zanedlouho zapojila do západních demokratických struktur, její vznik však „považovalo Československo za porušení dohod velmocí protihitlerovské koalice a odmítalo ji uznat.“¹⁸ Teprve v letech 1955–58 byly vytvořeny první kroky k normalizaci vztahů, uzavření smlouvy o neútočení, o vytvoření pásma bez zbraní hromadného ničení atd.. Vládě NSR však tzv. Hallsteinovy doktríny bránily v navázání standardních diplomatických vztahů se zeměmi, které uznaly východoněmeckou vládu. Teprve počátkem šedesátých let NSR začala projevovat zájem o navázání obchodních styků s východními zeměmi včetně Československa, z čs. strany však bylo uzavření smlouvy podmíněno jednáním o neplatnosti mnichovské dohody aj. K podpisu došlo až v roce 1966, posléze byly navázány i diplomatické vztahy. Politické bariéry mezi oběma zeměmi zůstávaly ale stále vysoké.

---

¹⁷ KAPLAN, Karel. *Československo v poválečné době*. Praha : Karolinum, 2004, s. 217–218

¹⁸ *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Kučera Jaroslav: Německo jako problém československé vnitřní a zahraniční politiky*, s. 244

3. Regulace médií v ČSSR v 60. letech

„Všechny nedemokratické režimy vnímají média jako jeden z podstatných prostředků, s jejichž pomocí mohou naplňovat vlastní cíle, a současně jako jeden z klíčových rizikových faktorů, který může režim ohrozit. Z takovýchto předpokladů vycházel i komunistický režim v Československu v letech 1948–1989, který po celou dobu stavěl na přesvědčení o mimořádné účinnosti médií a jejich obsahů. Proto také bylo cílem mediální politiky budování centralizovaného systému médií a jejich řízení, úsilí o důslednou kontrolu mediovaných obsahů a snaha o soustavné zvyšování účinnosti médií.“¹⁹

3.1. Počátky Hlavní správy tiskového dohledu

„Zpočátku měla médiím všeobecně určovat agendu Kulturní rada ustavená komunisty v září 1948. Každodenní kontrolu nad médii a jejich řízení provádělo kulturní a propagační oddělení ÚV KSČ s obdobnými stranickými odděleními v krajích a okresech. Postupně řízení a kontrolu tisku převzal tiskový a vydavatelský odbor ÚV KSČ (tzv. Lektorská rada) a tiskoví referenti v krajském komunistickém aparátu. [...] Cenzurní úřad vznikl až pět let po převratu – pod názvem Hlavní správa tiskového dohledu.“²⁰

HSTD začala působit od července 1953, prováděla dohled u denního tisku a krajských novin, Čs. rozhlasu a ČTK. Podle statutu měla „zajišťovat, aby nebyly jakýmkoli způsobem a prostředkem zveřejňovány a šířeny údaje a skutečnosti, jež obsahují státní, hospodářské a služební tajemství ve smyslu zákonných ustanovení nebo které obsahují skutečnosti, jež podle vládního usnesení ... a dalších předpisů nesmějí být v obecném zájmu zveřejňovány; zvyšovat ochranu státního tajemství a odpovědnost za jeho zachování a tím přispívat k obranyschopnosti a bezpečnosti naší republiky a její socialistické výstavby.“²¹ Nebylo však přesně definováno, co je to obecný zájem, jeho výklad byl tedy zcela závislý na schopnostech, vzdělání a politické orientaci jednotlivých pracovníků. Ještě v témže roce přešla HSTD pod ministerstvo vnitra jako

---

¹⁹ JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara. Média a společnost. Praha : Portál, 2003, s. 156

²⁰ *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Končelík, Jakub: *Cenzura*, s. 562

²¹ TOMÁŠEK, Dušan: *Hlavní správa tiskového dohledu* in: KAPLAN, Karel, TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994, s. 19–21

MV-HSTD, její vedoucí (od roku 1955 náčelník) podléhal náměstkovi ministra, podřízení se přejmenovali z původních plnomocníků na operativní pracovníky.

„Z dokladů o vzniku je nepochybné, že hned od prvních dnů šlo o orgán výrazně represivní, podřízený a oddaný komunistické straně a resortu ministerstva vnitra, vykonávající jen a jen jejich vůli. Záznamy o zásazích cenzorů byly uváděny v tzv. denních zprávách, které posílal vedoucí nadřízeným složkám na MV a ÚV KSČ. [...] Spojení se Státní bezpečností se v denních zprávách objevilo překvapivě brzy a už z nich nezmizelo – nešlo o výjimku, ale o služební náplň.“²²

V každém rezortu musel být vytvořen seznam utajovaných skutečností, které měly zjednodušit cenzurní práci, často se však v témže rezortu lišily, HSTD proto usilovala o jejich sjednocení.

Předběžné cenzuře podléhaly jak závodní časopisy, tak ústřední listy, dále knihovny, rozhlasové relace, a to i na Slovensku, dopisy čtenářů, mapy, plakáty kin, úmrtní oznámení, divadelní představení i nově vzniklá televize.

„Správa uplatňovala předběžnou cenzuru – k tisku (provozování) byly uvolněny texty (pořady) opatřené cenzurním číslem. Každý cenzor (plnomocník) měl svoje číslo, které bylo vyznačeno i v tirážích novin, knih, filmů atd. U tisku kontroloval obtahy (po signování hlavním redaktorem, nebo jeho zástupcem) a podepisoval je k tisku, a pak znovu schvaloval signální výtisky k rozšiřování (u časopisů s delší výrobní lhůtou byla prováděna navíc konečná kontrola před zahájením expedice). U Čs. tiskové kanceláře kontroloval cenzor rukopisy před rozmnožením (vysíláním), u rozhlasu a televize schvaloval materiály před vysíláním (po podpisu odpovědného redaktora), v televizi kontroloval text i obraz (v případě potřeby i při generální zkoušce). Cenzorem nepovolené materiály nesměly být publikovány. Porušení této zásady bylo trestné.“²³

V tisku se sledovaly nejen obsahy článků a fotografií, které byly ovlivněny jak prosovětskou politikou, tak i studenou válkou. Kontrolovalo se ale i nevhodné zalomení, v němž se hledaly nové souvislosti, noviny se přizpůsobovaly sovětskému vzoru, s budovatelskými hesly pod hlavičkou a s palcovými titulky u zpráv o stranických a vládních záležitostech.

---

²² TOMÁŠEK, Dušan: *Hlavní správa tiskového dohledu* in: KAPLAN, Karel, TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994, s. 21, 41

²³ *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Končelík, Jakub: *Cenzura*, s. 562

V ČTK proběhla i prověrka fotoarchivu, který byl rozdělen na závadné a nezávadné negativy, případně byly fotografie dále upravovány a retušovány. „Zásahy v ČTK měly většinou charakter ochrany hospodářského či jiného tajemství, neboť ČTK byla monopolním dodavatelem zpravodajství všeho druhu. [...] Jinak ovšem využíval Tiskový dohled agenturu ČTK pro šíření jedině správných prověřených textů, a to i z oblasti sportu.“²⁴ Cenzurovat zahraniční novináře, zvláště jejich telefonické zpravodajství, bylo nemožné, proto byl nad nimi místo tiskového dohledu uplatňován dohled zpravodajský.

Kromě toho kontrolovalo ÚV KSČ dovoz zahraničních tiskovin, s tím souvisela i likvidace tiskových agentur, informačních kanceláří a kulturních středisek západních institucí. Rušilo též vysílání zahraničních rozhlasových stanic v češtině a slovenštině, od r. 1951 začalo budovat ucelený systém radiooobranu. StB prováděla cenzuru listovních zásilek jak vnitrostátních, tak především zahraničních.²⁵

V roce 1954 přibyla povinnost kontrolovat výši nákladu a rozsah novin a časopisů, to však brzy přešlo na Hlavní správu polygrafického průmyslu.

26. dubna 1955 byl schválen nový statut, jehož třemi hlavními úseky činnosti byly: úsek tisku (nejrozsáhlejší), kontrola knih a brožur a úsek umění a osvěty. 2. srpna 1956 vyšlo další tajné usnesení čs. vlády č. 807 o opatřeních ke zlepšení ochrany státního, hospodářského a služebního tajemství.

V prvních dvou letech se HSTD stala hlavní oporou totalitního režimu při ovlivňování veřejného mínění. Předběžná cenzura padesátých i pozdějších let vyvíjela silný tlak na omezení tvůrčí činnosti, nutila lidi k zamlčování pravdy, vytvářela podmínky pro dezinformaci.

3.2. Proměny v průběhu 60. let

Náznaky začínající společenské liberalizace se v HSTD zpočátku nijak neprojevíly. V lednu 1960, v souvislosti se změnou názvu republiky na ČSSR a novým organizačním členěním bylo na základě návrhu sekretariátu ÚV KSČ posíleno postavení cenzury na okresech.

---

²⁴ TOMÁŠEK, Dušan: *Hlavní správa tiskového dohledu* in: KAPLAN, Karel, TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994, s. 38

²⁵ KAPLAN, Karel: *Informační monopol režimu* in: KAPLAN, Karel, TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994, s. 52, 54

Nadále docházelo k prověrkám doručovaných tiskových zásilek ze zahraničí. Největší počet zabavených novin a publikací pocházel ze SRN²⁶, následovaly USA, Francie a Velká Británie; převládaly politické deníky a politické časopisy. Například v roce 1960 bylo vyřazeno celkem 176 760 kusů, tedy 11,5 % všech zásilek, – z nich bylo 806 vyřazeno trvale, zatímco 14 025 putovalo do zvláštních fondů.²⁷

Z tisku bylo např. v roce 1960 vyřazeno 2906 článků, zpráv a různých jiných materiálů, které vyzrazovaly státní, hospodářské a služební tajemství. V témže období cenzorům uniklo 22 zpráv či článků.

V porovnání s předchozími lety počet zásahů narostl: 1958 – 986 případů, 1959 - 2012, 1960 – 2906, 1961 – 3399. Zásahů „v obecném zájmu“ bylo ještě více, ale nárůst nebyl tak prudký – 3111, 4748, 4014 a 4463.

V roce 1962 využívali cenzori pro svou práci následující vládní předpisy a směrnice: 1. Seznamy utajovaných skutečností, Směrnice 2. pro zacházení s utajovanými skutečnostmi, 3. pro zacházení s mobilizačními skutečnostmi, 4. pro zacházení s čs. utajovanými skutečnostmi v cizině, 5. pro činnost zvláštních oddělení, 6. pro pověřování osob přicházejících do styku se státním tajemstvím, 7. pro povolování vstupu do závodů, 8. pro povolování zaměstnávání cizinců a 9. směrnice pro fotografování a filmování. Dohled nad nimi prováděla kromě HSTD i Komise pro seznamy utajovaných skutečností (v níž byli zástupci vnitra, armády, spravedlnosti, financí, plánovací komise aj.) a Odbor ochrany státního tajemství IV. správy ministerstva vnitra.²⁸

V roce 1963 se počet cenzurních zásahů zvýšil, ale pak docházelo k jejich postupnému snižování. Přesto ještě v září 1964 vyšlo nové vládní usnesení č. 498 „Opatření ke zvýšení ochrany státního, hospodářského a služebního tajemství“, které vzniklo proti „podceňování bdělosti a ostražitosti, nedostatečné péči a odpovědnosti, nedostatečné znalosti, málo účinným ochranným opatřením“ atd.²⁹ Společenská situace však začala být pro cenzory nepřehledná, jejich práce byla ztížena. Jejich nové

---

²⁶ U označení Spolkové republiky Německo je v práci v souvislosti s dobovým tiskem užívána zkratka NSR nebo západní Německo, v citacích současných autorů pak SRN.

²⁷ TOMÁŠEK, Dušan. *Pozor, cenzurováno! aneb Ze života soudružky cenzury*. Praha : Vydavatelství a nakladatelství MV ČR, 1994, s. 104

²⁸ tamtéž, s. 78

²⁹ tamtéž, s. 79

postavení vyjasnil až „Zákon o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích“, který nabyl platnosti 1. 1 1967 a znamenal průlom do dosavadní praxe.

3.3. Srovnání se západním Německem

Podle Dietera Prokopa³⁰ byla v západním Německu „nově pojata svoboda informací a projevu jako součást lidských práv. Poprvé v německých dějinách byla v Základním zákoně (ústavě) zakotvena svoboda informací a projevu jako nedotknutelné právo lidu.“ Dále doslova cituje článek 5 Základního zákona z roku 1949, který uvádí: „Každý má právo svobodně se vyjadřovat a šířit svůj názor slovem, písmem i obrazem a z obecně přístupných pramenů se bez omezení vzdělávat. Zaručuje se svoboda tisku a svoboda zpracování rozhlasem a filmem. Cenzura je nepřípustná.“

---

³⁰ PROKOP, Dieter. *Boj o média*. Praha : Karolinum, s. 286–287

4. Průběh akce Neptun³¹

4.1. Záměr

Akce s krycím názvem Neptun se odehrála v letních měsících roku 1964. Naplánována byla na jaře speciálním 8. odborem aktivních opatření Ministerstva vnitra, jenž se podle L. Bittmana „zabýval dezinformacemi, politickými provokacemi a černou propagandou. Hlavním terčem byly Spojené státy a Německá spolková republika. Posledních několik týdnů jsme se Stejskalem hledali námět operace, která by se stala vizitkou nového odboru. Připravili jsme několik variant, ale žádná nás neuspokojovala.“³²

Vítanou inspiraci našli při průzkumu Černého a Čertova jezera, který provedla Československá televize kvůli chystanému dílu dokumentárního seriálu *Zvědavá kamera* a při němž byly objeveny bedny obsahující třaskaviny. Pracovníci rozvědky dostali tehdy nápad, že v šumavských jezerech zinscenují senzační nález beden po nacistech, které budou obsahovat dosud neznámé a závažné dokumenty. Podle historika Pavla Cajthamla to nebyla jediná akce, která využila materiály nacistické provenience, ty probíhaly už od konce 50. let, zde se s nimi ale zacházelo naprosto novým způsobem.³³ Inspirací pro StB byla podobná akce, která se uskutečnila předchozího roku v rakouském jezeře. Nyní měly bedny přitáhnout zájem československých i světových médií a jejich prostřednictvím pak ovlivnit veřejné mínění v ČSSR i

---

³¹ Text zpracován podle:

Archiv bezpečnostních složek:

Svazek I. správy SNB (Hlavní správy rozvědky) reg. č. 90039

BITTMAN, Ladislav. *Špionážní oprátky. Pohledy do zákulisí československé zpravodajské služby*. Praha : Mladá fronta, 1992, s. 93–11

PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989. Díl IV. 1961–1989*. Praha : Themis, 2002, s. 171–175

WEIKERT, Petr. Neptunův poklad v Černém jezeře. *Týden* [online]. 29. 7. 2007 [Cit. 2008-04-20]. Dostupný z WWW

http://www.tyden.cz/tema/neptunuv-poklad-v-cernem-jezere_17436.html

Tajné akce Stb. Akce Neptun (ČT, 9. 3. 2009, 22.15)

<http://www.ceskatelee.cz/ivysilani/409235100221010-tajne-akce-stb/>

³² BITTMAN, Ladislav. *Špionážní oprátky. Pohledy do zákulisí československé zpravodajské služby*. Praha : Mladá fronta, 1992, s. 95

³³ Zpracováno podle Tajné akce Stb. Akce Neptun (ČT, 9. 3. 2009, 22.15)

<http://www.ceskatelee.cz/ivysilani/409235100221010-tajne-akce-stb/>

v zahraničí, zejména v NSR. Tam v té době končila dvacetiletá lhůta vymezená západoněmeckou ústavou na stíhání trestného činu vraždy, kam spadaly i zločiny spáchané v době nacismu, a 8. 5. 1965 měla vstoupit v platnost promlčecí doba. V západoněmecké společnosti probíhala intenzivní diskuse mezi zastánci jejího nastolení, kteří argumentovali dodržováním ústavy a tím, že nelze narušit soustavu navzájem souvisejících zákonů, a druhou skupinou, hájící názor, že se dosud nepodařilo usvědčit všechny zločince, kteří by tak po květnu 1965 mohli zůstat nepotrestáni. Rozvědky komunistických zemí východní a střední Evropy přitom vlastnily různé dokumenty z nacistických archivů dlouhá léta, ale vědomě je zadržovaly, aby mohly informace v nich obsažené, především jména osob, využít pro získávání nových agentů na Západě. „Kdyby nyní tyhle papíry předaly západoněmeckým soudům, aby na základě nich bývalé nacisty potrestaly, všichni by se ptali: A proč s takovým zpožděním? Navíc by si těchto případů nemusel nikdo všimnout. Jenže když je vytáhneme před televizními kamerami ze dna tajuplného Černého jezera, soustředí se na ně pozornost světa. Bude to jedinečné politikum!“³⁴

4.2. Organizace

Celá akce probíhala v důkladné a promyšlené režii ministerstva vnitra (dále MV), bylo do ní zasvěceno jen několik příslušníků rozvědky a ministr Štrougal. V čs. archivech měly být nalezeny věrohodné a významné nacistické materiály, které by byly prezentovány jako obsah beden. Archivy však potřeby rozvědky neuspokojily, a proto byla o pomoc požádána KGB, která slíbila, že dokumenty dodá. „Bez posvěcení Moskvy a vedení sovětské rozvědky by se tato akce nedala uskutečnit.“³⁵

Teprve po tomto ujištění potápěči MV ponořili v květnu 1964 tajně do Černého jezera staré německé vojenské bedny naplněné čistým kancelářským papírem a vzápětí bylo vydáno povolení Čs. televizi k natáčení. V jeho průběhu měly být bedny jakoby náhodou objeveny za přispění potápěčů, kteří je tam nedávno sami umístili, posléze zajištěny a odeslány k dalšímu prozkoumání, během něž se měl potvrdit jejich výbušný obsah. Přesně podle tohoto scénáře pak akce také probíhala.

---

³⁴ PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989. Díl IV. 1961–1989*. Praha : Themis, 2002, s. 172

³⁵ Pavel Cajthaml, *Tajné akce Stb. Akce Neptun* (ČT, 9. 3. 2009, 22.15)
<http://www.ceskatelee.cz/ivysilani/409235100221010-tajne-akce-stb/>

Natáčení začalo koncem června. Bedny byly „objeveny“ 3. července, o dva dny později byly uveřejněny první zprávy v čs. tisku. Postupně v nich přibývalo spekulací o obsahu beden a gradovaly 17. července zprávou ČTK, která potvrdila, že v bednách skutečně byly nacistické dokumenty. 4. srpna byl v Čs. televizi uveden dokument *Zvědavá kamera*, který vznikl – pod dohledem StB – během akce. V srpnu dorazily na MV dlouho očekávané materiály ze sovětských archivů, „...velmi různorodé dokumentární bohatství, nepochybně vytrhané z nějakých fasciklů. Mnohé dokumenty byly v několika kopiích, u jiných scházely stránky, ale hlavním problémem byly inkoustovou tužkou v azbuce psané poznámky na okraji některých dokumentů, kterými je vyzdobil horlivý moskevský archivář.“³⁶ V krátké době musely být vyhodnoceny a roztrženy a 15. 9. je představil Štrougal na tiskové konferenci za přítomnosti českých i světových médií jako písemnosti z beden. V projevu obsáhle popisoval jejich obsah, pro akci Neptun byl ale významný dovětek v jeho projevu, že dokumenty obsahují mnoho jmen nacistických agentů a konfidentů, která nemohou být z bezpečnostních důvodů v tu chvíli zveřejněna. Tím byla v čs. tisku odstartována kampaň proti promlčení nacistických zločinů, která svým dílem přispěla k tomu, že západoněmecký parlament částečně pod tlakem světových médií, částečně kvůli postojům poslanců dvou parlamentních stran zpochybnil promlčení a odhlasoval, že definitivně o uplatnění či zamítnutí promlčecí lhůty rozhodne 1. 3. 1965, po vyhodnocení situace i s ohledem na nově nalezené materiály. Stíhání nacistických zločinců se pak oficiálně prodloužilo ještě o pět let. Akce byla odhalena teprve po emigraci Ladislava Bittmana do USA; nejprve byl vytěžen při výsleších CIA a posléze sám napsal knihu, kterou vydalo nakladatelství 68 Publishers a jež se tajnými kanály dostala i k československé veřejnosti.

O celém průběhu akce existuje více než 800 stran dokumentů (včetně fotografií), které byly v roce 2006 odtajněny a jsou zpřístupněny v Archivu bezpečnostních složek (dále ABS) v Ústavu pro studium totalitních režimů. Obsahují detailní záznamy z přípravy, popisují průběh, vyhodnocují vlastní chyby. Důkladně jsou též zpracovány listy věnované zabezpečení pobytu novinářů, přípravě tiskové konference, zajištění zpráv v zahraničním tisku, o nichž se rozepisují v části 4.3. Dokumenty nejsou uspořádány důsledně chronologicky, zařazovány byly pravděpodobně tak, jak byly zpracovány. Rozděleny jsou do několika podsvazků a obsahují i veškerou

---

³⁶ BITTMAN, Ladislav. *Špionážní oprátky. Pohledy do zákulisí československé zpravodajské služby*. Praha : Mladá fronta, 1992. s. 105

administrativní dokumentaci, jako jsou účtenky atd. Důkladně mapují okolí jezer, vyhodnocují místní občany a zachycují historii oblasti v posledních letech, popisují hledání dokumentů v čs. archivech, obsahují např. i dopisy v azbuce a jejich překlady týkající se poslaných sovětských dokumentů včetně jejich charakteristik, dále scénář *Zvědavé kamery*, informace o Gehlenově organizaci včetně map jejího sídla v NSR, dopisy organizací, které žádaly o zaslání dokumentů, a mnoho dalších údajů, které překračují rámec této práce.

4.3. Role médií v akci Neptun

4.3.1. Dokumenty z Archivu bezpečnostních složek

Při zkoumání svazků jsem se zaměřila zejména na ty materiály, které souvisely s mediální prezentací nálezů, případně s její přípravou. Ve svazcích existuje několik zajímavých dokumentů, všechny mají stejné uložení,³⁷ kopie jsou přiloženy na CD.

4.3.1.1. Zabezpečení pobytu novinářů

21. 7. 1964 sepsal kpt. Vandůrek (pracovník tiskového odboru) 8stránkovou zprávu nazvanou „K pobytu u šumavských jezer, Tiskové záležitosti“, v níž detailně a systematicky popisuje vše, co se týká médií v souvislosti s jejich přítomností u jezer v době akce.³⁸

Uvádí, kdy začali novináři přijíždět a kolik jich bylo který den. „Celkem byl u jezer 51 novinář vesměs z denního tisku a rozhlasu /mimo pracovníků televize/.“ Zmiňuje i přítomnost štábu Krátkého filmu a fotografů. Aniž by hodnotil jejich práci, uzavírá odstavec: „Kampaň v tisku lze hodnotit dobře.“

Popisuje i způsob předávání zpráv. „Novináři byli pravidelně informováni /buď u jezer nebo v hotelu „Širotek“/ o postupu prací i o nálezech. Formulace vydávaných zpráv byla vždy dohodnuta se soudr. ing. Šedivým. První zprávy se však předávaly ČTK – prostřednictvím soudr. Kocíkové.“ Redaktorka ČTK Kocíková byla agentka StB. Byla přítomna celou dobu u jezer, ovlivňovala novináře různých listů, kteří se na její zprávy ve svých člancích odvolávají. Zprostředkovávala též kontakty se starousedlíky.

---

³⁷ Archiv bezpečnostních složek: Svazek I. správy SNB (Hlavní správy rozvědky) reg. č. 90039

³⁸ /příloha ABS_90039_1-8/

Vandůrek píše, jak rozvědka organizovala i pořádání besed pro novináře, např. s potápěči, pyrotechniky aj.: „U Černého jezera se sešlo 8 novinářů s pohraničnický /zpravodajci, s nimiž byl obsah besedy domluven/, kteří jim vyprávěli o pronikání agentů přes čs. hranici v minulosti /Ernest atd./. Protože někteří novináři „dotírali“ – obzvláště na potápěče a pyrotechniky /mnozí je znali už z Prahy/ – a měli snahu vyzvědět od nich některé zajímavosti, byl dán našim soudruhům pokyn, že veškeré zprávy budou předávány jen mým prostřednictvím.“ Z citace jasně vyplývá, že novináři pravděpodobně tušili, že jsou jim některé informace zatajovány, rozvědka je však vždy navedla požadovaným směrem: „...byli novináři orientováni tak, aby vyhledali staré pamětníky a pohovořili s nimi.“ Pamětníci byli předem vybráni a doporučení, autor zprávy si však stěžuje, že novináři tuto nabídku využili jen ojedinele.

Dále zaznamenává vztahy mezi novináři. „Nebyly dobré.“ Novinářům vadila priorita pracovníků televize a ČTK. „Tyto konkurenční nálady byly sice postupně utlumovány, přesto však někteří novináři odjeli od Čertova jezera roztrpčení /Obrana lidu, Večerní Praha, Zemědělské noviny aj./ Tyto události měly i vliv na to, proč se příští týden u Černého jezera nezdržovalo více novinářů denního tisku.“

Kpt. Vandůrek byl spokojen s ČTK a soudružkou Kocíkovou, protože „po počáteční nervozitě – hlavně rozepří s pracovníky televize – se přizpůsobila pracovním a plnila své úkoly dobře.“ Na rozdíl od toho vyjádřil výhrady k pracovníkům Čs. televize, jejichž vedení „nám připravilo mnohé potíže. Např. přikazovalo svazarmovským potápěčům, co smějí novinářům vyprávět; bálo se, že jim vyzradí obsah natáčeného filmu apod.“ Po několika domluvách se však vztahy zlepšily.

Překvapující je Vandůrkovo hodnocení malé účasti zahraničního tisku, neboť u jezer byl pouze jeden novinář /Johann Mann z Vídně/. Příčin vidí několik:

„Prostor byl uzavřen v sobotu 4. července /zpráva ČTK/. První zprávy v novinách se začaly objevovat hojněji až v úterý 7. července. Rudé právo – jako vládní orgán přejímalo jen zprávy ČTK. Agenturám do zahraničí byly předávány ČTK. Této skutečnosti si jistě zahraniční tiskové agentury musely všimnout.“

Dále mu vadí, že akce proběhla rychle a agentury podle něj vyčkávaly: „Vezmeme-li skutečnost, že první bedna byla vytažena až 13. července /zpráva večer v rozhlase/ a že pak měl další průběh rychlý spád /v pátek 17. července zakončení/, soudím, že toto období je krátké /pro novináře/.“ Jako třetí důvod uvádí, že se málo psalo o technice.

K jezerům zřejmě měli novináři přístup jen autobusem MV nebo gazíkem na propustky vydávané vždy za autorovy přítomnosti, které byly evidované podle seznamu novinářů.

Dále je popsáno zajištění celého prostoru. Zajímavé je, že autor má obavy z toho, jak budou novináři hodnotit na stránkách tisku to, že „v některých dnech byli na cestě k Černému jezeru třikrát kontrolováni!“ Popisuje dál některé závady, kuriózní je též zmínka o tom, že redaktoři časopisu MV „Stráž vlasti“ pronikli „až k útvaru PS u Černého jezera, kde přespali.“ Potápěči MV a vojáci museli podepsat prohlášení, že o věcech kolem jezer zachovají mlčení. Autor také kritizuje nekvalitní výstroj potápěčů MV ve srovnání s lépe vybavenými svazarmovskými potápěči.

V závěru shrnuje celou akci – k ohrožení jejího utajení nedošlo. Domnívá že, „že bylo správné ponechat akci „volný průchod“. To bezesporu zapůsobilo na novináře i na případné pozorovatele v místě“. Dále znovu potvrzuje nezastupitelnou roli Kocíkové a další plánované využití tisku: „Do prostoru byli v poslední dny vysláni dva pracovníci MV, aby zajišťovali poznatky od starousedlíků. Soudím, že jejich práce byla – a jistě bude – velmi obtížná. Pokud jezdili se soudr. Kocíkovou /ČTK/, jistě jim to pomohlo. Pokud však začnou jezdit sami a budou se legitimovat, těžko se od některých lidí – obzvláště od mnohých občanů německé národnosti – něco dozvědí. Bylo by správné, aby se za starousedlíky /občany něm. národnosti/ vydal náš orgán pod legendou dopisovatele nějakého západního časopisu.“

V návazném dokumentu je uveden seznam všech novinářů přítomných u jezer, zmíněný ve Vandůrkově zprávě.³⁹

V archivech jsou uvedeny i dva dálnopisy psané Marií Kocíkovou, adresované řediteli ČTK,⁴⁰ a jeden dopis bližší neurčenému Lubomírovi,⁴¹ vše ze Železné Rudy. Popisuje v nich svoje dojmy od jezer a vztahy s novináři: „S pracovníky televize je stále horší práce. Dnes požadovali opět několikrát, abych byla vykázána. K pracovnímu promítání svého filmu mě vůbec nepustili s prohlášením, že jim nemá nikdo právo nařizovat a že to zástupcům tisku, zejména pak ČTK, nedají vůbec do ruky. ... Snažila jsem se ze všech sil je přesvědčit jak argumentací, tak prosbami, že mně o film nejde, pouze o popis nalezených předmětů, ale znovu prohlásili, že ze své práce nedají dělat

---

³⁹ /příloha ABS_90039_9-10/

⁴⁰ /příloha ABS_90039_10a-10b/

⁴¹ /příloha ABS_90039_10c/

lacinou senzaci a že nikdy nepojedou v tom, aby nálože a bedny s municí, které podle jejich jakýchsi informací v Čertově jezeře zůstaly po zkouškách s podvodními minami a v Černém jezeře je odložil jakýsi důstojník Československé armády v roce 1947, za což byl zavřen, byly vydávány za památku na nacisty. Když jsem se ptala, odkud tyto informace mají, řekli, že je to jejich pracovní tajemství a že nechápou, proč do toho vnitro začalo strkat nos a ruce.“

„Záznam z pobytu u Čertova a Černého jezera“ z pera Bittmana pod krycím jménem Brychta⁴² popisuje průběh akce Neptun krok za krokem: „V tomto období začalo docházet ke stále větším vnitřním rozporům mezi štábem televize, sportovními potápěči a novináři. Štáb tvrdil, že potápěči nesmějí sdělovat žádné věci novinářům vzhledem k tomu, že celá akce je záležitostí televize. Došlo ke střetnutí s redaktorkou ČTK Kocíkovou, které štáb televize soustavně bránil v práci a snažil se ji označit jako nereseriózní novinářku. Přes tento tlak televize se podařilo, že potápěči – jmenovitě Mergl a Karhan hovořili s novináři, poskytli za mé účasti řadu informací a byl natočen rozhovor s redaktorem rozhlasu. Tím dostala akce charakter celostátního zájmu a televize musela od svého původního stanoviska ustoupit.“ Dále popisuje konspiraci svého pobytu u jezer, a jemu hrozící odhalení pracovníky televize, kteří prohledávali jeho stan.

22. 7. sepsal Brychta plán dalších organizačních opatření,⁴³ např. „Na veškeré dotazy novinářů jako československých, tak i zahraničních, případně na dotazy ze strany Čs. televize na přesný obsah beden resp. nalezených objektů odpovídat, že jejich studium si vyžádá delší dobu.“

Větší část zprávy věnoval další spolupráci s Čs. televizí. Dokument *Zvědavá kamera* měl před uvedením na obrazovky projít „korekturou“ za účasti pracovníků rozvědky, televizi měly být poskytnuty fakty, „které jsme získali při prováděném výzkumu v oblasti Železné Rudy, které dokumentují přítomnost nacistických zpravodajských složek, případně SS v oblasti jezer v průběhu 2. světové války“, předpremiéry pro novináře se měl zúčastnit kpt. Vandůrek a podat zprávu o jejich reakci. Čs. televize chystala druhý díl dokumentu, rozvědka proto požadovala jeho scénář a uvažovala o tom, že film promítne před tiskovou konferencí.

---

⁴² /příloha ABS_90039_11-16/

⁴³ /příloha ABS_90039_17-18/

29. 7. sepsal opět Brychta 5stránkovou zprávu o vyhodnocení chyb při akci,⁴⁴ kde píše o pochybnostech pracovníků Čs. televize, kteří ve snaze zjistit jeho pravou totožnost prohledávali jeho stan s doklady, a zmiňuje další defekty, při nichž mohly uniknout informace. Jednalo se však jen o menší incidenty, které byly včas vyřešeny.

Ručně psaným datem 1. 8. je označen „Záznam“ kpt. Vandúrka,⁴⁵ který vyjmenovává problémy, které se vyskytly v průběhu akce a hrozily prozrazením.

Zaprvé jeden z potápěčů MV ještě před vyzvednutím beden „vyprávěl, že v Praze byl před odjezdem instruován, aby vylovili z Černého jezera bedny a pak že mají odjet. Hovořil v tom smyslu, že to má být „efektivní pro Západ“, že se to má filmovat. Přitom kreslil, kde mají být bedny na Černém jezeře vyloveny. Místo, tak jak ho kreslil, se opravdu shodovalo s místem u plata jezera. Soudruhem Klikou mu bylo řečeno, že práce začnou nejdřív na Čertově jezeře, což přijal s nelibostí. Tvrdil, že byl vyslán jen na vylovení beden z Černého jezera, že má je jen vylovit a pak že pojednou domů. [...] Na besedě potápěčů MV se svazarmovskými potápěči ... vystoupil soudr. Vávra s tím, že o bednách na Černém jezeře se nemá hovořit. [...] Jeho vystoupení nepůsobilo dobře na přítomné.“

Druhým kritickým bodem byli pracovníci televize: „Pokud jsem jednal s vedením štábu (Tomsa, Bronislav), byly jim předávány příkazy našeho štábu. Například kde a v jakém čase mohou na jezerech pracovat. [...] Na pokyn štábu jsem ve 4 případech odebral pracovníkům film z fotografování pod vodou. [...] Tato rozhodnutí nebyla přijímána ze strany vedení štábu televize příznivě, ale byla respektována.“

V pasáži o novinářích se paradoxně zmiňuje o průniku novinářů časopisu MV *Stráž vlasti* bez propustky až k Černému jezeru. K redaktorce ČTK Kocíkové píše: „V neděli 5. 7., když se celkem v prostoru nic nedělo, byla velmi rozčarována soudr. Kocíková, která ... prohlásila, že když nebude mít o čem psát, může jet do Prahy. Byla prý do Železné Rudy vyslána proto, že jde o politickou záležitost. Přitom si stěžovala na pracovníky televize. [...] Mě samotného tehdy překvapilo, že vedení ČTK vyslalo k jezerům jednu z vedoucích pracovníků. Domnívám se, že by bylo tehdy vhodnější, aby tam jel někdo z redaktorů vnitropolitické rubriky a ona přijela za ním. Vždyť řada ostatních novinářů ji zná jako vedoucí rubriky (a ti se obvykle na případy nedostanou, neboť víceméně řídí práci) a u jezer jim jistě neušlo, že ČTK má prioritu.“

---

⁴⁴ /příloha ABS_90039_19-23/

⁴⁵ /příloha ABS_90039_24-27/

4.3.1.2. Příprava tiskové konference

27. 7. byl vyhotoven zápis z porady, orazítkovaný jako Přísně tajné zvláštní důležitosti.⁴⁶ První bod informuje, že „některý z účastníků akce v podnapilém stavu měl prozradit podstatu akce“ a stanoví další operativní opatření. Další bod rozpracovává hlavní úkol následujícího období – přípravu Štrougalovy tiskové konference včetně scénáře a projevu ministra, a dále „do 20. srpna předložit s. ministrovi plán aktivních opatření, která budou provedena na základě vytěžení našich archivů a která budou postupně realizována v následujícím období po tiskové konferenci, aniž se bude hovořit o přímé souvislosti s nálezy v Černém jezeře.“

Tyto body pak Brychta 29. 7. rozpracoval do 12stránkového návrhu dalších opatření: s termíny do provedení tiskové konference, během ní a během navazujících akcí.⁴⁷

V prvním opatření je uvedeno pět hlavních úkolů, které je nutno zajistit: poslat poděkování ministra, zpracovat ucelený přehled o dokumentech z čs. archivů, využitelných v rámci akce, prověřit možné nacistické úkryty vytipované podle dopisů občanů, na základě našich dokumentů „provést osobní jednání s vedením odboru „D“ – VSB SSSR, a vypracovat „rámcový dlouhodobý plán aktivních opatření, která budou navazovat na akci Neptun“.

Druhé opatření, provedení tiskové konference, obsahovalo její detailní rozpis: technické zajištění, časový a obsahový plán, projev s. ministra, odpovědi na případné dotazy novinářů, fotokopie dokumentů a fotografie, které budou poskytnuty přítomným novinářům, promítání 2. dílu televizního filmu o Černém jezeře.

Datum bylo stanoveno na 15. 9., hodina původně na 19.30, rukou však bylo na dokument připsáno „Konference podle rozhodnutí s. ministra se bude konat dopoledne.“ Místo mělo být stanoveno „po dohodě s Čs. televizí, aby byla zajištěna možnost přímého televizního přenosu“. Předsednictvo tiskové konference mělo složení: kromě Štrougala zástupce 1. správy Borecký, zástupce tisk. odboru Vandůrek, zástupce 6. správy MV a zástupce HS PS. Původně měly být vystaveny bedny a vylovené předměty, to je ale rukou škrtnuto a připsáno „po dohodě se 6. správou rozhodnuto, že bedny na konferenci vystavovány nebudou“. Časový a obsahový plán konference je ryze organizační.

---

⁴⁶ /příloha ABS_90039_30-31/

⁴⁷ /příloha ABS_90039_32-42/

Diplomová práce

Stránka a půl byly věnovány „thesím referátu s. ministra“. Konečný návrh měl být předložen Štrougalovi do 5. 9. „Referát musí být ofensivní-útočný, odhalovat cíle západoněmeckého militarismu a revanšismu věcnou a vtipnou formou. Zásadně se vyhnout všeobecným politickým frázím.“ Dále byly heslovitě uvedeny okruhy, které zřejmě měly být do projevu zakomponovány: výročí SNP a Mnichova, skutečné nebezpečí západoněmeckého militarismu a revanšismu, 20leté výročí konce 2. sv. války a promlčecí lhůta, Železná Ruda a okolí, zájem západních zpravodajských služeb o tento prostor, charakteristika nalezených materiálů, zdůvodnění, proč MV nehodlá tyto materiály jako celek v nejbližší době zveřejnit, poděkování čs. občanům za poskytnutí informací, poděkování vtipnou formou potápěčům, složkám MV, televizi... Zodpovídá 8. odbor 1. správy, Brychta.

Na další stránce je uveden popis fotografií a kopií, které budou vloženy do desek při tiskové konferenci: práce potápěčů na jezerech, převoz beden do Prahy, bedny při otvírání, 3 fotokopie nalezených dokumentů, 1 list s krátkou charakteristikou dokumentů. Výběr, zhotovení a vypracování textu zajistí MV.

Na dalších dvou stranách jsou rozepsány „akce, které budou provedeny na základě materiálů z našich archivů, které však nebudou uváděny do přímé souvislosti s nálezy v Černém jezeře: akce PSYCHO – „Podstatou akce je podpora protiněmeckých tendencí mezi západoněmeckou veřejností, připomínat zločiny fašistů“, dále JOSEF – „Materiály odhalují zločiny divise SS Brandenburg na Slovensku“, dále „Kompromitovat současné sudetoněmecké předáky v NSR před naší a veřejností především na základě jejich nacistické minulosti“ a „Dále bude v individuálních akcích využít následující materiál nalezený v našich archivech“.

4. 8. v jednostránkové zprávě Brychta dolaďuje další opatření ve spolupráci se 6. odborem týkající se možných pochybností o věrohodnosti akce, spolupráce s televizí při natáčení 2. dílu, přípravy konference atd., kde ještě plánuje přípravu beden na výstavku, zhotovení 800 kusů snímků a dále poznamenává: „Zástupce 6. správy bude přítomen na konferenci. Připravit se na všechny „nebezpečné otázky“.“⁴⁸

Ze 14. 8. pochází dokument, v němž náčelník dezinformačního odboru Borecký žádá náčelníka I. správy MV (rozvědky) o „vyslání dvou pracovníků do Vídně, kde natočí rozhovory se známým vídeňským právníkem Wiesenthalem a s bývalým důstojníkem

---

⁴⁸ příloha ABS_90039_43/

SS Hoetlem.⁴⁹ Jde o prošetření známých skutečností, o nichž psal v době akce na šumavských jezerech rakouský tisk. Výsledků z této cesty bude použito v září pro naši tiskovou konferenci.“ Vybranými pracovníky byli Beran s krycím názvem KOSEK a Kocíková. „Soudruhu Fišerovi (řediteli ČTK, pozn.) je známo již z dřívějších let, že KOSEK s námi spolupracuje. Před rakouskými úřady veškeré formality provede ČTK, takže my budeme pouze KOSKA financovat a k jeho dekonspirování nedojde.“

Bittman ve svých memoárech vzpomíná: „Poslední noc před tiskovou konferencí jsme se Stejskalem strávili ve Štrougalově pracovně na Letné. Ministr vnitra dostal najednou strach, možná z Novotného nebo z případných následků tohoto historického podvodu. Jeho okázalá sebedůvěra se vytratila, proměnil se ve školáka třesoucího se strachem, že propadne u zkoušky. Kladli jsme mu ty nejzákladnější otázky, na které se snažil odpovědět nejprve bez naší pomoci, ale když mu to nešlo, zásobili jsme ho našimi argumenty. Kolem páté ráno vyčerpaně klesl do křesla: „Už nemohu, už toho mám dost, ale pamatujte si, jestli tahle konference skončí fiaskem, tak vás oba dám zavřít!“⁵⁰

4.3.1.3. Další tiskové akce

14. 8. žádá zástupce náčelníka I. správy ministra vnitra Štrougala o povolení k sestavení zvláštní skupiny k vyhodnocování archivních materiálů, neboť „odbor aktivních opatření I. správy MV připravuje počínajíc podzimem t. r. řadu akcí, zaměřených proti remilitarisaci v NSR a revanšismu, zejména při příležitosti výročí Mnichova, 15. března a 20. výročí konce světové války. Tato aktivní opatření budou se opírat především o originální dokumenty našich státních archivů a materiály již zpracované archivní správou MV. V souvislosti s tím provedli pracovníci 8. odboru předběžné prohlídky našich archivů a zjistili značné množství dosud nevyužitých písemností, především dokumentů všech téměř nacistických organizací, které nám dobře poslouží v plánovaných akcích. Materiály, podle připraveného programu, bude nutno soustředit na jednom místě, pečlivě prostudovat, vytrídít, zpracovat.“⁵¹

---

⁴⁹ /příloha ABS_90039_43a-43b/

⁵⁰ BITTMAN, Ladislav. *Špionážní oprátky. Pohledy do zákulisí československé zpravodajské služby*. Praha : Mladá fronta, 1992, s. 105–106

⁵¹ /příloha ABS_90039_44-45/

Z 24. 8. pochází Zpráva k aktivnímu opatření „Neptun“ přeložená z ruštiny, v níž sovětská rozvědka nabízí své materiály z nacistických archivů a navrhuje další postup:⁵² „Považujeme za účelné spojit tuto tezi s činností soudobé západoněmecké rozvědky a provést doplňující akce. Především by bylo vhodné doplnit tiskovou konferenci a odezvu na ni tiskovými akcemi na Západě, pro které by byly články speciálně připraveny. Na základě materiálů z tiskové konference a zpráv z tisku o činnosti BND proti spojencům NSR v NATO dokazovat, že tradice německé rozvědky jsou neměnitelné.“

27. 8. v čs. reakci na tuto větu byly shrnuty další kroky: „Ohlas na tiskovou konferenci zajistíme tiskovými akcemi na Západě, kde zveřejníme články speciálně připravené naší a vaší rozvědkou. Zároveň kromě kanálů našich, tj. ČTK, televize, rozhlasu apod., jakož i tiskových konferencí na klíčových našich zastupitelských úřadech na Západě použijeme uvedených kanálů k přetiskování archivních materiálů, dokumentů s cílem rozšířit co nejvíc kampaň tak, aby předcházela účinným opatřením, která spojujeme v přípravě AO „ATOM“. Dále jsou uvedeny tiskové kanály v Rakousku – *Wiener Wochenblatt, Express, Rundblick, Neues Oesterreich*, v Berlíně – *Spandauer Volksblatt*, v Dánsku – *Politiken*, v Holandsku – *Algemeen Handelsblad*, Mexiku – *Siempre, Política*, v Uruguayi – *El Sol, Epoca*, v Argentině – v různých časopisech díky bohatým kontaktům, a ve Venezuele – *Clarín*. Je zajímavé, že i *RP* se ve svém článku z 15. 12. odvolává na jihoamerický tisk, nejsou to však tytéž noviny jako zde (možná kromě Argentiny).⁵³

O tom, že tehdejší cenzura byla zaměřena i na korespondenci, svědčí agenda týkající se tří zadržených dopisů Přemysla Janýra, adresovaných „redakcím západoněmeckých ilustrovaných časopisů *Bild am Sonntag, Stern* a *Bunte Illustrierte*. Obsahy jsou shodné. Janýr připomíná, že redakcím je jistě známo odhalení archivu VI. oddělení RSHA, jenž obsahuje doklady o převratu v Rakousku v r. 1934, o misi Runcinmana v r. 1938 a jeho činnost v přípravě útoku proti Polsku, německou špionáž proti spojenecké Itálii a jiné. Uvádí, že dříve pracoval jako novinář a nabízí jim reportáž o odhalení archivů a jejich obsahu. Budou-li se redakce zajímat o fotokopie dokumentů, rád by je opatřil.“

---

⁵² /příloha ABS_90039_46-47/

⁵³ /příloha ABS_90039_48-49/

Dovětek StB je jednoznačný: „Navrhuji, aby dopisy byly vyřazeny z další dopravy, přestože jsou zasílány doporučeně.“⁵⁴

28. 9. byl přeložen dopis z ruštiny, v němž je uvedeno: „K přípravě publikací prospěšných pro naše společné zájmy zasíláme v příloze soustředěné materiály ze zahraničního tisku. Prosíme, abyste nás informovali o jejich využití a také o uveřejňování článků v západním tisku v souladu s výše uvedeným plánem.“ Přiložen byl kinofilm s 49 snímky.⁵⁵

Ve svazku jsem bohužel nenašla záznamy o ohlasech v našich nebo zahraničních médiích v roce 1964. Uvádí se, že o akci psalo 25 italských, 18 německých, 7 rakouských atd. deníků, ale jejich seznam se mi bohužel nepodařilo zjistit. Několik výstřižků je evidováno až z jara 1965, kdy rozvědka kamuflovala ukončení průzkumu jezer. Evidovány jsou však pokyny k předání některých dokumentů jednotlivým organizacím, např. Ústavu dějin KSCŽ nebo Státnímu židovskému muzeu.

4.3.2. Zásadní úloha Československé televize

Ačkoliv rozbor dvou televizních dokumentů z roku 1964 není předmětem této práce, je třeba zmínit jeho podíl na úspěchu celé akce. Ani jeden z uvedených pořadů se mi nyní nepodařilo zhlédnout, ale 9. 3. 2009 byl na ČT 1 rámci cyklu *Tajné akce StB* uveden patnáctiminutový pořad, v němž hovořili tvůrci původních dokumentů, publicisté, ale například i Ladislav Bittman. Podle něj „to byla ideální příležitost použít Čs. televizi k dezinformační operaci proti Západnímu Německu. ... Československá televize o dezinformačním účelu této akce vůbec nevěděla, čs. televize stala se obětí dezinformace stejně tak jako západní tisk, jako západní veřejné mínění. I v čs. státním aparátu v té době velmi málo lidí vědělo o tom, co se skutečně stalo.“

Zvědavá kamera prý tehdy hledala nepolitické téma a znovuotevření jezer opředených legendami o mrtvolách na dně, které se dochovaly díky konzervačním vlastnostem tamější vody, se jevilo jako atraktivní. Sehnali proto potápěče, jedním z nich byl Bittman z dezinformačního oddělení, což ČT netušila. MV „povolilo“ natáčení, koncem června se filmaři a potápěči sjeli k jezerům, osmý den byly objeveny bedny a štáb ČsT dokonce uvažoval o tom, že natočí druhý díl.

Vladimír Branislav, reportér *Zvědavé kamery*, který byl přítomný po celou dobu natáčení u jezer i na tiskové konferenci, vzpomíná: „Nezbaštil jsem to jenom já a

---

⁵⁴ /příloha ABS_90039_50/

Zvědavá kamera, zbaštili to i světoví novináři. ... U vytahování beden jsem nebyl, a vlastně nikdo ze štábu, protože oni předstírali, že tam můžou bejt třaskaviny, že je to nebezpečný, takže tam pustili jenom kameramana našeho, kterýho obětovali, ten jedinej to viděl zblízka, já jsem se k tomu dostal ve chvíli, kdy to bylo naložený do aut a s velkou parádou se to vypravilo ze Šumavy do Prahy. ... Hlavně musím říct, že nám to bylo celý takový podezřelý. My jsme si říkali, to vnitro, kdo ví, co to je, nehrajou s náma nějakou hru? A tak jsme si udělali takovou poradou štábu v hotelu Sirotek v Železný Rudě a říkali jsme si, jestli máme do toho pokračování jít, jestli to není šmé od toho vnitra. A druhý den tam byl major Stejskal a ještě další jeho spolupracovníci z Stb, no prostě... někdo z toho štábu to prásknul, a já myslel, že to byl jeden, a oni to byli tři ze šesti, no prostě polovina. ... Tisková konference byla zajímavá, ale spíš bylo zajímavý, co se odehrávalo před tiskovou konferencí, ale to právě napsal Bittman... ... Když jsem se dozvěděl, že to byla mystifikace, nepravda, dezinformace Státní bezpečnosti, tak jsem ze začátku ani nevěděl, jak na to mám reagovat sám pro sebe, říkal jsem si, to jsem vlastně blbec, že jsem jim to zbaštil, ale když jsem si uvědomil, jak to bezvadně připravili, že oni pracovali jako televizní dokumentaristi se vším všudy, postavili lidi do terénu, aby sehnali svědky, to nešlo nezbaštit. To šlo jedinej odmítnout, když jsme měli podezření, ale oni nám to podezření prostě rozmluvili.“

Publicistka Jarmila Cysařová vidí postavení televize jednoznačně: „Toto bylo jediné zneužití televize a mystifikace diváků do roku 68. Potom se to stalo naprosto běžnou praxí.“⁵⁶

---

⁵⁵ /příloha ABS_90039_51/

⁵⁶ Zpracováno podle Tajné akce Stb. Akce Neptun (ČT, 9. 3. 2009, 22.15)
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/409235100221010-tajne-akce-stb/>

5. Historická srovnávací analýza článků ve všech novinách

5.1. Česká periodika

5.1.1. Rudé právo

Rudé právo (RP), orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa, bylo založeno v roce 1920. V roce 1964 vycházelo denně, do září kromě pondělí. V průměru mělo 4 nebo 6 stran, v neděli čtyřstránkovou Nedělní přílohu RP. Jednotlivé stránky nebyly přísně vymezené, aktuality z první strany se přelévaly někdy i na druhou, kde stabilně bývala rubrika „Krátce z domova“. Domácí zprávy se vyskytovaly i na třetí straně, na niž patřily sloupky „Mezinárodní aktuality“. Zprávy byly strohé, s neinvenčními titulky, ideologické. Sport byl na poslední straně.

Zprávám o nálezů beden v šumavských jezerech bylo věnováno několik článků: 10 v červenci, 4 v září, 1 v listopadu, většinou byly umístěny na první nebo druhé straně a doprovázeny fotografiemi. Podle Archivu bezpečnostních složek „RP jako vládní orgán přijímalo zprávy ČTK“, ⁵⁷ z tohoto důvodu jsem toto periodikum brala jako základ a jeho články jsem zkoumala jako první.

Poprvé byla akce zmíněna v neděli 5. 7., kdy RP informovalo stručně o okolnostech nálezů, popisovalo bedny a vyslovilo domněnku o jejich původu: „Protože všechny nálezy ukazují na to, že ve vodách šumavských jezer zřejmě ukryli prchající nacisté v posledních dnech války svou přítěž, předali svazarmovci další odborný průzkum jezer a vyzvednutí svých objevů potápěčům ministerstva vnitra.“⁵⁸ Nejbližší další číslo 7. 7.⁵⁹ navázalo zprávou o zkušebních snímcích beden a o předání ministerstva vnitra. 8. 7.⁶⁰ psalo RP o nálezů výbušnin v Čertově jezere. 9. 7.⁶¹ se detailně rozepisovalo o práci

---

⁵⁷ Archiv bezpečnostních složek:
Svazek I. správy SNB (Hlavní správy rozvědky) reg. č. 90039

⁵⁸ (ČTK) Co skrývají šumavská jezera? RP, 5. 7. 1964, r. 44, č. 185, s. 2 /příloha RP050764/

⁵⁹ (ČTK) Za tajemstvím šumavských jezer. RP, 7. 7. 1964, r. 44, č. 187, s. 2 /příloha RP070764/

⁶⁰ (ČTK) Odhalují tajemství šumavských jezer. RP, 8. 7. 1964, r. 44, č. 188, s. 2 /příloha RP080764/

⁶¹ (ČTK) Průzkum šumavských jezer. RP, 9. 7. 1964, r. 44, č. 189, s. 2 /příloha RP090764/

jednotlivých potápěčů. 10. 7.⁶² informovalo o vyjádření pyrotechniků k nálezu třaskavin. 11. 7.⁶³ oznamovala zpráva, že průzkum Čertova jezera je ukončen a že se akce přesouvá k Černému jezeru. 12. 7.⁶⁴ již zpráva avizovala, že v bednách se dá tušit obsah nacistického původu: „Podle předběžného zjištění podobných beden používaly jednotky nacistického wehrmachtu a SS.“ 14. 7.⁶⁵ byla tato domněnka posílena nálezem bedny „stejně jako ta, kterou potápěči vyzdvihli v sobotu“. 15. 7.⁶⁶ už zcela otevřeně rozvíjí *RP* teorii opřenu o legendy a názory místních obyvatel, že bedny obsahují část nacistického archivu: „Nikoli bez důvodu kolují mezi železnorudskými starousedlíky pověsti o tom, že bedny obsahují závažný archivní materiál některé složky nacistické třetí říše. Vždyť Černé jezero bylo v posledních válečných měsících nepřístupné a střežila je 15členná až 20členná posádka vybraných esesáků.“

Zásadní byl článek uveřejněný 17. 7.,⁶⁷ uvedený jako Zpráva ministerstva vnitra, který oficiálně potvrzuje obsah beden: „V bednách byly v izolační vrstvě kovové krabice. Obsahují nacistické písemnosti z období 2. světové války. Písemnosti byly předány skupině expertů.“ Shrnuje celý průběh akce a v závěru vyzývá občany, aby se též zapojili: „[Ministerstvo vnitra] Obrací se na veřejnost se žádostí o informace, které by mohly napomoci při odhalování dalších nacistických skrýší z posledních měsíců války na našem území. Veškeré informace je možné zasílat sekretariátu ministerstva vnitra.“ Tato zpráva byla připravena pro ČTK samotnými dezinformátory,⁶⁸ ve stejném znění vyšla i v *MF*.

Další zmínku o akci uveřejnilo *RP* až v srpnu, a to 4. 8. v avizu TV pořadu „Zvědavá kamera. O tajemství šumavských jezer“, a 8. 8. v recenzním sloupku „Televize. Úspěšné reportáže“.

---

⁶² (ČTK) Odkrývají tajemství šumavských jezer. *RP*, 10. 7. 1964, r. 44, č. 190, s. 2 /příloha *RP100764/*

⁶³ (ČTK) Průzkum Čertova jezera ukončen. *RP*, 11. 7. 1964, r. 44, č. 191, s. 2 /příloha *RP110764/*

⁶⁴ (ČTK) Průzkum Černého jezera pokračuje. *RP*, 12. 7. 1964, r. 44, č. 192, s. 1 /příloha *RP120764/*

⁶⁵ (ČTK) Další „úlovek“ z Černého jezera. *RP*, 14. 7. 1964, r. 44, č. 194, s. 1 /příloha *RP140764/*

⁶⁶ (ČTK) Bedny z Černého jezera na cestě do Prahy. V pátrání se pokračuje. *RP*, 15. 7. 1964, r. 44, č. 195, s. 1 /příloha *RP150764/*

⁶⁷ (ČTK) Zpráva Ministerstva vnitra. V bednách z Černého jezera nacistické písemnosti. *RP*, 17. 7. 1964, r. 44, č. 197, s. 2., 1 fotografie /příloha *RP170764/*

⁶⁸ BITTMAN, Ladislav. *Špionážní oprátky. Pohledy do zákulisí československé zpravodajské služby*. Praha : Mladá fronta, 1992, s. 101–102

Důležité články k akci Neptun vycházejí v září. Nejprve je to 13. 9. v nedělní příloze článek Berana a Kocíkové, redaktorů ČTK a spolupracovníků StB, který připravuje půdu dalším zprávám tím, že přirovnává nálezy šumavských beden ke štěchovickým.⁶⁹ O roli Kocíkové se zmiňují v části 4.3; o Beranovi píše Bittman: „Třiačtyřicetiletého Karla Berana měla rozvědka pevně v hrsti.... V roce 1964 přesunula Karla Berana do Československé tiskové kanceláře a krátce poté ho vyslala jako zahraničního korespondenta do Vídně.“⁷⁰

Nejvýznamnější článek se objevuje 16. 9. Jedná se o záznam z tiskové konference ministra vnitra Štrougal, kde byl poprvé oficiálně představen obsah dokumentů nalezených v bednách. Text zabírá větší část stran 1 a 2, s tučnými titulky a fotografiemi.⁷¹

RP jako jediné ze tří zkoumaných uveřejnilo Štrougalův projev celý i jeho odpovědi na dotazy českých i zahraničních novinářů. Štrougal nejprve rozvíjí hypotézu o tom, jakým způsobem se bedny mohly dostat do jezera, a proto vysvětluje organizační opatření, jež nacisté přijali k zabezpečení svých dokumentů před koncem prohrané války: „Je nám známo, že byly vypraveny konkrétně dva transporty, a to z Berlína a Prahy, které zřejmě vezly naloupený majetek a důležité písemné materiály ze složek hlavního říšského bezpečnostního úřadu. Cílem těchto transportů měla být pravděpodobně takzvaná alpská pevnost, správněji řečeno alpská jezera.“ To, že nedojely na místo, vysvětluje chaosem v závěrečné etapě války a snahou nacistů „zachránit především vlastní kůži“. Informuje o tom, že v bednách byly materiály nacistické rozvědky z jejího ústředí v Berlíně, a poměrně detailně uvádí jednotlivé okruhy dokumentů:

- nezdařený puč v Rakousku 25. 7. 1934 a podíl německé zpravodajské služby na anšlusu Rakouska
- dopisy nacistických představitelů ke konečnému řešení židovské otázky
- činnost hitlerovské rozvědky proti spřátelené Itálii

---

⁶⁹ Kocíková, M., Beran K.: Jak ukradli štěchovický archiv. *RP*, 13. 9. 1964, r. 44, č. 255, Nedělní příloha, s. 3., 2 fotografie. /příloha *RP*160964/

^{70 70} BITTMAN, Ladislav. *Špionážní oprátky. Pohledy do zákulisí československé zpravodajské služby*. Praha : Mladá fronta, 1992, s. 162–163

⁷¹ (ČTK) Šumavská jezera vydala svědectví o činnosti nacistických složek. Objeveny tajné dokumenty hlavního říšského bezpečnostního úřadu v Berlíně. *RP*, 16. 9. 1964, r. 44, č. 258, s. 1 (pokr. na s. 2), 2 fotografie /příloha *RP*160964/

Diplomová práce

- dokument o přípravě akce zvané Anzio (plán zničení štábu anglo-americké armády v Itálii z 8. na 9. 3. 1944)
- činnost německé rozvědky na území Francie
- využívání diplomatického sboru (Otty Abetze)
- anglickou misi vedenou lordem Runcinmanem před II. světovou válkou v Československu v režii německé rozvědky
- zprávy periodického bulletinu IV. úřadu říšského hl. bezp. úřadu, obsahující analýzu vnitřní situace v Německu a okupovaných zemích
- materiály o agentech a konfidentech gestapa

Zajímavé je, Štrougal doslovně říká: „V materiálech byly nalezeny i údaje týkající se agentů a konfidentů sicherheitsdienstu a gestapa. Jistě pochopíte, že jde o materiál, který nelze v zájmu bezpečnosti naší republiky v současné době zveřejnit.“ Autor úvodního článku z titulní strany však použil mnohem expresivnější hodnocení dokumentů: „Snad nejotřesnější jsou nalezené údaje o agentech a konfidentech gestapa a sicherheitsdienstu, o nichž však z pochopitelných důvodů se na konferenci konkrétně nehovořilo.“ Pokud se o tom na konferenci nehovořilo, odkud měl informace, že údaje o agentech a konfidentech byly nejotřesnější? Do konference o materiálech věděli jen lidé z rozvědky a Štrougal.

Přes uvedený rozpor posloužily zmínky o agentech a konfidentech gestapa hlavnímu cíli akce Neptun: rozbouřit československou i zahraniční veřejnost a jejich prostřednictvím působit na německou vládu a parlament, aby prodloužily dobu stíhání nacistických zločinců i přes promlčecí lhůtu, která měla vstoupit v platnost 8. 5. 1965. A to přesto, že Štrougal v odpovědi na dotaz, zda uvedený materiál může mít nějaký odraz ve vzájemných vztazích mezi ČSSR a NSR, prohlašoval: „Je třeba si otevřeně říci, že tyto dokumenty nemohou nic měnit na naší zahraničně politické linii vzhledem k NSR. Naše linie je známá. Je známo, že usilujeme o normalizaci vztahů a správně se domníváme, že tato normalizace je k prospěchu míru a mírového uspořádání v Evropě.“

Štrougal v závěru také konstatuje, že „Národním shromáždění byl předložen návrh zákonného opatření, podle něhož je vyloučeno promlčení trestního stíhání nejvýznamnějších trestných činů proti míru, válečných zločinů a trestných činů proti lidskosti spáchaných ve prospěch nebo ve službách okupantů.“ O tiskové konferenci informovaly i *FAZ* a *SZ*.

Následující den uveřejnilo *RP* dvě pokračování o akci. Na první straně uvedlo kopie dvou dokumentů s popiskami, paradoxní je, že upozorňovalo na razítko „Geheim“

(tajné) na dokumentech,⁷² přitom materiály, na jejichž základě akce Neptun probíhala, byly označovány stejně. Na druhé straně byl rozhovor již zmíněného Berana a Kocíkové se známým pronásledovatelem nacistů Simonem Wiesenthalem.⁷³ Ten po prohlédnutí materiálů z beden a dále nedávno nalezeného deníku divize „Das Reich“ ze Zásbuk podpořil názor, že četné dokumenty, které viděl, „dokazují zločin vraždy. Tento zločin není dosud promlčen. ... Proto mi zvláště leží na srdci nebezpečí, že dnem 5. května 1965 bude stíhání válečných zločinců, vrahů prakticky znemožněno chystaným zákonným opatřením, podle něhož by byly v Německé spolkové republice tyto zločiny promlčeny.“

Nálezu beden se pak týkal už jen jeden článek, a to 27. 11., který popisoval předání části materiálů rakouským historikům.⁷⁴ O tomto aktu referovaly též *FAZ*.

Během podzimních měsíců se však objevuje hodně článků nebo zpráv o právě probíhajících soudních procesech s nacisty v Německu či v Rakousku, nebo o dosud neodsouzených nacistech, kteří byli zaměstnáni v NSR ve vysokých funkcích, citovány jsou i ukázky ze zahraničního tisku. Např. v zářijových číslech *RP* vyšlo 5 článků na toto téma, v říjnových 15, v listopadových 18 a v prosincových 20, včetně těch, které výslovně protestovaly proti uplatnění promlčecí lhůty.

18. 9., krátce po Štrougalově tiskové konferenci, informuje *RP* o zasedání tehdejšího parlamentu, který schválil návrh zákona o stíhání válečných trestných činů, kterým „se vylučuje promlčení trestního stíhání nejzávažnějších trestných činů proti míru, válečných trestných činů a trestných činů proti lidskosti. Jedná se o trestné činy spáchané válečnými zločinci nebo jejich pomahači ve prospěch okupantů.“⁷⁵ O den později 19. 9. je v rámci článku o pobytu Mengeleho v Paraguayi dále uvedeno, že deník nalezený v archivu v Zásbukách usvědčuje nacisty.⁷⁶ Důležitá zpráva byla uveřejněna 30. 9., a sice o celostátní konferenci čs. právníků a Svazu protifašistických

---

⁷² (ČTK) Další dokumenty z Černého jezera. *RP*, 17. 9. 1964, r. 44, č. 259, s. 1, 2 fotografie /příloha *RP170964/*

⁷³ (ČTK) Dokumenty z Černého jezera usvědčují další nacistické zločince. Z rozhovoru s inž. S. Wiesenthalem. *RP*, 17. 9. 1964, r. 44, č. 259, s. 2 /příloha *RP170964_page2/*

⁷⁴ (Od našeho zpravodaje) Část dokumentů ze šumavských jezer předána rakouským historikům. *RP*, 26. 11. 1964, r. 44, č. 329, s. 1 /příloha *RP271164/*.

⁷⁵ (ČTK) Z jednání výborů Národního shromáždění. Schválen návrh zákona o stíhání válečných trestných činů. *RP*, 18. 09. 1964, r. 44, č. 260, s. 2 /příloha *RP180964/*.

⁷⁶ (ČTK) Mengele žije v Paraguayské republice. Dokument ze Zásbuk usvědčuje esesáky. *RP*, 19. 09. 1964, r. 44, č. 261, s. 5, 1 fotografie /příloha *RP190964/*

bojovníků o nepromlčitelnosti válečných zločinů, kteří vydávají prohlášení západoněmecké vládě, „kde upozorňují, že každý krok vlády NSR, který by vedl k promlčení i nejtěžších válečných zločinů, by byl naší i světovou veřejností oprávněně považován za faktickou generální amnestii pro nacistické válečné zločince“.⁷⁷

12. 11. vychází článek s výmluvným titulkem „Budou válečné zločiny promlčeny?“⁷⁸ Komentuje rozdílný přístup německé SDP a německé vlády, kdy SPD tvrdí, že „dvacetiletá promlčecí lhůta pro vraždy byla v Německu zavedena už v minulém století a za zcela jiných podmínek a že neodpovídá současným měřítkům,“ že dosud nebyla prověřena činnost nacistických ministerstev, neboť zatím byly většinou šetřeny jen zločiny spáchané mimo hranice říše. Vláda se naproti tomu odvolává na německý právní řád. Článek ze 14. 11.⁷⁹ cituje názory organizací z NSR, Izraele, Nizozemska a Polska na tuto problematiku. V článku ze 17. 11. týkajícím se procesu s nacistou Novakem *RP* upozorňuje, že proces „je pádným argumentem proti promlčení těchto zločinů“,⁸⁰ téhož dne otiskuje reakce z Francie a USA.⁸¹ *RP* stejně jako *FAZ* i *SZ* uvádí 21. 11. článek s výzvou bonnské vlády, v němž „západoněmecká vláda nyní žádá vlády, organizace i jednotlivce, aby všechen materiál, který mají k dispozici o dosud neznámých nacistických zločinech či zločincích, zaslali ústřednímu úřadu zemské justiční správy v Ludwigsburku“,⁸² neopomene ale dodat, že výzva je vydána na nátlak světové veřejnosti. Další den uveřejňuje *RP* stanovisko Svazu protifašistických bojovníků,⁸³ Světového židovského kongresu, nizozemského deníku a poslanců německé CDU/CSU.⁸⁴ O den později přináší informace o mezinárodní tiskové

---

⁷⁷ (lh) Celostátní konference právníků a bojovníků proti fašismu. Důsledné potrestání válečných zločinců ve shodě s mezinárodním právem. *RP*, 30. 09. 1964, r. 45, č. 272, s. 3 /příloha *RP190964/*

⁷⁸ (ČTK) Budou válečné zločiny promlčeny? *RP*, 12. 11. 1964, r. 44, č. 315, s. 3 /příloha *RP121164/*

⁷⁹ BONN. Světová veřejnost proti bonnskému rozhodnutí o promlčení válečných zločinů. *RP*, 14. 11. 1964, r. 44, č. 317, s. 6 /příloha *RP121164_a-c/*

⁸⁰ (ČTK) Eichmannův pomocník před soudem. *RP*, 17. 11. 1964, r. 44, č. 320, s. 4 /příloha *RP171164_a-b/*

⁸¹ (ČTK) Protesty proti promlčení zločinů. *RP*, 17. 11. 1964, r. 44, č. 320, s. 3 /příloha *RP171164_c/*

⁸² (ČTK). Vláda NSR a nacistické zločiny. *RP*, 21. 11. 1964, r. 44, č. 324, s. 4 /příloha *RP211164/*

⁸³ (ČTK). Zločiny nacistů jsou nepromlčitelné. *RP*, 22. 11. 1964, r. 44, č. 325, s. 1 /příloha *RP221164/*

⁸⁴ (ČTK). Hlasy proti ochraně válečných zločinců. *RP*, 22. 11. 1964, r. 44, č. 325, s. 3 /příloha *RP221164_b/*

konferenci v NDR,⁸⁵ stejně jako *FAZ*, jíž se zúčastnili právníci z mnoha zemí, kteří do jednoho zastávají odmítavé stanovisko vůči uplatnění promlčecí lhůty, kritizují v této souvislosti spolkovou vládu a obviňují ji z pokrytectví, a v závěru vyzývají k tlaku demokratické veřejnosti. Hned následující den jsou v krátkém sloupku publikovány totožné názory představitelů amerických občanů židovského původu, Svazu východoněmeckých novinářů a bývalého zástupce hl. prokurátora norimberského procesu,⁸⁶ a zároveň je v dalším článku věnován obsáhlý rozbor současnému stavu stíhání nacistických zločinů,⁸⁷ kde je vyčísleno množství dosud potrestaných a na druhé straně těch, kteří by unikli spravedlnosti, pokud by spolková vláda uplatnila promlčecí lhůtu.

10. 12.⁸⁸ informovalo *RP* stejně jako *FAZ*, že lhůta na rozhodnutí o promlčení se posouvá na 1. 3. 1965. 15. 12. přináší *RP* zprávy o protestech proti promlčení ve Vídni, Londýně, Izraeli a Latinské Americe.⁸⁹ Intenzivně se problematikou zabývá v době kolem Vánoc – 22. 12. otiskuje názor Josefa Huška, předsedy Svazu protifašistických bojovníků, obsahuje m.j. věty: „Mnoho jmen a dokladů o zločinné činnosti nacistů na území naší vlasti bude odhaleno také po prozkoumání beden z Černého jezera.“⁹⁰ 24. 12. přináší názor vlády SSSR, která zásadně s uplatněním promlčecí lhůty nesouhlasí, stejně jako *FAZ* a *SZ*.⁹¹ Téhož dne přináší reportáž redaktorů *RP*, kteří navštívili Ústřednu pro vyšetřování nacionálně socialistických zločinů v Ludwigsburgu. Oceňují sice snahy tamějších právníků, vyčíslují ale, kolik zločinců ještě zůstalo neusvědčených, kolik jich zůstane i po uplynutí lhůty, a skepticky se vyjadřují o posunutí termínu na březem: „Zda se tím sleduje jen uklidnění světové veřejnosti, se teprve ukáže.“⁹²

---

⁸⁵ (Zpravodaj ČTK). Mezinárodní tisková konference v Berlíně. Proti promlčení nacistických zločinů v NSR. *RP*, 24. 11. 1964, r. 44, č. 327, s. 1, 5 /příloha *RP231164/*

⁸⁶ (ČTK). Další hlasy proti promlčení zločinů. *RP*, 25. 11. 1964, r. 44, č. 328, s. 6 /příloha *RP251164/*

⁸⁷ Ota, Václav. Nacisté se těší na 8. květen 1965. Škodná v hájení. *RP*, 25. 11. 1964, r. 44, č. 328, s. 5 /příloha *RP251164/*

⁸⁸ (Zpravodaj ČTK). Jednání o promlčení nacistických zločinů odloženo. *RP*, 10. 12. 1964, r. 44, č. 343, s. 6 /příloha *RP101264/*

⁸⁹ (ČTK). Protesty proti promlčení válečných zločinů. *RP*, 15. 12. 1964, r. 44, č. 348, s. 5 /příloha *RP151264/*

⁹⁰ (ČTK). K promlčení nelze mlčet. *RP*, 22. 12. 1964, r. 44, č. 355, s. 3 /příloha *RP221264/*

⁹¹ (ČTK). Nepřekonaná minulost. *RP*, 24. 12. 1964, r. 44, č. 357, s. 3 /příloha *RP241264_a-i/*

⁹² (ČTK). Nikdo nezbaví NSR povinnosti potrestat válečné zločince. Prohlášení vlády SSSR k promlčení nacistických zločinů. *RP*, 24. 12. 1964, r. 44, č. 357, s. 4 /příloha *RP101264_j/*

5.1.2. *Mladá fronta*

Mladá fronta (dále *MF*) byl deník Čs. svazu mládeže, vydavatelem byl Ústřední výbor ČSM, vycházela od května 1945 denně kromě pondělí. Většinou měla 6 stran, v úterý a v neděli 4 (ale navíc přílohu, v níž jedna ze čtyř stran s názvem Kompas byla věnována novinkám z vědy a techniky): první ideologickou, druhou zahraniční, třetí a čtvrtou věnovanou vnitřní politice a kultuře, pátou záležitostem a poslední sportu. Byla zaměřená na problematiku mládeže, na školství, kulturu, brigády, výměnu mládeže, její články byly proto mnohem živější a čtenářsky přitažlivější než v *RP*, na rozdíl od něj také psala o západních zemích i v jiných než negativních souvislostech. Články a reportáže o akci Neptun byly psány redaktory *MF* a doprovázeny často fotografiemi, měly atraktivní názvy, byly psány svěžím stylem, vyprávění bylo dramaticky vypointováno, jen občas byly zprávy převzaty z ČTK. Vyšly ve stejných dnech jako v *RP*, a to v červenci, září a listopadu. Uveřejněny byly většinou na první straně, případně na první straně bylo krátké avizo a vlastní text byl uveden na některé z vnitřních stran. Procesům s nacisty bylo kromě toho v *MF* věnováno celkem 30 článků, promlčecí lhůtě 5, ale zmínky o ní se vyskytly i v článcích věnovaných nálezhům v jezerech.

První informace o nálezech byla zpracována formou reportáže od šumavských jezer v rubrice „Reportér MF byl při tom“.⁹³ Účast *MF* potvrzují i materiály Archivu bezp. složek: „S potápěčskou skupinou odjel k Černému jezeru i reportér Mladé fronty Zdeněk DOMKÁŘ, který byl přítomen celému vývoji odpoledních událostí“.⁹⁴ Domkař (v té době redaktor zahr. oddělení) se snažil iniciativně získávat informace, proto v druhé reportáži píše: „Je zajímavé, že obě jezera byla již jednou před několika lety částečně prozkoumávána, avšak k žádným pozoruhodným objevům tehdy nedošlo.“⁹⁵ Dál však tuto teorii nerozvíjí. Podobná myšlenka se objevila i v článku z *OL* z 18. 7.,

---

⁹³ Domkař, Zdeněk. „Co se děje u šumavských jezer?“ *MF*, 5. 7. 1964, r. XX., č. 160, s. 1, 3 /příloha MF050764/

⁹⁴ Archiv bezpečnostních složek: Svazek I. správy SNB (Hlavní správy rozvědky) reg. č. 90039

⁹⁵ Praha (do). V pátrání pokračuje skupina ministerstva vnitra. Blahopřání potápěčům. *MF*, 7. 7. 1964, r. XX., č. 161, s. 5. 1 fotografie. /příloha MF070764/

avšak rovněž zapadla. Domkář také v článku z následujícího dne⁹⁶ kladně hodnotí přínos prozkoumání jezer pro vědecké účely, a to daleko podrobněji než článek v *RP*. V závěru článku ve větě „...protože popis uvedených beden ukazuje na to, že jde stěží jen o muniční materiál,“ už je znát vliv dezinformačních snah přítomných pracovníků rozvědky. Informace o nálezů traskavin z dvou následujících dnů⁹⁷, ⁹⁸, ⁹⁹ jsou částečně převzaty z ČTK, jsou srovnatelné s obsahem *RP*. V článku z 12. 7. o vytažení nalezené bedny z Černého jezera je vyslovena hypotéza o možném obsahu nacistických dokumentů: „Kdo ukryl bedny do Černého jezera, to bude známo teprve po jejich otevření, jež musí být provedeno na bezpečném místě a při zachování všech bezpečnostních opatření. Je to otázka ještě dalších dnů. Avšak cestou kolem Černého jezera prchali v prvních květnových dnech hitlerovci z Prahy i z celé východní a střední Evropy. Tady pod hřebenem Ostrého opouštěli svá auta a pokračovali po zbavení se všech přítěží a přitěžujících materiálů na svém útěku do Bavorska, do amerických sběrných táborů nebo na pouť světem.“¹⁰⁰ V dalších dnech byl u jezer přítomen jiný reportér *MF*, Stanislav Bártl (* 1927, člen redakce *MF* 1949–89, věnoval se popularizaci vědy, vedl víkendové přílohy *MF*)¹⁰¹, ale ani on nepochybuje o pravosti beden: „Ať rentgenová prohlídka a pozdější otevření beden dopadne jakkoliv, ať se ukáže, že obsahují archív či munici, ...jedno je jisté, ti lidé na jezerech odvádějí kus statečné práce. Zacházejí s něčím neznámým – to je vždycky určité riziko.“¹⁰² Napínavě

---

⁹⁶ Domkář, Zdeněk. Co by nemělo zůstat ukryto ve stínu tajemných beden. Šumavská jezera – nejen senzace. *MF*, 8. 7. 1964, r. XX., č. 162, s. 1. 1 fotografie /příloha *MF*080764/

⁹⁷ Železná Ruda (čtk). Jezera zatím v klidu. *MF*, 9. 7. 1964, r. XX., č. 163, s. 1 a 5 /příloha *MF*090764a, b/

⁹⁸ Železná Ruda (čtk, sb). Včerejší den u Čertova jezera. Deset krabic nitrocelulózy. *MF*, 10. 7. 1964, r. XX., č. 164, s. 1 a 3. 1 fotografie /příloha *MF*100764 a, b/

⁹⁹ Železná Ruda (čtk). Potápěči na Černé jezero. Průzkum pokračuje. *MF*, 11. 7. 1964, r. XX., č. 165, s. 1 a 5 /příloha *MF*110764 a, b/

¹⁰⁰ Železná Ruda (čtk). Čertovo jezero opět otevřeno. Bedna na suchu. *MF*, 12. 7. 1964, r. XX., č. 166, s. 1 a 7. 1 fotografie /příloha *MF*120764/

¹⁰¹ ALMANACH ČESKÝCH NOVINÁŘŮ 1989–2008, ed. Mir. Sígl, Praha : Libri, 2008. s. 23–27, dále viz PACNER, Karel. Kousky života. Novinářské peripetie. Osobní stránky K. Pacnera. 1. 1. 2007. [Cit. 2009-03-29]. Dostupný z WWW <http://www.karelpacner.cz/?str=ziv&id=60&n=novinarske-peripetie>

¹⁰² Bártl, Stanislav. Včera na Černém jezeře. Tři bedny a pokladnička. *MF*, 14. 7. 1964, r. XX., č. 167, s. 5 /příloha *MF*140764/

je popsán odvoz beden na další zkoumání, opět v rubrice „Reportér MF byl při tom“.¹⁰³ Zde se poprvé objevují jakési pochybnosti uvozené větou „Přibývá nejrůznějších dohadů a předpokladů, co tam uvnitř vlastně je“, pokračují zmínkou o skeptických názorech redaktorů *Zemědělských novin*, kteří se domnívají, že je v bednách munice, *Lidové demokracie*, kteří si myslí, že jsou v nich tajné archivy, ale končí popisem „zajímavých informací, které poslala včera zpravodajka ČTK,“ (ve skutečnosti agentka StB Kocíková) „Podle jejího názoru panují nikoliv bez důvodu mezi železnorudskými starousedlíky pověsti o tom, že bedny obsahují závažný archivní materiál nacistů.“ Články ze 17. 7., kdy bylo oficiálně oznámeno, že bedny obsahují písemnosti, jsou převzaty z ČTK.^{104, 105}

6. 8. se *MF* stejně jako *RP* zmiňuje o uvedení televizní reportáže.¹⁰⁶

Reportáž ze zářijové tiskové konference byla na rozdíl od *RP* uveřejněna až na 4. straně, na první byl obsáhlý článek o Světovém fóru solidarity v Moskvě. Pochází opět od St. Bártla, který úvodní větou: „Devatenáct let ležely v chladném tichu na dně Černého jezera, skryté a mlčící“ naznačuje, že uvěřil dezinformační kampani. V textu však na rozdíl od *RP* zmiňuje též dokument o vyvražďování ukrajinského obyvatelstva, naopak nepíše o akci Anzio nebo využívání diplomatů.¹⁰⁷ Článek o pobytu S. Wiesenthala je převzat z ČTK, je takřka totožný s *RP*.¹⁰⁸ V dalším článku z téhož dne jsou detailně popsány materiály vztahující se k rakouskému kancléři Dolfusovi, anšlusu Rakouska apod.¹⁰⁹ Krátká recenze televizního dokumentu *Zvědavá kamera* znovu ujišťuje čtenáře, že „k objevu došlo zcela náhodou, při natáčení pořadu o práci

---

¹⁰³ Praha (sb). Bedny k výsledku. *MF*, 15. 7. 1964, r. XX., č. 168, s. 1. 2 fotografie /příloha *MF150764/*

¹⁰⁴ Praha (čtk). Bedny z Černého jezera otevřeny. V krabicích nacistické písemnosti. *MF*, 17. 7. 1964, r. XX., č. 170, s. 1 /příloha *MF170764a/*

¹⁰⁵ Železná Ruda (čtk). Další nálezy na Černém jezeře. Vyzdviženy trosky letadla. *MF*, 17. 7. 1964, r. XX., č. 170, s. 3 /příloha *MF170764b/*

¹⁰⁶ Praha (čtk). Bloudění kolem reportáže. *MF*, 6. 8. 1964, r. XX., č. 186, s. 4

¹⁰⁷ (sb) Tisková konference s ministrem vnitra Lubomírem Štrougalem. Bedny z Černého jezera promluvily. Tajné archivy hlavního bezpečnostního úřadu třetí říše vydávají svědectví. *MF*, 16. 9. 1964, r. XX., č. 222, s. 4. 3 fotografie /příloha *MF160964a, b/*

¹⁰⁸ Praha (čtk). Dosud bílá místa v seznamu nacistických dokumentů. Další svědectví o zločinech. *MF*, 17. 9. 1964, r. XX., č. 223, s. 1 /příloha *MF170964a/*

¹⁰⁹ (jv) Nad dokumenty z Černého jezera. Proč to bylo potřeba? Nezdařený puč 25. července 1934. *MF*, 17. 9. 1964, r. XX., č. 223, s. 4 /příloha *MF170964b/*

potápěčů“.¹¹⁰ O bednách pak pojednává ještě jeden článek z 26. 11. o předání materiálů rakouským historikům,¹¹¹ o tomto aktu informovalo jak *RP*, tak i *FAZ*.

30. 9. je pak stejně jako v *RP* uveřejněn materiál z konference, která vyzývá k nepromlčitelnosti válečných zločinů,¹¹² odůvodňuje to mj. takto: „Například nedávné nálezy beden v šumavských jezerech přinesly nový materiál o válečných zločinech. Lze se s jistotou domnívat, že existují další zdroje, z nichž vyplynou další obdobné poznatky.“

Další důležitý článek týkající se promlčení uveřejnila *MF* 12. 11.¹¹³, byl takřka stejného znění jako v *RP*, navíc v sobě obsahoval zprávu o žádosti spolkové vlády o dodání materiálů, ale přinášel i názor spolkového kancléře, který byl v protikladu k názoru vlády na promlčení. Další krátká noticka vyšla o den později 13. 11.¹¹⁴ Rozhodnutí německého parlamentu o posunutí lhůty byla věnována opět pouze noticka 10. 12.¹¹⁵, a dále 24. 12. bylo stejně jako v *RP* uveřejněno prohlášení sovětské vlády o tom, že nacistické zločiny nelze promlčet.¹¹⁶

5.1.3. Obrana lidu

Obrana lidu (OL) byl Ústřední orgán ministerstva národní obrany, vydávalo ho MNO ve vydavatelství časopisů MNO, v roce 1964 to byl týdeník o 12 stranách. Obsahově byl zaměřen na příslušníky armády, a to jak výběrem témat, tak např. i právní poradnou, seznamkou, barvou papíru atd. Grafická úprava novin působila velmi nepřehledně, jak kombinací psacích a tiskacích písmen, rozmístěním textů, tak specifickým stylem zpracování, včetně názvů článků či reportáží. Nálezu beden a nacistickým dokumentům

---

¹¹⁰ (ep). Tajemství Zvědavé kamery. *MF*, 17. 9. 1964, r. XX., č. 223, s. 4 /příloha MF170964c/

¹¹¹ Praha (ker). Vídeňský historik doc. dr. Jedlička o dokumentech z Černého jezera. Poslední doklady, které jsme potřebovali. Zpráva komise SS o puči z roku 1934 předána rakouským vědcům. *MF*, 26. 11. 1964, r. XX., č. 283, s. 1 /příloha MF261164/

¹¹² Praha (jv). Z celostátní konference v Praze. Válečné zločiny nebudou promlčeny. *MF*, 30. 9. 1964, r. XX., č. 234, s. 1 /příloha MF300964/

¹¹³ Praha (čtk). Ujdou spravedlivému trestu? *MF*, 12. 11. 1964, r. XX., č. 271, s. 2 /příloha MF121164/

¹¹⁴ Praha (čtk). Hitler by unikl trestu. *MF*, 13. 11. 1964, r. XX., č. 272, s. 2

¹¹⁵ Praha (čtk). Západoněmecký sněm schválil návrh. *MF*, 10. 12. 1964, r. XX., č.300, s. 2 /příloha MF101264/

¹¹⁶ Praha (čtk). Prohlášení sovětské vlády. Nelze promlčet. *MF*, 24. 12. 1964, r. XX., č. 312, s. 3

z nich se *OL* věnovala nejobširněji ze všech zkoumaných periodik, a to ve stejném časovém rámci jako ostatní, procesů s nacisty si pak všimaly celkem čtyři další články.

První zmínka o jezerech vyšla v nejbližším vydání po nálezů, a to 11. 7.¹¹⁷ Reportáž je psána formou domnělého monologu svazarmovských potápěčů, mezi něž počítá i Bittmana jakožto pracovníka min. zahraničních věcí, o možném obsahu beden spekuluje jen v prvním odstavci: „Tisk, rozhlas a televize zásobují své čtenáře, posluchače i diváky spoustou informací. Podotýkám informací, neboť onou je například i sdělení důstojníka německé špionáže, že v jezerech může být archiv. Podobných protichůdných zpráv je víc než dost.“ I druhá reportáž o týden později popisuje práci ženistů při nálezů trhavin, složení trhavin atd.¹¹⁸ Zajímavá je v něm zmínka o průzkumu jezer v roce 1957, při němž nebylo nic nalezeno a na jehož konci tehdy vydala ČTK zprávu, že „v jezerech se nic nevyskytuje a pokud jde o výbuchy v roce 1947, že byly způsobeny ženisty, kteří tu dělali zkoušky těžkých vodních min.“

Tematice se týdeník věnuje opět koncem srpna, opět ale popisuje pouze náročnou práci potápěčů.¹¹⁹

18. 9. reaguje na Štrougalovu tiskovou konferenci a podle ní stručně charakterizuje obsah dokumentů.¹²⁰ Článkem z 26. 9. zahajuje seriál „Reportéři Obrany lidu po stopách nálezů v Černém jezeře“, a jako první popisuje v celostránkovém článku doprovázeném fotografiemi odvoz nacistických materiálů ze Zásnuk.¹²¹ V říjnu pokračuje seriál podrobnými články o deníku Pimpinelly, dcery von Hohenloheho¹²², o

---

¹¹⁷ Horský, J. „Žabí muži“ pod ledovci. U šumavských jezer. *OL*, 11. 7. 1964, ročník XXIII, č. 28, s. 1, 2. 1 fotografie /příloha *OL110764/*

¹¹⁸ Tajemství „Čertáku“ začalo na Dunaji. *OL*, 18. 7. 1964, ročník XXIII, č. 29, s. 1, 9. 1 fotografie /příloha *OL180764/*.

¹¹⁹ Horský, J. Odyssea „těžkooděnců“ začala na Palackého mostě a jde k šumavským jezerům. *OL*, 22. 8. 1964, ročník XXIII, č. 34, s. 1, 9. 1 fotografie /příloha *OL220864/*

¹²⁰ PkT. Ze čtyř šedozelených beden. *OL*, 19. 9. 1964, ročník XXIII, č. 38, s. 1, 2. /příloha *OL190964/*.

¹²¹ Šestnáct vagónů vyjíždí z Bahnhof Sasmuk. Reportéři Obrany lidu po stopách nálezů v Černém jezeře. *OL*, 26. 9. 1964, ročník XXIII, č. 39, s. 1, 8 /příloha *OL260964/*

¹²² Reportéři Obrany lidu na stopách nálezů v Černém jezeře. Pimpinella. *OL*, 3. 10. 1964, ročník XXIII, č. 40, s. 1, 9. 1 fotografie /příloha *OL260964/*

gestapákovi, který je zaměstnán v Gehlenově organizaci,¹²³ a končí příběhem italského ministra zahraničních věcí Ciana.¹²⁴

9. 10. byl do *OL* vložen leták avizující knihu o tajemství nálezu ze šumavských jezer /příloha *OL091064*/.

V posledních dvou měsících se žádná zmínka o bednách již nevyskytuje, uvedeny jsou jen výše zmíněné články o procesech.

5.2. Německá periodika

5.2.1. Frankfurter Allgemeine Zeitung

Noviny *Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ)* byly založeny 1. 11. 1949. V roce 1964 byli jejich vydavateli Hans Baumgarten, Jürgen Rock, Karl Korn, Benno Reifenberg, Jürgen Tern a Erich Walter ve Verlag Frankfurter Allgemeine Zeitung GmbH. *FAZ* vycházely v období od července do prosince 1964 denně kromě neděle. Byly poměrně obsáhlé, ve srovnání s českými novinami měly v některých dnech několikanásobně větší rozsah. Stabilně byly rozděleny na několik základních částí, které byly rozšiřovány o pravidelné přílohy. Několik prvních stran bylo věnováno nejdůležitějším událostem světové i domácí politiky, strany cca 6–8 patřily rubrice „Deutschland und die Welt“ a dopisům čtenářů adresovaným vydavateli. Poté následovaly obvykle jedna či více stran sportu, příloha „Der Motor“, inzeráty, akcie/dividendy, ekonomika, soukromý sektor, kurzovní lístek a kultura (známý „Feuilleton“). Na straně 2 dole vycházel román na pokračování. V pondělí mívaly *FAZ* 14–16 stran, v úterý také a navíc přílohu „Natur und Wissenschaft“. Ve středu se rozsah pohyboval mezi 20–24 stranami navíc s přílohou „Die Gegenwart“, ve čtvrtek mezi 14 až 20 stranami s přílohou „Das Reiseblatt“, v pátek mezi 28–32. Nejsilnější byly *FAZ* v sobotu: 56–60 stran, z nichž dvě třetiny tvořila nabídka pracovních míst „Stellenangebote“ a dále kulturní příloha na křídovém papíru „Bilder und Zeiten“, jejíž součástí byla i „Die Frau“.

Československu jako takovému bylo v novinách věnováno poměrně málo místa, a pokud se už nějaké zprávy objevily, byly překvapivě nekonfliktní. Například v červenci

---

¹²³ Reportéři Obrany lidu po stopách nálezů v Černém jezeře. Den gestapáka v městě karafiátů. *OL*, 10. 10. 1964, ročník XXIII, č. 41, s. 1, 6. 1 fotografie /příloha *OL101064*/

¹²⁴ (Bk + pkt). Reportéři Obrany lidu po stopách nálezů v Černém jezeře. Tragédie hraběte Ciana. *OL*, 17. 10. 1964, ročník XXIII, č. 42, s. 1, 6. 1 fotografie /příloha *OL171064*/

vyšly: noticka o kulturním týdnu „Tschechoslowakische Woche“, noticka a článek o chystané obchodní smlouvě mezi ČSSR a SRN, tři články o křesťanské mírové konferenci, která se konala v Praze. Následovala noticka o čs.-sovětských manévrech, o udělení milosti Švédovi odsouzenému v Praze za špionáž, jeden článek byl věnován „Drei-Staaten-These“ a další tomu, že Praha očekává od SRN dobré vztahy. V článku o novém můstku přes říčku před otevřením nového přechodu na Železnorudsku bylo vyjádřeno přání, aby se v železné oponě objevily díry, následovala zpráva o otevření přechodu. Dále se objevily turistické zprávy o nové restauraci v Karlových Varech, o pražském hotelu Ungelt, o záměru čs. úřadů otevřít další nový přechod, o obnovení soukromých služeb v ČSSR, o pobytu britského ministra v Praze. Jedinou kontroverzní zprávou byla citace čs. novin, které kritizovaly pašerácké akce rakouských turistů.

O „nálezu“ nacistických beden v Černém jezeře se v červencových *FAZ* překvapivě neobjevila ani zmínka. Noviny přitom takřka denně přinášely v rubrice „Deutschland und die Welt“ reportáže z mnoha procesů s nacistickými zločinci: z Frankfurtu (Osvětimský proces), z Düsseldorfu (Treblinský proces), z Mnichova (proces s nacistickým generálem Wolffem), z Vídně atd., a jejich stanovisko k národně-socialistické minulosti bylo nekompromisní a tvrdě kritizovaly jakékoli projevy o zlehčení historie nebo snahu zvrátit demokratický vývoj Německa.

V srpnu se ve *FAZ* vyskytly zprávy nebo články o Praze v souvislosti s připravovanou návštěvou Chruščova (4x), s návštěvou britského státního tajemníka, se znovuotevřeným přechodem na Cínovci, s déletrvajícím lhůtou na vyřízení českých víz a s útekem dvou Čechů přes hranice.

Začátkem září pokračovaly zprávy o pobytu Chruščova v ČSR (4x), informace o novém českém velvyslanci v NDR („Sowjetzone“), a dále vycházejí články o nutnosti zahájení obchodní spolupráce mezi ČSSR a NSR (2x), o útěcích Čechů přes německé hranice (3x), o první studentce z ČSSR, která dostala stipendium na jeden semestr na německé univerzitě. Zmínka byla též o konání Pugwashské konference v Karlových Varech. Všechny uvedené články vyšly na stranách 1–5, tzn. podle zařazení patřily k poměrně důležitým zprávám. Na straně 8 vyšel jen jeden podobný článek, o telemostu mezi Prahou a Vídní přenášeném z Národního muzea, který přinášel mnoho kritických postřehů rakouských novinářů o životě v ČSSR.

Až na straně 8 však také vyšel 16. 9. článek,¹²⁵ který reagoval na tiskovou konferenci ministra vnitra Štrougala, jež se uskutečnila předchozího dne v Praze a na níž byly uveřejněny zásadní informace o nálezech nacistických materiálů v Černém jezeře. Článek byl i v rámci stránky umístěn např. až pod zprávou o stávce newyorských školáků /příloha FAZ160964_d/, byla mu tedy přisouzena jen poměrně malá důležitost. Obsahoval stručný popis některých nálezů, tak jak o nich informovala ČTK. V první řadě se zmínil o nalezení korespondence mezi Göringem, Heydrichem a Frankem týkající se „konečného řešení židovské otázky“ z let 1941–42, dále uvedl nález plánu na přepadení štábu americké armády v Itálii v roce 1944 s názvem „Operace Anzio“, také zmínil důkazy o činnosti německé zpravodajské služby proti Itálii, konkrétně proti ministru zahr. věcí hraběti Cianovi, navzdory tehdejší existenci smlouvy o přátelství a pomoci mezi oběma zeměmi. Naposledy uvedl nález materiálů dokládajících zřízení zvláštní komise NSDAP, která měla zfalšovat důkazy o zavraždění rakouského kancléře Dolfusse v roce 1934 a o období „Anschlusu“ v roce 1938. V závěru článek přináší sdělení Štrougala, že byly nalezeny i informace o agentech a příslušnících SD a gestapa, které však zatím „z bezpečnostních“ důvodů nemohou být zveřejněny, a končí větou, že vyhodnocování informací pokračuje. Článek neobsahoval žádné pochybnosti o původu materiálů, byl věcný a stručný, nevyslovil ani žádné obavy z objevení bývalých agentů. Pro srovnání na prvních dvou stranách byly v tento den uvedeny například zprávy o uzavření dohody Vatikánu s Maďarskem, o mzdových požadavcích horníků, o svévoli rumunské zahraniční politiky, o statutu španělských protestantů, tyto všechny zprávy tedy měly pro německého vydavatele větší důležitost než obsah beden z Černého jezera. Nálezu beden byl později věnován ještě jeden článek 27. 11. (stejně jako v *RP* a *MF*). Na problematiku nereagoval jinak nikdo ani v rubrice „Dopisy pro vydavatele“.

O deset dní později byla na důležité 3. straně uvedena krátká zpráva o tom, že čs. parlament schválil prodloužení promlčecí lhůty pro válečné zločiny a že čs. ministr spravedlnosti vytkl SRN, že neučinila dost při pronásledování a potrestání válečných zločinců.¹²⁶

Říjnové *FAZ* se československé problematiky dotklo v několika bodech: ve dvou článcích o nutnosti nové dohody o hospodářské spolupráci, o požadavku Vatikánu

---

¹²⁵ PRAG, 15. September (AP). Auch ein Briefwechsel über die „Endlösung“. Prag sichtet gefundene deutsche Dokumente aus der Kriegszeit. *FAZ*, 16. 9. 1964, r. 16, č. 215, s. 8 /příloha *FAZ* 160694_a-c/

¹²⁶ PRAG, 25. September (DPA). Keine Verjährung in der Tschechoslowakei. *FAZ*, 26. 9. 1964, r. 16, č. 223, s. 3 /příloha *FAZ* 260994/

na propuštění pěti zadržených páterů v ČSSR, o vyhoštění amerických špiónů do Prahy, o výtržnostech v Praze, o českém špiónovi odhaleném ve Vídni, ve třech příspěvcích rozebíralo zfalšování maturitního vysvědčení Němcem vysídleným z Chomutova, další články pojednávaly o sedmi autobusových linkách mezi Prahou a Vídní, o dalších vízových komplikacích pro cizince a stipendiu české studentky v Göttingen. Problematice promlčení se nevěnoval žádný článek.

V několika člancích ale byl přesto nekompromisně vyjádřen názor na otázky vypořádání se s nacistickou minulostí. Např. článek z 8. 10.¹²⁷ popisoval nepřípustnost argumentů advokáta, který poprvé v historii soudních síní uvedl, že Adolf Hitler nemůže být obviněn za vraždu, neboť nejednal z nízkých pohnutek, ale ze vznešených motivů, a v závěru své řeči napadl Norimberský proces a apeloval, aby právo v Německu mohlo zvítězit a aby bylo ukončeno trestání někdejších nacistů. Vzápětí byla uveřejněna reakce¹²⁸ dalších čtyř obhájců v témže procesu, kteří se od prohlášení svého kolegy distancovali, protest organizace Zentralrat der Juden, která prohlášení advokáta považovala za skandální, odmítavé stanovisko dolnosaského ministerstva spravedlnosti a vyjádření Svazu německých advokátů, kteří hledali za projevem svého kolegy omyl či snahu o obhajobu klienta všemi prostředky. K vyjádření byla vyzvána též Advokátní komora. Vyplývá z toho, že jakýkoli pokus o omluvu nebo snaha o vysvětlení nacistických zločinů byly v té době hodnoceny německým tiskem velmi negativně. O den později byla uveřejněna krátká zpráva o tom, že není věci Švýcarska pořádat procesy s nacistickými zločinci po dvaceti letech, že však země má jiné prostředky, jak se nežádoucích návštěvníků zbavit.¹²⁹ Článek z 28. 10.¹³⁰ ilustruje přístup německé společnosti k lidem, kteří se snaží zaretušovat svou nacistickou

---

¹²⁷ HANNOVER, 7. Oktober (UPI). Rechtfertigungsrede für Hitler. Ein Verteidiger im Judenmord-Prozeß von Hannover spricht. *FAZ*, 8. 10. 1964, r. 16, č. 234, s. 8 /příloha *FAZ081064_a, c/*

¹²⁸ HANNOVER, 8. Oktober (UPI). Mitverteidiger im Judenmord-prozeß distanzieren sich. Rechtsanwalt Heinecke nimmt nichts zurück: Heißes Symbol angefaßt. *FAZ*, 9. 10. 1964, r. 16, č. 235, s. 7 /příloha *FAZ091064_a-d/*

¹²⁹ BERN, 9. Oktober (dpa). Keine Nazi-Prozesse in der Schweiz. *FAZ*, 10. 10. 1964, r. 16, č. 236, s. 18 /příloha *FAZ101064/*.

¹³⁰ jw. FRANKFURT, 27. Oktober. Ehemaliger Gestapomann suspendiert. Eigener Bericht. *FAZ*, 28. 10. 1964, r. 16, č. 251, s. 10 /příloha *FAZ281064/*

minulost, a článek z 30. 10. se jednoznačně vypořádává s nároky odsunutých Němců na majetek získaný za protektorátu v Praze.¹³¹

V listopadových *FAZ* se v souvislosti s Prahou opakovaly články o obchodní smlouvě, jejíž zpoždění je přičítáno politickým důvodům, dále se vyskytly články o Mňačkovi, jemuž německý nakladatel vydal knihu bez jeho vědomí, o přímém leteckém spojení Praha-Frankfurt, o přesunu čs. kostela, o zvolení Novotného prezidentem, o cestě čs. ministra zahr. věcí do USA, o vypovězení dvou Němců z ČSSR a naopak o útěku Čechů do Rakouska. Zajímavou kauzou byla vražda českého hlasatele Rádia Svobodná Evropa, o jejímž pozadí se spekulovalo ve dvou člancích. Koncem měsíce byla uveřejněna druhá a poslední zmínka týkající se nálezu beden v Černém jezeře.

Otázky promlčení se dotkl velký článek uveřejněný 21. 11.¹³² na první straně. V něm se objevují reakce na žádost spolkové vlády o pomoc při objasňování zločinů spáchaných během období nacismu. Spolková vláda v tu chvíli zastávala stanovisko, že z ústavně-právních důvodů není možné prodloužit termín promlčení zločinů za 8. květen 1965, kdy uplyne 20letá lhůta. Žádala proto všechny vlády, organizace i jednotlivce v Německu i v zahraničí, aby posílali originály, kopie či mikrofilmy do centrály v Ludwigsburgu u Stuttgartu, případně aby se obraceli na všechna zastoupení Německa v zahraničí. Cílem vlády přitom je potrestat všechny zločiny a nastolit právo, přičemž zároveň poukazuje na to, že většina těchto činů již byla díky spojeneckým i německým soudům odsouzena a u dalších bylo zahájeno trestní stíhání. Jako reakce je v článku uveden dotaz Izraele na důvod neprodloužení lhůty, výtky sociálních demokratů vůči nedostatečné činnosti vlády v tomto směru, dále názor německé organizace Zentralrat der Juden, která navrhuje schválení zákonné normy, jíž by se promlčecí lhůta prodloužila na 30 let. Zmíněn je i názor policejních odborů, které žádají posilu v případě, že lhůta nebude prodloužena. Zástupce hlavního amerického žalobce v Norimberském procesu je proti promlčení nacistických zločinů, jednou z námitek je i to, že během procesu byli nacisté s vyššími hodnostmi potrestáni mírněji než jejich podřízení. NDR ústy svého státního zástupce vyjádřilo názor, že neprodloužení promlčení lhůty je útokem na mezinárodní právo. Jako poslední je popsán přístup rakouské vlády, která lhůtu prodlouží částečně i podle toho, jak budou k problému

---

¹³¹ma. BAYREUTH, 29. Oktober. „Vertreibungsschaden“ nicht anerkannt. *FAZ*, 30. 10. 1964, r. 16, č. 253, s. 8 /příloha *FAZ301064/*

¹³²O. D. BONN, 20. November. Aufruf zur Mithilfe bei der Verfolgung von NS-Verbrecher. *FAZ*, 21. 11. 1964, r. 17, č. 271, s. 1 /příloha *FAZ211164_a-h/*

přístupovat ostatní evropské země, které jsou ve stejném postavení. Článek poprvé rozebírá rozdílné vnitrostátní i zahraniční postoje k problému, aniž se dopouští jakéhokoli hodnocení.

Tentýž den, 21. 11., je uveřejněna o dvě strany dále krátká zpráva o tom, že belgická poslanecká sněmovna schválila prodloužení promlčecí lhůtu na 30 let.¹³³ Zajímavým příspěvkem je článek o zasedání spolkového sněmu Landsmannschaftu, který se týká promlčecí lhůty, ale z opačného pohledu. Žádají totiž vládu, aby dbala na to, že při zahájení trestního řízení bude přerušena promlčecí lhůta u zločinů, které byly před a po roce 1945 spáchány na Němcích.¹³⁴ Tentýž den a na téže straně výše je uveřejněn článek vyjadřující názor významného berlínského poslance CDU Benda, který je proti promlčení a hodlá koncem prosince podat ve Spolkovém sněmu návrh na prodloužení promlčecí lhůty.¹³⁵ Jeho postoj je podporován i dalšími příslušníky CDU/CSU. Článek dále uvádí informace, že i další poslanci z SPD, případně FDP nesouhlasí s rozhodnutím bonnské vlády a Bendaův návrh podpoří. Dále je uvedeno, že rozhodnutí spolkové vlády vyvolalo ostré komentáře v sovětském tisku, zejména v listu *Izvestija*, který podává detailní přehled o soudním řízení v SRN.

O den později je uveřejněn článek, který zachycuje kritiku ze strany východního Berlína týkající se průběhu promlčení, neboť je prý nemožné v tak krátké lhůtě, která do 8. května 1965 zbývá, vyřídit všechny materiály, o jejichž dodání spolková vláda požádala.¹³⁶ NDR poukazuje na to, kolik lidí ještě nebylo odsouzeno a v jak důležitých funkcích v SRN pracují, a vypočítává, o kolik víc zločinců bylo potrestáno v NDR.

Následujícího dne byl uveřejněn krátký sloupek v rubrice „*Stimmen der Anderen*“ na straně 2¹³⁷, který cituje deník „*Die Saarbrücker Zeitung*“, jenž vnáší do polemiky

---

¹³³ BRÜSSEL, 19. November (UPI). Belgien ändert die Verjährungsfrist. *FAZ*, 21. 11. 1964, r. 17, č. 271, s. 3 /příloha *FAZ211164_i/*

¹³⁴ ma. REGENSBURG, 22. November. Seebohm hält am Münchener Abkommen fest. Als Sprecher der Sudetendeutschen wiedergewählt/Bundesversammlung in Regensburg. Eigener Bericht der Frankfurter Allgemeinen Zeitung. *FAZ*, 23. 11. 1964, r. 17, č. 273, s. 5 /příloha *FAZ231164_a/*.

¹³⁵ D. C. Berlin, 22. November. Auch ein CDU-Abgeordneter gegen Verjährung. Benda kritisiert die Bundesregierung/Antrag im Bundestag. Berichte unserer Berliner und Bonner Redaktion. *FAZ*, 23. 11. 1964, r. 17, č. 273, s. 5 /příloha *FAZ231164_e-i/*.

¹³⁶ D. C. Berlin, 23. November. Ost-Berlin kritisiert Ablaut der Verjährungsfrist. Vorwürfe gegen die Rechtsprechung in der Bundesrepublik/Material veröffentlicht. Bericht unserer Berliner Redaktion. *FAZ*, 24. 11. 1964, r. 17, č. 274, s. 4 /příloha *FAZ241164_e-i/*.

¹³⁷ (Die „*Saarbrücker Zeitung*“ schreibt). Verjährung ist nicht Vergessen. *FAZ*, 25. 11. 1964, r. 17, č. 275, s. 2 /příloha *FAZ251164_a/*,

názor, že promlčení není totéž co zapomnění. Argumentuje tím, že německý právní řád je složitě sestavený celek, v němž by se nemělo nic měnit.

27. 11. je uvedena krátká zpráva tom, že zástupci ČSSR předali 127 strojopisných stran dokumentů z Černého jezera, týkajících se událostí v Rakousku roku 1934 a rakousko-německých vztahů z roku 1938, rakouským historikům.¹³⁸ Prosincová čísla *FAZ* jsou na zprávy o ČSSR chudá, dvakrát zmiňují návštěvu Novotného u Brežněva a třikrát se věnují nové obchodní smlouvě.

Promlčení nacistických zločinů však věnují místa dost. 3. 12. vychází krátký článek o protestech proti promlčení v Paříži¹³⁹ a informuje o tom, že ve francouzském parlamentu byl podán návrh proti promlčení. Téhož dne vychází materiál, který ilustruje problémy vyskytující se s předáváním usvědčujících materiálů, a sice jejich domnělé ztráty a falšování.¹⁴⁰ Následující den je uveřejněn zásadní článek týkající se promlčecí lhůty.¹⁴¹ Podle něj se frakce dvou hlavních parlamentních stran SPD a CDU/CSU shodly na návrhu, který bude projednáván Spolkovým sněmem. Jeho cílem je systematické zhodnocení všech materiálů, které se nacházejí nejen na území SRN, ale pocházejí jak ze sovětských, tak i východoevropských archivů. Spolkový ministr spravedlnosti má pak do 1. března 1965 vládu informovat o stavu případů a sdělit, zda je vláda připravena uvažovat o prodloužení promlčení lhůty v případě, že by jinak nebylo možno zajistit potrestání zločinců. 10. 12. byl skutečně uveřejněn článek potvrzující, že Spolkový sněm přijal výše uvedený návrh poslanců SPD a CDU/CSU proti hlasům Svobodných demokratů, tak jak byl před několika dny navržen.¹⁴² Tímto prohlášením splnila akce Neptun svůj účel – termín ukončení promlčecí lhůty byl zpochybněn i na základě domněle nalezených materiálů. Ministr vnitra přitom vyjádřil

---

¹³⁸ PRAG, 26. November (dpa). Prag übergibt Geheimdokument. *FAZ*, 27. 11. 1964, r. 17, č. 276, s. 9 /příloha *FAZ271164/*

¹³⁹ PARIS, 2. Dezember (dpa). Proteste gegen Verjährung in Paris. *FAZ*, 3. 12. 1964, r. 17, č. 281, s. 4 /příloha *FAZ031264/*

¹⁴⁰ Tgn. FRANKFURT, 2. Dezember. Fotos von SS-Leuten unkenntlich gemacht? Vorwürfe der VVN. Ermittlungen der Kellner Zentralstelle im Gange. Bericht unseres Redaktionsmitgliedes. *FAZ*, 3. 12. 1964, r. 17, č. 281, s. 8 /příloha *FAZ031264_a, c/*

¹⁴¹ O. D. BONN, 3. Dezember. Nazi-Verbrechen sollen mit Nachdruck verfolgt werden. Antrag der CDU/CSU und SPD. Systematische Auswertung aller Dokumente. Berichte unserer Bonner Reaktion. *FAZ*, 4. 12. 1964, r. 17, č. 282, s. 4 /příloha *FAZ041264/*

¹⁴² R. BONN, 9. Dezember. Bucher: Verlängerung der Verjährungsfrist unnötig. Bericht unserer Bonner Redaktion. *FAZ*, 10. 12. 1964, r. 17, č. 285, s. 2 /příloha *FAZ101264/*.

přesvědčení Spolkové vlády, že materiál bude zpracován včas a nebude nutné promlčecí lhůtu prodloužit.

Nakonec článek z 18. 12.¹⁴³ informuje o tom, že centrální úřad pro stíhání nacionálně socialistických zločinů v Ludwigsburgu se bude nyní věnovat především materiálům, které jsou nyní údajně k dispozici v zemích východního bloku. Zástupce úřadu proto odjíždí do Varšavy; materiály z Československa jsou přislíbeny.

5.2.2. Der Spiegel

Magazín *Der Spiegel* s podtitulkem Das deutsche Nachrichtenmagazin byl v roce 1964 vydáván jednou týdně Rudolfem Augsteinem v nakladatelství Spiegel-Verlag Rudolf Augstein GmbH & Co. v Hamburku. Vycházel od 1. 1. 1947. Obsahoval 86–122 stran, od 1. října 1964 se jejich počet zvýšil na 150–158. Jeho šéfredaktory byli Claus Jacobi a Johannes K. Engel. Magazín představoval seriózní politické médium, předpokládala jsem proto, že nálezu beden s nacistickými dokumenty, které mohly ovlivnit společenskou situaci v SRN, bude věnována alespoň jedna reportáž. Ani v jednom z čísel, která spadala do zkoumaného období, jsem však jedinou zmínku nenalezla. Československa se však týkaly pouze tři články, a to běžné agendy (platnosti pasů západoberlínských občanů, problémů s novou obchodní smlouvou a připojení ČSSR k EHS). Po rozšíření tématu své práce jsem prostudovala znovu obsah všech čísel, tentokrát prostřednictvím jejich internetového archivu.¹⁴⁴ Stíhání nacistických zločinců v souvislosti s promlčecí lhůtou se časopis věnoval celkem ve dvou článcích. První vyšel 14. 10.,¹⁴⁵ komentoval názor kancléře Erharda, stojícího názorově proti návrhu vlády, rozebíral její ústavně-právní odůvodnění a popisoval stanoviska jednotlivých německých parlamentních stran. V závěru článku je uvedena zajímavá citace Erharda, který se obává, že sovětská zóna může po uplynutí promlčecí lhůty přijít s nejrůznějšími materiály, aby doložila, že Němci nestačili všechny nacisty včas dopadnout. Tato zmínka ilustruje, že vládní kruhy SRN si byly dezinformace pravděpodobně vědomy.

---

¹⁴³ nn. STUTTGART, 17. Dezember. Oberstaatsanwalt Schüle nach Warschau. *FAZ*, 18. 12. 1964, r. 17, č. 295, s. 2 /příloha FAZ181264/

¹⁴⁴ <http://wissen.spiegel.de/wissen/archiv/galerie/galerie.html?q=SP&j=1964>

¹⁴⁵ Sicher im Mai. *Der Spiegel* [online]. č. 42/1964 [Cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW <http://wissen.spiegel.de/wissen/dokument/dokument.html?id=46176486&top=SPIEGEL>

Druhý článek z 16. 12.¹⁴⁶ informoval o tom, že proti stanovisku vlády stojí oba kancléři, současný i bývalý, dále vyčísloval argumenty jednotlivých stran pro i proti promlčení a uváděl přehled bývalých nacistických úřadů, jejichž pracovníci nebyli dosud náležitě prošetřeni. Z obou článků vyplývá, že v německé politice neexistovalo jednotné stanovisko, ale že se tam v diskusích střetávaly nejrůznější názory. Přehledný legislativní výklad k této problematice byl uveřejněn v lednovém čísle roku 1965.¹⁴⁷

5.2.2. Die Süddeutsche Zeitung

Die Süddeutsche Zeitung (SZ) byly jakožto první poválečné bavorské noviny založeny 6. 10. 1945, třemi majiteli licence tehdy byli August Schwingenstein, Edmund Goldschagg a Dr. Franz Josef Schöningh. V roce 1964 vycházely 6 dní v týdnu kromě neděle s podtitulem *Münchner neueste Nachrichten aus Politik, Kultur, Wirtschaft, Sport*. Ve vydavatelství *Süddeutscher Verlag Gmbh* je v Mnichově vydávalo pět společníků: W. Friedman, E. Goldschagg, K. von Seidlein, A. Schwingenstein a H. Dürrmeier, který i vedl vydavatelství. V týdnu měly *SZ* náklad 195.000 výtisků, v sobotu 266.000 výtisků. Měly menší počet stránek než *FAZ*, a to 20 v pondělí a v úterý, 28 ve středu a v pátek, 24 ve čtvrtek, 84 v sobotu. Byly poměrně členité, stránky nebyly řazeny pravidelně ve stejném sledu a inzertní rubriky byly umísťovány průběžně téměř po celých novinách. Na úvodních cca 1–6 stranách bylo zahraniční a nejdůležitější domácí zpravodajství s komentáři na str. 3, následovala ekonomika, Feuilleton, Mnichovské kulturní zprávy, zpravodajství z Mnichova, z Horních Bavor, z Bavorska, dopisy čtenářů, 2 romány na pokračování a sport. V pátek byla připojena 8stránková příloha „Der Mensch und die Technik“, v sobotu obsahovaly noviny 40stránkovou inzertní část a 10 stránkovou přílohu „SZ am Wochenende“.

SZ se obsahem i zpracováním svých článků jeví jako mnohem odvážnější než *FAZ*, jsou ostřejší, podrobnější, o promlčecí lhůtě uvádějí daleko více podrobností, a i když dávají prostor názorům obou stran, jejich články se zdají být více na straně vládního

---

¹⁴⁶ NS-Verjährung. Deutsches Schicksaal. Der Spiegel [online]. č. 51/1964 [Cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW
<http://wissen.spiegel.de/wissen/dokument/dokument.html?id=46176664&top=SPIEGEL>

¹⁴⁷ Die Verjährung von NS-Kapitalverbrechen. Der Spiegel [online]. č. 5/1965 [Cit. 2009-03-16]. Dostupný z WWW
<http://wissen.spiegel.de/wissen/dokument/79/19/dokument.html?titel=DIE+VERJ%C3%84HRUNG+VON+NS-KAPITALVERBRECHEN&id=46169197&top=SPIEGEL&suchbegriff=verjahrung&quellen=%2BBBX%2CWIKI%2C%2BSP%2C%2BMM%2CALME%2CSTAT%2C%2BMEDIA&qcrubrik=recht>

názoru. Na rozdíl od *FAZ* uveřejňují také více zpráv o vysídleních a jejich nárocích – to však nebylo předmětem této práce. Zřejmě hraje velkou roli jejich bavorská lokalizace.

V červenci *SZ* nekomentovaly objevení beden, stejně jako *FAZ*. Československu se věnovaly přibližně stejně jako *FAZ*. Navíc uvedly články o pobytu čs. studentů chemie v Německu, o cestě nově otevřeným vlakovým spojem do Karlových Varů, dále kratší zprávy o neudělení víz dvěma Čechům, kteří se měli zúčastnit přednášky o dětské literatuře, a o vylučování filozofů ze strany kvůli revizionistickým názorům (týkalo se Ivana Svitáka). Shodovaly se ve zpravodajství o křesťanské konferenci v Praze (a uveřejnily jednu reakci čtenáře na článek), dále psaly o cestě prezidenta Novotného na setkání představitelů vých. Evropy do Varšavy a zpět, o novém přechodu do Bavorska, o obnovení některých živností v ČSSR, a dále uvedly noticky o čs.-sovětských manévrech, o vypovězení švédského špiona z Prahy, o návštěvě anglického tajemníka v Praze a cestě čs. ministra obrany do východního Berlína a zpět.

V 19 článcích v červenci a 25 v srpnu byla věnována pozornost nacistickým procesům. Na předních stránkách osvětivskému procesu, Mengelemu, Eichmannovi, procesu s Krumejem a Hunschem (z Maďarska), Strählem, v bavorské části byly líčeny detaily z procesu s Wolffem. Zajímavý byl průzkum uveřejněný 22. 8., který zkoumal názory veřejnosti na nacistické procesy a srovnával odpovědi podle věku, vzdělání, příslušnosti ke straně a povolání.¹⁴⁸ Podle něj bylo jen 53 % německé veřejnosti pro další pokračování, 39 % bylo proti. Vzápětí na výsledky průzkumu s velkým pohoršením reagoval redakční komentář z 25. 8.¹⁴⁹

V srpnu *SZ* psaly o Československu následovně: na rozdíl od *FAZ* uveřejnily zprávy o narušení německého prostoru čs. vojenskými letadly, o sněhu ve Vysokých Tatrách, dále uvedly články o srazu 4000 vysídlených německých obyvatel původem z Ústí nad Labem, o cestě 60 studentů evang. akademie do ČSSR, o dodávkách izotopů z USA do Prahy. Psaly také o prodloužení čekací doby na české vízum a zvýšení povinné částky na den, o brněnském strojírenském veletrhu, o útěku dvou Čechů v autě přes hranice. Dále o budoucí cestě Chruščova do ČSSR, o další návštěvě britského tajemníka v Praze a později citovaly jeho prohlášení o zájmu Prahy o obchodní styky s Německem.

---

¹⁴⁸ sk. Die Meinung zum Auschwitzprozess. Bedenkliches Ergebnis einer Umfrage. Nur 53 Prozent für dieses Verfahren. *SZ*, 22.-23. 8. 1964, r. 20, č. 202, s. 4 /příloha SZ22-230864/

¹⁴⁹ M-M-jr. Auschwitz und öffentliche Meinung. *SZ*, 25. 8. 1964, r. 20, č. 204, s. 3 /příloha SZ250864/

Návštěvě Chruščova byly věnovány tři články, dva Novotnému – jeho požadavku na neplatnost mnichovské dohody a jeho výpadům proti Německu, což bylo dáváno do souvislosti s návštěvou Chruščova.

V září se vyskytla první zmínka o nálezů beden, a to 16. 9., den po pražské tiskové konferenci.¹⁵⁰ Článek byl umístěn na stejně málo významné stránce 7 jako ve *FAZ* (8) a je s ním totožný, oba pocházejí od agentury AP. Další k tématu se vztahující článek o tom, že pronásledování nacistických zločinců je možné i po roce 1965, pochází z 30. 9.¹⁵¹ a je v něm citováno prohlášení bývalého zástupce americké obžaloby při norimberském procesu, který tvrdí, že kvůli tomu nemusí být změněn v Německu ani jeden zákon. Odůvodňuje to tím, že uskutečňování soudních procesů nemohlo začít v Německu z praktických důvodů těsně po válce, nýbrž až v roce 1955 po předání důležitých dokumentů západními mocnostmi. Promlčení by se tedy mělo uplatnit až od roku 1975, nikoli 1965, a navíc podle existuje ještě velké množství nepotrestaných nacistických zločinců. Článek je umístěn na poměrně významné straně 4.

V tomto měsíci bylo nacistickým procesům věnováno celkem 25 článků.

Československo bylo zmiňováno v souvislosti s návštěvou Chruščova (5x), s konáním Pugwashské konference v Karlových Varech, s jmenováním nového velvyslance do NDR, o výstřelech na hranici – v tomto zpravodajství se shodovalo s *FAZ*. Lišilo se články o tom, že náklady na cestu Němců do ČSSR mohou nést jejich čs. příbuzní, o návštěvě ministrů školství a zahraničí v Londýně, o vystoupení Lúčnice v Německu, o dalším narušení německého vzdušného prostoru čs. letadlem, o cestách Novotného k Titovi a Kádárovi, o kulturní smlouvě mezi Prahou a Paříží a o prodávání čs. zvěře západním myslivcům, kteří si za velké peníze jezdí do ČSSR střílet.

V říjnu se k nálezům v šumavských jezerech nevrátil ani jeden článek, devět článků bylo přímo či nepřímo věnováno nastávající promlčecí lhůtě. 1. října byl uveřejněn obsáhlý článek, který se v titulku tázal, co se děje s nacistickými zločinci před začátkem promlčecí lhůty.¹⁵² Nejprve cituje a komentuje rozhovor z Bulletinu spolkové vlády

---

¹⁵⁰ Prag (AP). Die Dokumente aus dem Schwarzen See. Einzelheiten über die in Südböhmen gefundenen Unterlagen aus den Nazizeit. *SZ*, 16. 9. 1964, r. 20, č. 223, s. 7 /příloha SZ160964/

¹⁵¹ Berlin (UPI). „Verfolgung von Nazi-Mördern auch nach 1965 möglich.“ *SZ*, 30. 9. 1964, r. 20, č. 235, s. 4 /příloha SZ300964/

¹⁵² Meiningen-Müller E. jr.: Was geschieht mit den NS-Verbrechern? Kurz von der Verjährung unrer Mordtaten. *SZ*, 1. 10. 1964, r. 20, č. 236, s. 15 /příloha SZ011064_a-m/

z května 1964 vedený s Schülem, ředitelem ludwigsburské Centrály pro stíhání nacistických zločinů, který uvádí několik příčin, proč začalo stíhání tak pozdě: NSR získala plnou suverenitu v této oblasti až v roce 1955, spojenci skončili s procesy v roce 1948, aniž německou stranu dostatečně informovali, materiály jsou v archivech po celém světě, východní jsou nedostupné. Následuje aktuální rozhovor, v němž ředitel velmi kladně hodnotí práci centrály, počet vyřízených případů považuje za velmi dobrý a vysvětluje, podle jakého kritéria se řídili: za zodpovědné za zločiny považují jen nacisty s velitelskými kompetencemi nebo s extrémním chováním, nikoli řadové členy, kteří by bývali byli v ohrožení života, kdyby neuposlechli rozkazu. Dále je tázán na materiály z východního bloku – zda je nešlo získat lepším vyjednáváním. Schüle je toho názoru, že není úplně známo, co východní archivy obsahují, neboť nejsou řádně vedené, ale co se týče polských, jsou mu k dispozici. O nálezu beden se nezmiňuje. Celkový počet případů, kterými se centrála zabývala, je prý asi 2000. Vyjmenovává nacistické organizace, na které se především zaměřili, následná spolupráce se státními zastupitelstvími je podle něj dobrá, a na dotaz, zda soudy nepostupují mírně, pouze odpovídá, že volbu porotců nemá Centrála možnost ovlivnit. V závěru podrobně rozebírá názor, proč je proti prodloužení lhůty: všechny velké případy už postihli.

8. října se tentýž autor v redakčních komentářích¹⁵³ pozastavuje nad přístupem CDU/CSU, která je proti prodloužení stíhání, ale kvůli předvolební taktice navrhuje zavést trest smrti. V závěru se ptá, kdo zaručí, že po 8. květnu, kdy má lhůta vstoupit v platnost, se na Východě neobjeví nové materiály o nacistických vražích. V témže čísle je uveřejněn záznam z přelíčení s nacistickými zločinci, v němž obhájce ospravedlňuje Hitlera, a další zpráva o tom, že Mengele byl zbaven titulu (v obou případech stejně jako ve *FAZ*). 15. října je ale překvapivě uveřejněn článek o vzpomínkové slavnosti u Rommelova hrobu, na níž jeho syn promluvil o otcově vynucené smrti a o jeho spojení s hnutím odporu. Stručná zpráva z 21. 10.¹⁵⁴ informuje o tom, že ludwigsburská centrála ukončí svoji činnost na jaře 1965, neboť vyřídila téměř všechny případy, a znovu zdůrazňuje názor jejího ředitele, že není nutné prodloužit stíhání. Následující den informuje SZ¹⁵⁵, že otázkou promlčecí lhůty se bude zabývat vláda. 29. října konstatuje

---

¹⁵³ M.-M.jr.: Todesstrafe und Verjährung. SZ, 8. 10. 1964, r. 20, č. 242, s. 3 /příloha SZ081064_a-b/

¹⁵⁴ Stuttgart (dpa). Erfassung von Naziverbrechen endet im Frühjahr 1965. SZ, 21. 10. 1964, r. 20, č. 253, s. 2 /příloha SZ211064/

¹⁵⁵ re (Bonn). Eigener Bericht. Kabinet berät Verjährungsfrist. SZ, 22. 10. 1964, r. 20, č. 254, s. 2 /příloha SZ221064/

článek, že vysocí funkcionáři NDR byli členy NSDAP.¹⁵⁶ O den později uveřejněné výsledky výzkumu¹⁵⁷ uvádí, že veřejnost je proti stíhání nacistických zločinů – proti je 63 % mužů, 76 % žen, do 29 let 61 %, v kategorii 30–49 let 78 %.

Procesům bylo věnováno více než 20 článků, z toho i dvěma novým, treblinskému a sachsenhausenskému.

Československo bylo zmíněno v souvislosti s připravovanou čs.-německou obchodní smlouvou, s celosvětovou komunistickou konferencí odsouhlasenou Prahou, s tím, že Praha oceňuje Chruščova. Dále byly uveřejněny dva články z kultury, recenze vystoupení Brněnské filharmonie a avizovaná akce Radia Bremen věnovaná ČSSR. Malá noticka zmínila omluvu rakouské strany o narušení čs. vzdušného prostoru.

V listopadu bylo uveřejněno devět článků o promlčecí lhůtě, některé však byly na rozdíl od dosavadních velmi obšírné a podrobné. 4. 11. se proti prodloužení promlčecí lhůty vyjádřil místopředseda Spolkového sněmu, neboť by odporovalo ústavě.¹⁵⁸ 12. 11. byl uveřejněn článek o postojích jednotlivých stran k rozhodnutí vlády o neprodloužení smlouvy, zejména bylo popsáno stanovisko SPD, která navrhla, aby vláda do 1. 3. 65 informovala Sněm o průběhu probíhajících procesů, teprve potom SPD vyhodnotí svůj názor na to, zda bude hlasovat proti prodloužení, nebo ne. Své rozhodnutí opírala především o fakt, že ludwigsburská centrála dosud z personálních důvodů nebyla schopna zpracovat materiály z Berlína.¹⁵⁹ 13. 11. byl uveřejněn obsáhlý přehled počtu obžalovaných a odsouzených nacistických zločinců od roku 1945, který zveřejnilo ministerstvo spravedlnosti. V závěrečném dodatku je konstatováno zklamání rakouských Židů v otázce promlčecí lhůty. Wiesenthal poukázal na to, že především ve východních státech existují ještě četné archivy, které by tak nemohly být včas vyhodnoceny.¹⁶⁰ Ve víkendovém čísle 14.–15. 11. byly uveřejněny tři články: komentář

---

¹⁵⁶ ki (Berlin). Eigener Bericht. „Hohe Funktionäre der Zone waren Mitglieder der NSDAP.“ SZ, 23. 10. 1964, r. 20, č. 255, s. 4 /příloha SZ231064/

¹⁵⁷ Tübingen (UPI). 63 Prozent gegen Verfolgung der Naziverbrechen. SZ, 29. 10. 1964, r. 20, č. 260, s. 5 /příloha SZ291064/

¹⁵⁸ München (dpa). Dehler gegen Verlängerung der Verjährungsfrist. SZ, 4. 11. 1964, r. 20, č. 265, s. 6 5 /příloha SZ041164_a-b/

¹⁵⁹ bl. Bonn. Von unserer Bonner Redaktion. Verjährungsfristen sollen bleiben. Bundesregierung will in aller Welt Unterlagen über NS-Verbrechen anfordern. SZ, 12. 11. 1964, r. 20, č. 272, s. 2 /příloha SZ121164/

¹⁶⁰ Bonn (dpa). Dokumentation über NS-Verbrechen. Bundesjustizministerium: Bisher mehr als 10400 Täter verurteilt. SZ, 13. 11. 1964, r. 20, č. 273, s. 4 /příloha SZ131164/

na str. 3¹⁶¹ dává zapravdu názorům SPD s odůvodněním, že nacistické zločiny byly děsivé, německá justice nemohla do roku 1956 konat, některé zločiny byly projednávány tajně, zločinci uprchli do zahraničí atd. Názor vlády, že prodloužení by odporovalo ústavě, nepovažuje za vhodný. V dalším článku ze str. 5 reprodukuje názor ministra spravedlnosti Buchera, který byl totožný s vládním a jenž uvádí, že od činů uplynula již dlouhá doba, tresty by postihly jen podřízené, a to v situaci, kdy řada prominentních zločinců byla mocnostmi odsouzena jen mírně, případně osvobozena, a prodloužení nelze uplatnit zpětně. Lze je uplatnit jen u případů, které byly soudním jednáním přerušeny. V dodatku je uveden komentář Kempnera, amerického zástupce v norimberském procesu, který s rozhodnutím vlády nesouhlasí a říká, že „po uplynutí promlčecí lhůty se v NSR vynoří mnoho nacistických masových vrahů, které se dosud skrývali v Německu či v zahraničí.“¹⁶² Téhož dne na str. 19. je otištěn článek o jednání hospodářského výboru Sněmu, v němž zemský ministr spravedlnosti obhajoval stanovisko vlády s tím, že už by se těžko objevily další případy, Centrála už zajistila, aby byla lhůta přerušena u rozjednaných případů. Navíc by bylo těžké najít dost důkazů, jelikož uplynula dlouhá doba, a obvinění by nakonec museli být propuštěni.¹⁶³ Ve víkendovém dvojčísle 21.–22. 11. je (stejně jako ve *FAZ*) otištěna výzva Bonnu určená zahraničním vládám a organizacím („kromě Sowjetzone“), aby v době, která zbývá do promlčení nacistických zločinů, zaslaly do Německa všechny dostupné dokumenty.¹⁶⁴ Výzva je citována doslovně, následuje vyjádření státního tajemníka von Haseho, který při oznámení výzvy obhajoval stanovisko vlády, že prodloužit promlčecí lhůtu nelze kvůli tomu, že to odporuje ústavě, přitom polemizoval s názory SPD, že soud v roce 1952 dospěl k jinému závěru. Říká, že „Pokud má ‚Sowjetzone‘ zájem na stíhání dosud neodhalených nacistických zločinů a nezadržuje materiál z propagandistických důvodů, mělo by jí záležet na tom, aby apel zveřejnila, informovaná o něm bude každopádně prostřednictvím tisku.“ Poslanec SPD Jahn tuto výzvu komentuje s tím, že nedostačuje,

---

¹⁶¹ M.-M. jr. Verjährung der NS-Verbrechen? SZ, 14. 11. 1964, r. 20, č. 274, s. 3 /příloha SZ14-151164_a-b/

¹⁶² Bonn (dpa). Bucher über die Verjährungsfrist. „Rückwirkende Verlängerung wäre mit dem Grundgesetz nicht zu vereinbaren“. SZ, 14. 11. 1964, r. 20, č. 274, s. 5 /příloha SZ14-151164_c-d/

¹⁶³ München (SZ). Ehard verteidigt Verjährungsfrist. Debatte über Ahndung von Naziverbrechen im Haushaltsausschuss des Landtags. SZ, 14. 11. 1964, r. 20, č. 274, s. 19 /příloha SZ14-151164_e-f/

¹⁶⁴ ko. Bonn. Von unserer Bonner Redation. Aufruf Bonns zur Bekanntgabe von NS-Verbrechen. Appel an ausländische Regierungen und Organisationen / „Verlängerung der Verjährungsfrist ist nicht möglich“. SZ, 21.–22. 11. 1964, r. 20, č. 280, s. 7 /příloha SZ21-221164/

neboť nikdo nemůže očekávat, že by byla v zahraničí vyslyšena, a je jen věci německých orgánů, aby si materiál zajistily. Připomněl dále návrh SPD z 12. 11., aby vláda prozkoumala všechny materiály a oblasti, které dosud nebyly zpracovány systematicky.

V další části článku je uvedeno stanovisko židovské organizace „Zentralrat der Juden“, která navrhuje, aby se promlčecí lhůta pro nacistické zločiny prodloužila na 30 let. Chtějí, aby nově navrhovaný zákon s touto lhůtou byl uplatněn zpětně na tyto zločiny ještě předtím, než vstoupí v platnost.

V závěru jsou zmíněna stanoviska dvou zemí k promlčecí lhůtě: v Belgii je navrženo prodloužení na 30 let, v Rakousku uplyne dvacetiletá lhůta v červnu, ale kancléř nevyloučil její možné prodloužení.

25. 11. přinesly noviny zprávu o schůzi frakce SPD, na níž znovu zaznělo z úst Jahna, jak marné byly dosavadní snahy o prodloužení promlčecí lhůty, že se vláda musí snažit o její přerušení u případů, které ještě zbývají. Měla by je shromáždit do března, jak navrhla SPD, a pokud se to nepodaří, musí Sněm zvážit všechny možnosti.¹⁶⁵

Procesům bylo věnováno 9 článků.

O Československu se psalo šestnáctkrát. Politické zprávy informovaly, že Bolívie přerušila styky s ČSSR poté, co ji obvinila z dodávky zbraní pro povstalce, dále o konfliktech na hranicích se Západním Berlínem, přes které uteklo v říjnu 6 Čechů na Západ, dvě zprávy byly o znovuzvolení Novotného prezidentem, jedna o zavedení pravidelného leteckého spojení mezi Prahou a Frankfurtem. Dvě zprávy jasně naznačovaly zájem Němců na obchodní smlouvě, na rozdíl od vyčkávání čs. strany, mnoho zpráv i delších článků či recenzí bylo věnováno výměnám vědců, studentů či kulturním vystoupením čs. umělců – Černého divadla a zejména Dnům čs. filmu v Mnichově.

Prosincová čísla se věnovala promlčení ještě více, celkem ve 14 zprávách či člancích. 2. 12. byl uveřejněn článek ředitele centrály v Ludwigsburgu, který vysvětloval, že promlčení neznamena konec stíhání, a to z toho důvodu, že do 1. března 1965 centrála předá veškeré případy státnímu zastupitelství, které zahájí soudní jednání.¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ re. Karlsruhe (Eigener Bericht). Debatte über die Verjährungsfrist. SZ, 25. 11. 1964, r. 20, č. 283, s. 2 /příloha SZ251164/

¹⁶⁶ Stuttgart (dpa). Um die Verjährungsfrist. „Die meisten NS-Prozesse kommen noch“. SZ, 2. 12. 1964, r. 20, č. 289, s. 2 /příloha SZ021264/

3. 12. noviny informovaly, že poslanec CDU Benda podává návrh na prodloužení lhůty, přičemž se opírá o posudek spolkového ministerstva spravedlnosti, které nepovažuje prodloužení za porušení ústavy.¹⁶⁷ V následující krátké zprávě uvedly, že v Paříži se konaly protesty proti tomu, že spolková vláda lhůtu neprodlouží.¹⁶⁸

4. 12. ve sloupku na úvodní straně komentátor Müller-Meiningen podrobně shrnul dosavadní průběh debat a jednoznačně se postavil na stranu SPD a CDU, ale také napsal, že západoněmecká strana odmítala nabídky NDR a Polska, aby materiály na místě prozkoumala a vyhodnotila.¹⁶⁹

Ve víkendovém dvojčísle 5.–6. 12. byly uveřejněny tři články – první referoval o tom, že proti promlčení protestuje Výbor z Dachau,¹⁷⁰ ve druhém se prezident Světového židovského kongresu Goldmann vyjadřoval k příčinám zhoršení židovsko-německých vztahů, jako jeden ze dvou hlavních důvodů viděl i v tom, že vláda odmítá prodloužit promlčecí lhůtu. Goldmann chápe, že vláda nemůže jednat proti ústavě, a je přesvědčen, že do 1. 3. vláda předloží poslancům SPD a CDU zprávu, v níž objasní velké množství dokumentů. Goldmann dále uvedl, že velké množství dokumentů dosud leží v Sovětském svazu a v Polsku, ale i v USA.¹⁷¹ V poslední zprávě z tohoto dvojčísla je uvedeno, že belgický senát schválil prodloužení lhůty na 30 let.¹⁷²

8. 12. noviny napsaly, že vláda zvažuje prodloužení lhůty, pokud bude jasné, že by justice nestihla všechny materiály včas vyhodnotit. Proto bude personálně posílena centrála v Ludwigsburgu.¹⁷³

---

¹⁶⁷ ko. Bonn (Eigener Bericht). Ein CDU-Antrag auf Verlängerung der Verjährungsfrist. SZ, 3. 12. 1964, r. 20, č. 290, s. 2 /příloha SZ031264a/

¹⁶⁸ Paris (dpa). Proteste gegen Verjährungsfrist. SZ, 3. 12. 1964, r. 20, č. 290, s. 2 /příloha SZ031264b/

¹⁶⁹ Müller-Meiningen E. jr. Lex Auschwitz? SZ, 4. 12. 1964, r. 20, č. 291, s. 1 2 /příloha SZ041264/

¹⁷⁰ München (SZ). Dachau-Komitee gegen Verjährung. SZ, 5.–6. 12. 1964, r. 20, č. 292, s. 2/příloha SZ05-061264_a/

¹⁷¹ bl. Bonn. Von unserer Bonner Redaktion. Goldmann: Deutsch-jüdische Krise. Tätigkeit Deutscher in Ägypten und Verjährung von NS-Verbrechen als Gründe. SZ, 5.–6. 12. 1964, r. 20, č. 292, s. 5 /příloha SZ05-061264_b-f/

¹⁷² Brüssel (UPI). Belgien verlängert Verjährungsfrist. SZ, 5.–6. 12. 1964, r. 20, č. 292, s. 9 /příloha SZ05-061264_g/

¹⁷³ ko. Bonn (Eigener Bericht). Bonn erwägt doch Verlängerung der Verjährungsfrist. SZ, 8. 12. 1964, r. 20, č. 294, s. 2 /příloha SZ081264 /

10. 12. byl na titulní straně uveřejněn velký článek, který referoval o zasedání Spolkového sněmu předchozího dne, v němž většinou hlasů SPD a CDU bylo odhlasováno, že vláda má do 1. března podat zprávu o dosavadním průběhu vyšetřování zločinů, zda byly všechny podchyceny, zda bylo zahájeno vyšetřování a zda je tedy u nich možné přerušit promlčecí lhůtu. V článku jsou detailně popsány příspěvky poslanců jednotlivých frakcí a odůvodnění jejich návrhů, včetně FDP, která se k návrhu dvou stran nepřipojila. Zmiňuje, které archivy byly dosud prozkoumány a na které organizace se ještě zaměří. Ministr spravedlnosti přitom řekl, že v NDR leží množství materiálů, které záměrně zanedbali nebo vědomě neprověřili.¹⁷⁴ K článku je připojena výzva izraelského parlamentu, aby všechny státy, které udržují s Izraelem styky, podnikly vše, co je v jejich silách, aby umožnily potrestání nacistických zločinců a aby se jejich potrestání neomezovalo promlčecí lhůtou.¹⁷⁵

14. 12. byl uveřejněn článek o archivech v NDR. Byl psán velmi ironickým tónem a naznačoval, že východoněmečtí politici využívají materiály z archivů propagandistickým způsobem, a jen po zlomcích, aby odstranili špičkové politiky v NSR, a přitom že i mezi jejich špičkami se najde mnoho bývalých nacistů. Porovnává situaci v obou zemích podle počtu odsouzených zločinců v rámci jejich dvou oddělených cest pod kontrolou SSSR a západních mocností.¹⁷⁶

Noticka 16. 12. informovala o protestech proti promlčení na vysokých školách v Braunschweigu.¹⁷⁷

17. 12. byl uveden článek, který rozebírá expertízy týkající se toho, zda prodloužení promlčecí lhůty odporuje ústavě, nebo ne. Jedná se o odborný výklad jednotlivých paragrafů, přičemž dvě skupiny právníků docházejí k jiným závěrům.¹⁷⁸

---

¹⁷⁴ bl. Bonn. Von unserer Bonner Redaktion. Die ungesühnten Morde aus der Nazizeit. Bundestag fordert beschleunigte Verfolgung. Regierung soll bis 1. Mrz berichten, ob die Verjährungsfrist in allen Verdachtsfällen unterbrochen ist. SZ, 10. 12. 1964, r. 20, č. 296, s. 1, 2 /příloha SZ101264_a-k /

¹⁷⁵ Tel Aviv (dpa). Aufruf Izraele an die Welt. SZ, 10. 12. 1964, r. 20, č. 296, s. 2 /přil. SZ101264_l-m/

¹⁷⁶ Berlin. Von unserem Redaktionsmitglied Willy Kinnigkeit. Die Zone öffnet ihre Archive. Ostberlin will der westdeutschen Verjährungsfrist für Naziverbrechen entgegenarbeiten. SZ, 15. 12. 1964, r. 20, č. 300, s. 3 /příloha SZ151264/

¹⁷⁷ (AP) Die Verlängerung der Verjährungsfrist. SZ, 16. 12. 1964, r. 20, č. 301, s. 4 /příloha SZ161264/

¹⁷⁸ ko. Bonn. Von unserer Bonner Redaktion. Doch Längere Verjährungsfrist? SZ, 17. 12. 1964, r. 20, č. 302, s. 4 /příloha SZ171264/

Zajímavý přehled o tom, jak jednotlivé evropské státy uplatňují nebo neuplatňují promlčecí lhůty, jak dlouhé a pro jaké zločiny, byl uveřejněn 17. 12. Překvapivě v něm není uvedeno Československo.¹⁷⁹

Poslední zpráva o promlčecí lhůtě byla uvedena ve svátečním čtyřčísle 24.–27. prosince. Přináší protest sovětské vlády proti promlčení s doslovnou citací agentury TASS.¹⁸⁰

O procesech informovaly SZ v prosinci celkem čtrnáctkrát.

O Československu se zmínily osmkrát. Psaly o návštěvě čs. novinářů v Mnichově, kteří byli pozváni bavorskou obch. komorou jako neoficiální obchodní delegace, dále o tom, že začalo fungovat letecké spojení Praha-Frankfurt, že Novotný ukončil návštěvu Moskvy. Informovaly též o počátku čs.-německých obchodních jednání, o tom, že Rakousko podporuje čs. ocelářství, že se čs. voják prostřílel na svobodu, že obchodní jednání byla do ledna přerušena. Poslední zpráva z 28. 12. se týká návratu bývalého odsouzeného nacisty Emila Kleina, který se po odpykání trestu v ČSSR vrátil do Německa.

---

¹⁷⁹ Frankfurt (AP). Verjährungsfrist bei der Andersen. Im Ostblock aufgehoben / In Westeuropa verschieden geregelt. SZ, 19.–20. 12. 1964, r. 20, č. 304, s. 4 /příloha SZ19-201264/

¹⁸⁰ Moskau (AP). Sowjetischer Protest zur Verjährungsfrist. SZ, 24.–27. 12. 1964, r. 20, č. 308–309–310, s. 4 /příloha SZ24-271264/

Závěr

Cílem práce bylo porovnat reakce českého a německého tisku na dezinformační akci StB Neptun. Poznatky, které jsem získala v průběhu zkoumání, však práci posunuly jinam, než jsem původně zamýšlela.

Prvním velkým překvapením bylo, že německý tisk reagoval na nález beden jen minimálně. V červenci, kdy bylo oficiálně agenturou ČTK oznámeno, že v šumavských jezerech byly nalezeny bedny s nacistickými dokumenty, se v Německu neobjevila žádná zmínka, přestože v té době psali v souvislosti s ČSSR i o méně důležitých záležitostech, a na stránkách německého tisku byly průběžně uveřejňovány informace o probíhajících procesech s nacisty, z nichž jasně vyplývalo, že je německá společnost odsuzuje a distancuje se od nich.

O Štrougalově tiskové konferenci v září psaly *FAZ* i *SZ* (oboje noviny vydaly tu samou zprávu převzatou od agentury AP), o předání beden rakouským historikům v listopadu psaly pouze *FAZ*. Ve *Spiegelu* jsem nenašla zmínku o ničem. K mému údivu nevyjádřily německé noviny žádnou pochybnost o nálezů beden ani o nalezených dokumentech. Vysvětlují si to tím, že od konce války v té době neuplynulo ani 20 let, nález byl tedy pravděpodobný. V německé společnosti byla zřetelná touha po vyrovnání se s minulostí a zřejmě by si nález zpochybnit ani netroufli. Je zvláštní, ale v té době možná pochopitelné, že se k nálezů nevyjádřili ti, kteří materiály představené na konferenci dobře znali, tedy nacisté, i když oficiální cestou by se jim nejspíš pozornosti nedostalo. Přímý dopad a úspěšnost akce Neptun vzhledem k zahraničí se tedy zdá být diskutabilní

Práci jsem proto zaměřila na další fázi, a to zjistit, zda tisk reagoval na hlavní cíl dezinformační akce, jímž bylo prodloužení promlčecí lhůty pro nacistické zločiny v NSR. Zde jsem v tisku obou zemí našla dostatek materiálu. Články v *SZ* byly mnohem četnější, podrobnější a obsáhlejší než ve *FAZ*, problematiku pokrývaly víc, našla jsem v nich více článků hájících podrobně jak stanovisko vlády, tak opoziční názor SPD i CSU. *SZ* také uveřejnily výsledky dvou výzkumů, které ukazovaly, že německá společnost nechce v procesech pokračovat. Od podzimu probíhala v NSR poměrně bouřlivá debata o promlčecí lhůtě, v níž hrál roli na obou stranách zejména výklad jednotlivých paragrafů ústavy. Je možné, že nález beden v jezerech do diskuse přispěl. Doklady o tom jsem našla v člancích, kde politici vyjadřovali domněnky, že v archivech východních zemí je stále ještě dost materiálů, které nejsou prozkoumány a mohou být využity tamějšími vládami v pozdější době proti NSR, bylo to např. ve *Spiegelu* 14. 10.,

v SZ 13. 11., 14.–15. 11. a 21. 11., ve FAZ 4. 12. a 18. 12., ve většině případů byli citováni politici, je tedy možné, že ti jisté informace o pozadí nálezů beden měli.

Hlavním překvapením při zpracovávání podkladů ale bylo, když jsem v dokumentech Archivu bezpečnostních složek zjistila, jak byla do dezinformační akce samé zapojena ČTK, konkrétně její dva pracovníci. Počítala jsem s tím, že v té době existovala v ČSSR cenzura, ale netušila jsem, jak dobře měla StB podchycenu už agenturu, která zprávy vydává. Bylo by určitě užitečné v archivech prověřit, na kolika dalších dezinformačních akcích se ČTK podílela a do jaké míry byla zapojena do spolupráce s StB.

I v českých médiích té doby jsem našla zmínky o určitých pochybnostech novinářů, ale jen v náznacích, konkrétně v *MF* 15. 7. a v *OL* 18. 7. V materiálech z ABS je však popsáno, kteří novináři nebyli spokojeni s informacemi, které dostávali u jezer – z *Obrany lidu*, *Večerní Prahy*, *Zemědělských novin*, a jak ani pracovníci štábu ČT nedůvěřovali informacím z vnitra, což potvrdil v nedávném TV pořadu i jeden z tehdejších reportérů. Možná by bylo zajímavé prostudovat ještě dvoje výše uvedené noviny, ale pravděpodobně do konečné podoby článků zasáhli tak jako tak cenzoři.

Moje práce byla časově vymezena druhou polovinou roku 1964, akce Neptun však oficiálně skončila až na jaře 1965. Promlčecí lhůta v Německu byla nakonec prodloužena, a bylo by zajímavé zjistit, kolik dalších nacistických zločinců bylo ještě odhaleno a kolik procesů se ještě odehrálo.

Po prostudování všech tiskovin jsem dospěla k závěru, že dezinformace tisku v takové míře byla možná jen proto, že v totalitním, autoritářském režimu byla nejen média, ale veškerá společnost pod kontrolou státu a jeho bezpečnostních složek. Agentura ČTK měla monopol, práce novinářů podléhala cenzuře, dovoz zahraničního tisku byl omezen, korespondence hlídána, hranice prakticky uzavřeny. Přestože je třeba přiznat, že akce Neptun samotná byla dokonale připravena a bylo proto velmi těžké ji odhalit, předpokládám, že ve svobodném, demokratickém režimu by se to novinářům podařilo.

Resumé

The target of the work was to compare the reaction of the Czech and West German Press to the misinformation action Neptun made by the Czechoslovak State Security. The misinformation itself consisted of two parts, the first one being the pretended discovery of two boxes with documents from the Nazi period in Sumava lakes. Consequently the discovery should have influenced the German deputies and government to prolong the term of prescription of war crimes in West Germany from 20 to 30 years.

However there was a minimum reaction of the German press to the first part of the action. They had not mentioned it at all in July after Czechoslovak authorities made official announcement of the discovery. In September, after the press conference given by the Cz. Minister of Internal Affairs both *Frankfurter Allgemeine Zeitung* and *Süddeutsche Zeitung* published one article (of the same origin – AP), but they had impeached neither the discovery itself nor the credibility of the materials. There was one more article in *FAZ* in November, *Spiegel* had ignored it absolutely.

Based on this finding the research was extended to a second phase of the misinformation. Plenty of articles were found both in *FAZ* and *SZ* displaying the public opinion of Germans and attitudes of the government and its opponency to this question. Some of the articles (in *Spiegel* 14. 10., in *SZ* 13. 11., 14.–15. 11. and 21. 11.) admitted that Eastern archives might still contain important documents, and they therefore recommended to prolong the prescription term after May 1965. In this point the misinformation might have succeeded.

Another surprising finding was made during the research of documents from the Security Services Archive in Prague. It was found out that CTK (Czechoslovak Press Agency) and its people had been involved into this misinformation in a significant way, and it can be supposed that it was not the only action they were engaged in. Not only the articles in Czechoslovak newspapers at that time were influenced by the censorship that was imposed in CSSR, even the primary news from the only official agency was distorted. It would be useful to find out more about the role of CTK in the Czechoslovak totalitarian regime.

Seznam zkratek

ABS – Archiv bezpečnostních složek

CDU/CSU – Christlich-demokratische Union, Křesťansko-demokratická unie, jedna z německých parlamentních stran

FAZ – Frankfurter Allgemeine Zeitung

FDP – Freie Demokratische Partei, Strana svobodných demokratů (liberálové), jedna z německých parlamentních stran

KGB – Komitět gosudarstvennoj bezopasnosti, sovětská tajná policie

MF – Mladá fronta

NDR – Německá demokratická republika, východní část SRN do roku 1990

NSDAP – Nazional Socialistische Deutsche Arbeiterpartei, německá nacistická strana

NSR – Německá spolková republika, (zkratka užívaná v českém tisku) západní část SRN do roku 1990. V práci je v souvislosti s dobovým tiskem užívaná zkratka NSR, v citacích současných autorů pak SRN.

OL – Obrana lidu

RP – Rudé právo

SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands, německá sociální demokracie, jedna z německých parlamentních stran

StB – Státní bezpečnost, komunistická tajná bezpečnost

SZ – Die Süddeutsche Zeitung, významný bavorský deník

ÚV KSČ – Ústřední výbor komunistické strany Československa

Použitá literatura

1.1 Tisk

1.1.1 Česká periodika

Mladá fronta, červenec–prosinec 1964

Domkář, Zdeněk. „Co se děje u šumavských jezer?“ *MF*, 5. 7. 1964, r. XX., č. 160, s. 1, 3

Praha (do). V pátrání pokračuje skupina ministerstva vnitra. Blahopřání potápěčům. *MF*, 7. 7. 1964, r. XX., č. 161, s. 5. 1 fotografie.

Domkář, Zdeněk. Co by nemělo zůstat ukryto ve stínu tajemných beden. Šumavská jezera – nejen senzace. *MF*, 8. 7. 1964, r. XX., č. 162, s. 1. 1 fotografie.

Železná Ruda (čtk). Jezera zatím v klidu. *MF*, 9. 7. 1964, r. XX., č. 163, s. 1 a 5

Železná Ruda (čtk, sb). Včerejší den u Čertova jezera. Deset krabic nitrocelulózy. *MF*, 10. 7. 1964, r. XX., č. 164, s. 1 a 3. 1 fotografie.

Železná Ruda (čtk). Potápěči na Černé jezero. Průzkum pokračuje. *MF*, 11. 7. 1964, r. XX., č. 165, s. 1 a 5

Železná Ruda (čtk). Čertovo jezero opět otevřeno. Bedna na suchu. *MF*, 12. 7. 1964, r. XX., č. 166, s. 1 a 7. 1 fotografie.

Bártl, Stanislav. Včera na Černém jezeře. Tři bedny a pokladnička. *MF*, 14. 7. 1964, r. XX., č. 167, s. 5

Praha (sb). Bedny k výslechu. *MF*, 15. 7. 1964, r. XX., č. 168, s. 1. 2 fotografie.

Praha (čtk). Bedny z Černého jezera otevřeny. V krabicích nacistické písemnosti. *MF*, 17. 7. 1964, r. XX., č. 170, s. 1

Železná Ruda (čtk). Další nálezy na Černém jezeře. Vyzdviženy trosky letadla. *MF*, 17. 7. 1964, r. XX., č. 170, s. 3

Praha (čtk). Bloudění kolem reportáže. *MF*, 6. 8. 1964, r. XX., č. 186, s. 4

(sb) Tisková konference s ministrem vnitra Lubomírem Strouhalem. Bedny z Černého jezera promluvily. Tajné archívy hlavního bezpečnostního úřadu třetí říše vydávají svědectví. *MF*, 16. 9. 1964, r. XX., č. 222, s. 4. 3 fotografie.

Praha (čtk). Dosud bílá místa v seznamu nacistických dokumentů. Další svědectví o zločinech. *MF*, 17. 9. 1964, r. XX., č. 223, s. 1

(jv) Nad dokumenty z Černého jezera. Proč to bylo potřeba? Nezdařený puč 25. července 1934. *MF*, 17. 9. 1964, r. XX., č. 223, s. 4

(ep). Tajemství Zvědavé kamery. *MF*, 17. 9. 1964, r. XX., č. 223, s. 4

Praha (jv). Z celostátní konference v Praze. Válečné zločiny nebudou promlčeny. *MF*, 30. 9. 1964, r. XX., č. 234, s. 1

Praha (čtk). Ujdou spravedlivému trestu? *MF*, 12. 11. 1964, r. XX., č. 271, s. 2

Diplomová práce

Praha (čtk). Hitler by unikl trestu. *MF*, 13. 11. 1964, r. XX., č. 272, s. 2

Praha (ker). Vídeňský historik doc. dr. Jedlička o dokumentech z Černého jezera. Poslední doklady, které jsme potřebovali. Zpráva komise SS o puči z roku 1934 předána rakouským vědcům. *MF*, 26. 11. 1964, r. XX., č. 283, s. 1

Praha (čtk). Západoněmecký sněm schválil návrh. *MF*, 10. 12. 1964, r. XX., č. 300, s. 2

Praha (čtk). Prohlášení sovětské vlády. Nelze promlčet. *MF*, 24. 12. 1964, r. XX., č. 312, s. 3

Obrana lidu, červenec–prosinec 1964

Horský, J. „Žabí muži“ pod ledovci. U šumavských jezer. *OL*, 11. 7. 1964, ročník XXIII, č. 28, s. 1, 2. 1 fotografie.

Tajemství „Čertáku“ začalo na Dunaji. *OL*, 18. 7. 1964, ročník XXIII, č. 29, s. 1, 9. 1 fotografie.

Horský, J. Odyssea „těžkooděnců“ začala na Palackého mostě a jde k šumavským jezerům. *OL*, 22. 8. 1964, ročník XXIII, č. 34, s. 1, 9. 1 fotografie

PkT. Ze čtyř šedo zelených beden. *OL*, 19. 9. 1964, ročník XXIII, č. 38, s. 1, 2.

Šestnáct vagónů vyjíždí z Bahnhof Sasmuk. Reportéři Obrany lidu po stopách nálezů v Černém jezeře. *OL*, 26. 9. 1964, ročník XXIII, č. 39, s. 1, 8.

Reportéři Obrany lidu na stopách nálezu v Černém jezeře. Pimpinella. *OL*, 3. 10. 1964, ročník XXIII, č. 40, s. 1, 9. 1 fotografie.

Reportéři Obrany lidu po stopách nálezů v Černém jezeře. Den gestapáka v městě karafiátů. *OL*, 10. 10. 1964, ročník XXIII, č. 41, s. 1, 6. 1 fotografie.

(Bk + pkt). Reportéři Obrany lidu po stopách nálezů v Černém jezeře. Tragédie hraběte Ciana. *OL*, 17. 10. 1964, ročník XXIII, č. 42, s. 1, 6. 1 fotografie.

Rudé právo, červenec–prosinec 1964

(ČTK) Co skrývají šumavská jezera? *RP*, 5. 7. 1964, r. 44, č. 185, s. 2

(ČTK) Za tajemstvím šumavských jezer. *RP*, 7. 7. 1964, r. 44, č. 187, s. 2

(ČTK) Odhalují tajemství šumavských jezer. *RP*, 8. 7. 1964, r. 44, č. 188, s. 2

(ČTK) Průzkum šumavských jezer. *RP*, 9. 7. 1964, r. 44, č. 189, s. 2

(ČTK) Odkrývají tajemství šumavských jezer. *RP*, 10. 7. 1964, r. 44, č. 190, s. 2

(ČTK) Průzkum Čertova jezera ukončen. *RP*, 11. 7. 1964, r. 44, č. 191, s. 2

(ČTK) Průzkum Černého jezera pokračuje. *RP*, 12. 7. 1964, r. 44, č. 192, s. 1

(ČTK) Další „úlovky“ z Černého jezera. *RP*, 14. 7. 1964, r. 44, č. 194, s. 1

(ČTK) Bedny z Černého jezera na cestě do Prahy. V pátrání se pokračuje. *RP*, 15. 7. 1964, r. 44, č. 195, s. 1

(ČTK) Zpráva Ministerstva vnitra. V bednách z Černého jezera nacistické písemnosti. *RP*, 17. 7. 1964, r. 44, č. 197, s. 2. 1 fotografie.

Diplomová práce

- Televize. Zvědavá kamera. O tajemství šumavských jezer. *RP*, 4. 8. 1964, r. 44, č. 215, s. xx
- Televize. Úspěšné reportáže. *RP*, 8. 8. 1964, r. 44, č. 219, s. 3.
- Kocíková, M., Beran K.: Jak ukradli štěchovický archiv. *RP*, 13. 9. 1964, r. 44, č. 255, Nedělní příloha, s. 3., 2 fotografie.
- (ČTK) Šumavská jezera vydala svědectví o činnosti nacistických složek. Objeveny tajné dokumenty hlavního říšského bezpečnostního úřadu v Berlíně. *RP*, 16. 9. 1964, r. 44, č. 258, s. 1 (pokr. na s. 2). 2 fotografie.
- (ČTK) Další dokumenty z Černého jezera. *RP*, 17. 9. 1964, r. 44, č. 259, s. 1. 2 fotografie.
- (ČTK) Dokumenty z Černého jezera usvědčují další nacistické zločince. Z rozhovoru s inž. S. Wiesenthalem. *RP*, 17. 9. 1964, r. 44, č. 259, s. 2
- (ČTK) Z jednání výborů Národního shromáždění. Schválen návrh zákona o stíhání válečných trestných činů. *RP*, 18. 09. 1964, r. 44, č. 260, s. 2
- (ČTK) Mengele žije v Paraguayské republice. Dokument ze Zásnuk usvědčuje esesáky. *RP*, 19. 09. 1964, r. 44, č. 261, s. 5, 1 fotografie.
- (Ih) Celostátní konference právníků a bojovníků proti fašismu. Důsledné potrestání válečných zločinců ve shodě s mezinárodním právem. *RP*, 30. 09. 1964, r. 45, č. 272, s. 3
- (ČTK) Budou válečné zločiny promlčeny? *RP*, 12. 11. 1964, r. 44, č. 315, s. 3
- (ČTK) Další čs. svědectví ve Frankfurtu. *RP*, 14. 11. 1964, r. 44, č. 317, s. 3
- BONN. Světová veřejnost proti bonnskému rozhodnutí o promlčení válečných zločinců. *RP*, 14. 11. 1964, r. 44, č. 317, s. 6
- (ČTK) Eichmannův pomocník před soudem. *RP*, 17. 11. 1964, r. 44, č. 320, s. 4
- (ČTK) Protesty proti promlčení zločinců. *RP*, 17. 11. 1964, r. 44, č. 320, s. 3
- (ČTK). Vláda NSR a nacistické zločiny. *RP*, 21. 11. 1964, r. 44, č. 324, s. 4
- (ČTK). Zločiny nacistů jsou nepromlčitelné. *RP*, 22. 11. 1964, r. 44, č. 325, s. 1
- (ČTK). Hlasy proti ochraně válečných zločinců. *RP*, 22. 11. 1964, r. 44, č. 325, s. 3
- (Zpravodaj ČTK). Mezinárodní tisková konference v Berlíně. Proti promlčení nacistických zločinců v NSR. *RP*, 24. 11. 1964, r. 44, č. 327, s. 1, 5
- (ČTK). Další hlasy proti promlčení zločinců. *RP*, 25. 11. 1964, r. 44, č. 328, s. 6
- Ota, Václav. Nacisté se těší na 8. květen 1965. Škodná v hájení. *RP*, 25. 11. 1964, r. 44, č. 328, s. 5
- Od našeho zpravodaje) Část dokumentů ze šumavských jezer předána rakouským historikům. *RP*, 26. 11. 1964, r. 44, č. 329, s. 1
- (Zpravodaj ČTK). Jednání o promlčení nacistických zločinců odloženo. *RP*, 10. 12. 1964, r. 44, č. 343, s. 6
- (ČTK). Protesty proti promlčení válečných zločinců. *RP*, 15. 12. 1964, r. 44, č. 348, s. 5
- (ČTK). K promlčení nelze mlčet. *RP*, 22. 12. 1964, r. 44, č. 355, s. 3
- (ČTK). Nepřekonaná minulost. *RP*, 24. 12. 1964, r. 44, č. 357, s. 3

Diplomová práce

(ČTK). Nikdo nezbaví NSR povinnosti potrestat válečné zločince. Prohlášení vlády SSSR k promlčení nacistických zločinů. *RP*, 24. 12. 1964, r. 44, č. 357, s. 4

(ČTK). Pojem zákonost pro esesáky neexistoval. *RP*, 30. 12. 1964, r. 44, č. 360, s. 4

1.1.2 Německá periodika

Frankfurter Allgemeine Zeitung, červenec–prosinec 1964

PRAG, 15. September (AP). Auch ein Briefwechsel über die „Endlösung“. Prag sichtet gefundene deutsche Dokumente aus der Kriegszeit. *FAZ*, 16. 9. 1964, r. 16, č. 215, s. 8

PRAG, 25. September (DPA). Keine Verjährung in der Tschechoslowakei. *FAZ*, 26. 9. 1964, r. 16, č. 223, s. 3

HANNOVER, 7. Oktober (UPI). Rechtfertigungsrede für Hitler. Ein Verteidiger im Judenmord-Prozeß von Hannover spricht. *FAZ*, 8. 10. 1964, r. 16, č. 234, s. 8

HANNOVER, 8. Oktober (UPI). Mitverteidiger im Judenmord-prozeß distanzieren sich. Rechtsanwalt Heinecke nimmt nichts zurück: Heißes Symbol angefaßt. *FAZ*, 9. 10. 1964, r. 16, č. 235, s. 7

BERN, 9. Oktober (dpa). Keine Nazi-Prozesse in der Schweiz. *FAZ*, 10. 10. 1964, r. 16, č. 236, s. 18

jw. FRANKFURT, 27. Oktober. Ehemaliger Gestapomann suspendiert. Eigener Bericht. *FAZ*, 28. 10. 1964, r. 16, č. 251, s. 10

ma. BAYREUTH, 29. Oktober. „Vertreibungsschaden“ nicht anerkannt. *FAZ*, 30. 10. 1964, r. 16, č. 253, s. 8

O. D. BONN, 20. November. Aufruf zur Mithilfe bei der Verfolgung von NS-Verbrecher. *FAZ*, 21. 11. 1964, r. 17, č. 271, s. 1

BRÜSSEL, 19. November (UPI). Belgien ändert die Verjährungsfrist. *FAZ*, 21. 11. 1964, r. 17, č. 271, s. 3

ma. REGENSBURG, 22. November. Seeböhm hält am Münchener Abkommen fest. Als Sprecher der Sudetendeutschen wiedergewählt/Bundesversammlung in Regensburg. Eigener Bericht der Frankfurter Allgemeinen Zeitung. *FAZ*, 23. 11. 1964, r. 17, č. 273, s. 5

D. C. Berlin, 22. November. Auch ein CDU-Abgeordneter gegen Verjährung. Benda kritisiert die Bundesregierung/Antrag im Bundestag. Berichte unserer Berliner und Bonner Redaktion. *FAZ*, 23. 11. 1964, r. 17, č. 273, s. 5

D. C. Berlin, 23. November. Ost-Berlin kritisiert Ablauf der Verjährungsfrist. Vorwürfe gegen die Rechtsprechung in der Bundesrepublik/Material veröffentlicht. Bericht unserer Berliner Redaktion. *FAZ*, 24. 11. 1964, r. 17, č. 274, s. 4

(Die „Saarbrücker Zeitung“ schreibt). Verjährung ist nicht Vergessen. *FAZ*, 25. 11. 1964, r. 17, č. 275, s. 2

PRAG, 26. November (dpa). Prag übergibt Geheimdokument. *FAZ*, 27. 11. 1964, r. 17, č. 276, s. 9

PARIS, 2. Dezember (dpa). Proteste gegen Verjährung in Paris. *FAZ*, 3. 12. 1964, r. 17, č. 281, s. 4

Tgn. FRANKFURT, 2. Dezember. Fotos von SS-Leuten unkenntlich gemacht? Vorwürfe der VVN. Ermittlungen der Kellner Zentralstelle im Gange. Bericht unseres Redaktionsmitgliedes. *FAZ*, 3. 12. 1964, r. 17, č. 281, s. 8

Diplomová práce

O. D. BONN, 3. Dezember. Nazi-Verbrechen sollen mit Nachdruck verfolgt werden. Antrag der CDU/CSU und SPD. Systematische Auswertung aller Dokumente. Berichte unserer Bonner Reaktion. *FAZ*, 4. 12. 1964, r. 17, č. 282, s. 4

R. BONN, 9. Dezember. Bucher: Verlängerung der Verjährungsfrist unnötig. Bericht unserer Bonner Redaktion. *FAZ*, 10. 12. 1964, r. 17, č. 287, s. 2

nn. STUTTGART, 17. Dezember. Oberstaatsanwalt Schüle nach Warschau. *FAZ*, 18. 12. 1964, r. 17, č. 295, s. 2

Der Spiegel, červenec–prosinec 1964

<http://wissen.spiegel.de/wissen/archiv/galerie/galerie.html?q=SP&j=1964>

Sicher im Mai. *Der Spiegel* [online]. č. 42/1964 [Cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW
<http://wissen.spiegel.de/wissen/dokument/dokument.html?id=46176486&top=SPIEGEL>

NS-Verjährung. Deutsches Schicksaal. *Der Spiegel* [online]. č. 51/1964 [Cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW
<http://wissen.spiegel.de/wissen/dokument/dokument.html?id=46176664&top=SPIEGEL>

Die Verjährung von NS-Kapitalverbrechen. *Der Spiegel* [online]. č. 5/1965 [Cit. 2009-03-16]. Dostupný z WWW
<http://wissen.spiegel.de/wissen/dokument/79/19/dokument.html?titel=DIE+VERJ%C3%84HRUNG+VON+NS-KAPITALVERBRECHEN&id=46169197&top=SPIEGEL&suchbegriff=verjahrung&quellen=%2BBX%2CWIKI%2C%2BSP%2C%2BMM%2CALME%2CSTAT%2C%2BMEDIA&qcrubrik=recht>

Die Süddeutsche Zeitung, červenec–prosinec 1964

sk. Die Meinung zum Auschwitzprozess. Bedenkliches Ergebnis einer Umfrage. Nur 53 Prozent für dieses Verfahren. *SZ*, 22.-23. 8. 1964, r. 20, č. 202, s. 4

M-M-jr. Auschwitz und öffentliche Meinung. *SZ*, 25. 8. 1964, r. 20, č. 204, s. 3

Prag (AP). Die Dokumente aus dem Schwarzen See. Einzelheiten über die in Südböhmen gefundenen Unterlagen aus den Nazizeit. *SZ*, 16. 9. 1964, r. 20, č. 223, s. 7

Berlin (UPI). „Verfolgung von Nazi-Mördern auch nach 1965 möglich.“ *SZ*, 30. 9. 1964, r. 20, č. 235, s. 4
Meinigen-Müller E. jr.: Was geschieht mit den NS-Verbrechern? Kurz von der Verjährung Ihrer Mordtaten. *SZ*, 1. 10. 1964, r. 20, č. 236, s. 15

M.-M.jr.: Todesstrafe und Verjährung. *SZ*, 8. 10. 1964, r. 20, č. 242, s. 3

Stuttgart (dpa). Erfassung von Naziverbrechen endet im Frühjahr 1965. *SZ*, 21. 10. 1964, r. 20, č. 253, s. 2

re (Bonn). Eigener Bericht. Kabinet berät Verjährungsfrist. *SZ*, 22. 10. 1964, r. 20, č. 254, s. 2

ki (Berlin). Eigener Berich. „Hohe Funktionäre der Zone waren Mitglieder der NSDAP.“ *SZ*, 23. 10. 1964, r. 20, č. 255, s. 4

Tübingen (UPI). 63 Prozent gegen Verfolgung der Naziverbrechen. *SZ*, 29. 10. 1964, r. 20, č. 260, s. 5

Diplomová práce

- München (dpa). Dehler gegen Verlängerung der Verjährungsfrist. *SZ*, 4. 11. 1964, r. 20, č. 265, s. 6
- bl. Bonn. Von unserer Bonner Redaktion. Verjährungsfristen sollen bleiben. Bundesregierung will in aller Welt Unterlagen über NS-Verbrechen anfordern. *SZ*, 12. 11. 1964, r. 20, č. 272, s. 2
- Bonn (dpa). Dokumentation über NS-Verbrechen. Bundesjustizministerium: Bisher mehr als 10400 Täter verurteilt. *SZ*, 13. 11. 1964, r. 20, č. 273, s. 4
- M.-M. jr. Verjährung der NS-Verbrechen? *SZ*, 14.–15. 11. 1964, r. 20, č. 274, s. 3
- Bonn (dpa). Bucher über die Verjährungsfrist. „Rückwirkende Verlängerung wäre mit dem Grundgesetz nicht zu vereinbaren“. *SZ*, 14.–15. 11. 1964, r. 20, č. 274, s. 5
- München (SZ). Ehard verteidigt Verjährungsfrist. Debatte über Ahndung von Naziverbrechen im Haushaltsausschuss des Landtags. *SZ*, 14.–15. 11. 1964, r. 20, č. 274, s. 19
- ko. Bonn. Von unserer Bonner Redation. Aufruf Bonns zur Bekanntgabe von NS-Verbrechen. Appel an ausländische Regierungen und Organisationen / „Verlängerung der Verjährungsfrist ist nicht möglich“. *SZ*, 21.–22. 11. 1964, r. 20, č. 280, s. 7
- re. Karlsruhe (Eigener Bericht). Debatte über die Verjährungsfrist. *SZ*, 25. 11. 1964, r. 20, č. 283, s. 2
- Stuttgart (dpa). Um die Verjährungsfrist. „Die meisten NS-Prozesse kommen noch“. *SZ*, 2. 12. 1964, r. 20, č. 289, s. 2
- ko. Bonn (Eigener Bericht). Ein CDU-Antrag auf Verlängerung der Verjährungsfrist. *SZ*, 3. 12. 1964, r. 20, č. 290, s. 2
- Paris (dpa). Proteste gegen Verjährungsfrist. *SZ*, 3. 12. 1964, r. 20, č. 290, s. 2
- Müller-Meiningner E. jr. Lex Auschwitz? *SZ*, 4. 12. 1964, r. 20, č. 291, s. 1
- München (SZ). Dachau-Komitee gegen Verjährung. *SZ*, 5.–6. 12. 1964, r. 20, č. 292, s. 2
- bl. Bonn. Von unserer Bonner Redaktion. Goldmann: Deutsch-jüdische Krise. Tätigkeit Deutscher in Ägypten und Verjährung von NS-Verbrechen als Gründe. *SZ*, 5.–6. 12. 1964, r. 20, č. 292, s. 5
- Brüssel (UPI). Belgien verlängert Verjährungsfrist. *SZ*, 5.–6. 12. 1964, r. 20, č. 292, s. 9
- ko. Bonn (Eigener Bericht). Bonn erwägt doch Verlängerung der Verjährungsfrist. *SZ*, 8. 12. 1964, r. 20, č. 294, s. 2
- bl. Bonn. Von unserer Bonner Redaktion. Die ungesühnten Morde aus der Nazizeit. Bundestag fordert beschleunigte Verfolgung. Regierung soll bis 1. Mrz berichten, ob die Verjährungsfrist in allen Verdachtsfällen unterbrochen ist. *SZ*, 10. 12. 1964, r. 20, č. 296, s. 1, 2
- Tel Aviv (dpa) Aufruf Izraele an die Welt. *SZ*, 10. 12. 1964, r. 20, č. 296, s. 2
- Berlin. Von unserem Redaktionsmitglied Willy Kinnigkeit. Die Zone öffnet ihre Archive. Ostberlin will der westdeutschen Verjährungsfrist für Naziverbrechen entgegenarbeiten. *SZ*, 15. 12. 1964, r. 20, č. 300, s. 3
- (AP) Die Verlängerung der Verjährungsfrist. *SZ*, 16. 12. 1964, r. 20, č. 301, s. 4
- ko. Bonn. Von unserer Bonner Redaktion. Doch Längere Verjährungsfrist? *SZ*, 17. 12. 1964, r. 20, č. 302, s. 4
- Frankfurt (AP). Verjährungsfrist bei der Andersen. Im Ostblock aufgehoben / In Westeuropa verschieden geregelt. *SZ*, 19.–20. 12. 1964, r. 20, č. 304, s. 4

Diplomová práce

Moskau (AP). Sowjetischer Protest zur Verjährungsfrist. *SZ*, 24.–27. 12. 1964, r. 20, č. 308–309–310, s. 4

1.2. Knihy

ALMANACH ČESKÝCH NOVINÁŘŮ 1989–2008, ed. Mir. Sigl, Praha : Libri, 2008. 360 s. ISBN 978-80-7277-356-5

ANDREW, Christopher, MITROCHIN, Vasilij. *Neznámé špionážní operace KGB – Mitrochinův archiv*. Praha : Academia, 2001. 696 s. ISBN 80-200-0810-1

BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha : Mladá fronta, 2000. 358 s. ISBN 80-204-0843-6

BITTMAN, Ladislav. *Špionážní oprátky. Pohledy do zákulisí československé zpravodajské služby*. Praha : Mladá fronta, 1992. 216 s. ISBN 80-204-0266-7

GOLDBERG, Bernard. *Jak novináři manipulují : stanice CBS očima svého reportéra*. Praha : Ideál, 2005. 227 s. (Dějinné zvraty a souvislosti; sv. 4). ISBN 80-901017-8-X

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7

JOHNSON, Paul. *Dějiny 20. století*. Praha : Rozmluvy, 1991.

KAPLAN, Karel. *Československo v poválečné době*. Praha : Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0655-0

KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Brno : DOPLNĚK, 1999. ISBN 80-7239-024-4

KAPLAN, Karel. *Informační monopol režimu*. TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. 183 s. (Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR; Sv. 22) ISBN 80-85270-38-2

Manipulátoři. O technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce. Praha : Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1992. 254 s. ISBN 80-7066-621-8

PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989. Díl IV. 1961–1989*. Praha : Themis, 2002. 692 s. ISBN 80-7312-013-5

PROKOP, Dieter. *Boj o média*. Praha : Karolinum. 412 s. ISBN 80-246-0618-6

Reifová, Irena & kol.: *Slovník mediální komunikace*. Praha : Portál, 2004. 328 s. ISBN 80-7178-926-7

TOMÁŠEK, Dušan. *Pozor, cenzurováno! aneb Ze života soudružky cenzury*. Praha : Vydavatelství a nakladatelství MV ČR, 1994. 157 s. ISBN 80-85821-16-8

1.3. Internetové zdroje

PACNER, Karel. Špinavé triky čili dezinformace jsou věčné. *iDNES* [online]. 6. 6. 2002 [Cit. 2008-04-09]. Dostupný z WWW

http://zpravy.idnes.cz/vedatech.asp?r=vedatech&c=A020603_145443_vedatech_jan&r2=vedatech

PACNER, Karel. Kousky života. 1968–1969. Svobodná MF ze záložního postavení. Osobní stránky K. Pacnera. 7. 1. 1991 [Cit. 2009-03-29]. Dostupný z WWW

Diplomová práce

<http://www.karelpacner.cz/?str=ziv&id=53&n=19681969-svobodna-mf-ze-zalozniho-postaveni>

PACNER, Karel. Kousky života. Novinářské peripetie. Osobní stránky K. Pacnera. 1. 1. 2007. [Cit. 2009-03-29]. Dostupný z WWW

<http://www.karelpacner.cz/?str=ziv&id=60&n=novinarske-peripetie>

Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.

Dostupná z WWW www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf

WEIKERT, Petr. Neptunův poklad v Černém jezeře. *Týden* [online]. 29. 7. 2007 [Cit. 2008-04-20].

Dostupný z WWW

http://www.tyden.cz/tema/neptunuv-poklad-v-cernem-jezere_17436.html

ŽÁČEK, Pavel. Ladislav Bittman. Reflex [online]. č. 33/2000. [Cit. 2008-04-20]. Dostupný z WWW

<http://www.reflex.cz/Clanek2960.html>

1.4. Jiné dokumenty

Archiv bezpečnostních složek:

Svazek I. správy SNB (Hlavní správy rozvědky) reg. č. 90039

Dokumentární pořady ČT:

Tajné akce Stb. Akce Neptun (ČT, 9. 3. 2009, 22.15)

<http://www.ceskatelee.cz/ivysilani/409235100221010-tajne-akce-stb/>

Seznam příloh v digitální formě (na CD)

Příloha č. 1: ABS (kopie) – Archiv bezpečnostních složek

Příloha č. 2: FAZ (fotografie) – Frankfurter Allgemeine Zeitung

Příloha č. 3: MF (kopie) – Mladá fronta

Příloha č. 4: OL (fotografie) – Obrana

Příloha č. 5: RP (fotografie) – Rudé právo

Příloha č. 6: SDZ (fotografie) – Die Süddeutsche Zeitung